

ZIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • DUBEN • APRÍL • KWIECIEŃ 1990 (ČÍSLO 383) CENA 1000 ZŁ

*Príprava kraslic
na južnej Morave.*

O veľkonočných a iných ľudových zvykoch v Československu
pišeme na str. 12—13

Vel'ká noc '90

STRETNUTIE HAVEL – WAŁĘSA

Na československo-poľskom pohraničí v Krkonošiach sa 18. marca t.r. uskutočnilo stretnutie prezidenta Československa Václava Havla s predsedom Solidarity Lechom Wałęsou. Prvé stretnutie dvoch významných a vo svete uznávaných politikov, ešte nedávno popredných predstaviteľov opozicie a bojovníkov za demokratické premeny v oboch našich krajinách. Sprevádzali ich najblížší spolupracovníci, predstaviteľia Poľsko-československej solidarity, ktorí sa práve tu celé roky tajne stretávali.

Počas štvrohodinového priateľského rozhovoru v horskej chate Spindlerova bouda obaja politici venovali najviac pozornosti vzájomnému vzťahu našich krajin, ich zblíženiu a užej spolupráci a súčasne zaujali stanovisko k najdôležitejším aktuálnym medzinárodným otízkam, najmä na európskom kontinente. Rozhovor sa dotýkal aj problematiky národnostných menšín.

Na záver stretnutia sa konala tlačová minikonferencia, — tentoraz v poľskej chate Odrodzenie, — na ktorej sa prítomní oboznámili so spoločným vyhlásením z rozhovorov oboch politikov. Zároveň Václav Havel a Lech Wałęsa odpovedali na otázky novinárov. Na snímke: záber zo stretnutia.

ZO SPOLOČNÉHO VYHLÄSENIA

Pred strednou a východnou Európu je veľká nádej. Úlohou nás všetkých je zmeniť túto nádej na skutočnosť. Aby sa tak stalo, je podľa našej mienky potrebné:

Po prvú: udržať najdôležitejšie črty nášho boja, k akým patrili medziiným vďaka stretnutiam na poľsko-československej hranici boj za ľudské práva a solidarita v najširšom význame tohto slova.

Po druhé: koordinovať v tomto duchu nielen naše snahy o demokratický poriadok v našich krajinách, ale aj o náš návrat do Európy ako zväzu slobodných národov a demokratických a nezávislých krajin.

Po tretie: spieť k čo najrýchlejšiemu a definitívnomu vyrovnaniu sa so všetkými poľutovaniahodnými následkami druhej svetovej vojny. Samozrejmomou súčasťou takého zúčtovania musí byť definitívne potvrdenie aktuálnych hraníc v Európe, hranic, ktoré by už nikto a nikdy nemal popierať a ktoré by sa súčasne mali stať čoraz otvorennejšie a priepustnejšie.

Po štvrté: plne dodržiavať práva všetkých národov na samourčenie, v tom aj právo na reštituovanie vlastnej štátnosti a súčasne zaručiť plné rešpektovanie práv národnostných, kultúrnych, náboženských, politických a občianskych menšín na princípe vzájomného pochopenia, tolerancie a zrieknutia sa násilia.

V ČÍSLE:

Slováci v Poľsku	5
Rukopisy českých bratří	7
Slovenčina v kostoloch	8—9
Ukrajinský zjazd	17
Poľnohospodárske rady	18

Ako čitatelia už vedia, 27. mája nás čaká dôležitá politická udalosť — voľby územnej samosprávy. Možno poviedať, že ich význam dokonca prevyšuje úlohu, akú v spoločenských, politických a hospodárskych premenách krajiny zohrali vlnajšie voľby do Sejmu a Se-

čiansku povinnosť a 27. mája odovzdajú hlasy na našich kandidátov. Nemusíme zdôrazňovať, že je to v našom vlastnom záujme. Nadišla konečná doba, keď sa môžeme chopiť iniciatívy a sami rozhodovať budú spolurozhodovať o najdôležitejších otázkach vo svojom prostredí. Práve

VOLÍME SAMOSPRÁVY

nátu. Totiž budú to po prvý raz v povojsnových dejinách Poľska slobodné a plne demokratické voľby, smerujúce k vytvoreniu autentickej územnej samosprávy. A bez skutočnej miestnej demokracie ľahko hovorí o demokratickom štáte.

Májové voľby poskytujú veľké šance aj pre našu slovenskú a českú menšinu — zaisťiť si príslušajúcu nám reprezentáciu v zastupiteľských orgánoch a tým sa činne podieľať na systéme riadenia. Dobre vieme, že po celé obdobie totalitného režimu bola naša menšina zatlačovaná do úzadia verejného života. Potvrdzovali to každé doterajšie voľby do národných výborov, do ktorých sa z celej Oravy a Spiša dostávali naši kandidáti len sporadicky. A keď ide o vojvodské národné výbory, boli do nich „dopustení“, — ak sa dobre pamätáme, — len 4 či 5 krajanov, aj to iba na krátke obdobie.

Takáto situácia by sa už nemala opakovať. Preto musíme plne využiť možnosti, aké poskytujú terajšie demokratické voľby a aktívne sa zapojiť do predvolebnej kampane. V každej miestnej skupine našej Spoločnosti, v každej spišskej a oravskej obci treba sa vážne zamyslieť, koho navrhnuť na kandidáta na poslancu gminy. Mali by to byť tí najlepší, najdôveryhodnejší krajania, ktorí by dobre reprezentovali celú našu menšinu. Nový volebný poriadok, aj keď, — treba to otvorené povedať, — nie je doskonalý, dáva nám právo prihlásiť vlastných kandidátov.

Prihlásiť — to nie je všetko. Treba ich ešte zvoliť. Preto dúfam, že všetci krajania na Spiši, Orave a v českých strediskách si vzorne splnia svoju ob-

to je prejavom skutočnej demokracie.

Nová územná samospráva má byť jednoúrovňová — iba v gminách, čo sa bude vzťahovať tak na vidieck, ako aj mestá. To znamená, že aj také veľké mestá ako napr. Krakov alebo Wrocław budú tvoriť jednu gminu, ktorá mestské štvrtie a sídliská môžu byť pomocnými jednotkami. Reprezentáciou gmin vo vojvodstve bude zhromaždenie (sejmik) a na celoštátej úrovni — krajský zväz gmin. Dodajme že vojvoda je orgánom štátnej správy a predstaviteľom vlády vo vojvodstve.

Samozrejme, voľby znamenajú iba prvý krok. Za nimi bude nasledovať podstatná reforma právneho, inštitučného a hospodárskeho systému, aby poslanci mohli účinne spravovať gminy a mestá a riešiť všetky miestne problémy. Súvisia s tým aj zmeny vo fungovaní štátnej správy, ktorej právomoc bude obmedzená. Hned po voľbách sa na základe zákona o komunálnom majetku začne zložitá operácia jeho preberania. Uzemné samosprávy medziiným prevezmú asi 2 tis. podnikov, patriaci doteraz štátu. Okrem toho budú musieť preskúmať a riešiť všetky súkromné revindikácie.

Začiatok činnosti nových samospráv iste nebude ľahký trebárs aj preto, že napr. nový finančný systém začne platí až od 1. januára budúceho roku. Dovtedy samosprávne orgány budú musieť využívať doterajšie právne a organizačné inštrumenty, no a, samozrejme, vlastnú nápaditosť a iniciatívu.

JÁN SPERNOGA

ZMENA NÁZVU REPUBLIKY

Po dlhom a búrlivom rokovani Federálne zhromaždenie schválilo nový názov Československa, ktoré sa odteraz volá ČESKÁ A SLOVENSKÁ FEDERATÍVNA REPUBLIKA. Názov naznačuje, že Československo je federatívne usporiadaným štátom dvoch rovnoprávnych republík, ktoré teraz prijali názvy Česká republika a Slovenská republika.

Krajanovi šéfredaktorovi

ADAMOVİ CHALUPCOVI s rodinou

hlbokú sústrasť v súvislosti s úmrtím svokry vyjadruje

Kolektív Života a ÚV KSSCaS

ZO ZJAZDOVEJ DISKUSIE

JIŘÍ KRYŠPÍN
predstaviteľ
Československého
sveta

Vážení priatelia,
jsem rád, že vás můžu v této krásné spo-
lečnosti pozdravit. A to pozdravit nejen
jménem svým a jménem redakce Českoslo-
venského světa, ale také jménem Česko-
slovenského ústavu zahraničního. Mám vám
vyřídit srdečné pozdravy a přání mnoha
úspěchů ve vaši práci a zároveň omluvit
Československý ústav zahraniční, že zde ne-
má přímého zástupce. Jak již bylo řečeno,
situace v Praze je složitá. Abych se přiznal,
jsem tělem i srdcem zde s vámi, v duchu
se však stále vracím do Prahy, sháním se
po informacích o tom, co se v současných
dnech v Československu děje. Myslím si
však, že to, že jsem zde s vámi, je důkazem,
že naše společnost ani v nejsložitěj-
ších dnech na své krajanské větve nezapo-
miná.

Přál bych vám, aby zbytečně nedocházelo
ke sporům mezi Čechy a Slováky žijícími
v Československu a Čechy a Slováky žijícími
v Polsku, aby tito naši krajané neměli
spory s Poláky, abychom si podrželi naši
slovanskou vzájemnost, naši slovanskou
hrdost, slovanské povědomí.

Jako symbol bych chtěl předat vaši Společnosti tuto knihu, jejíž titul zní Slované.

Přeji vám mnoho úspěchů ve vaši práci
a ve vašem jednání.

LÝDIA MŠALOVÁ
členka
UV KSSČaS

Môj príhovor nebude dlhý, ved' aj iní
chcú niečo povedať. Už viacerí krajania de-
legáti hovorili tu o vyučovaní slovenčiny na
základných školách na Spiši a Orave. Je to
veľmi dôležitá otázka. Existencia našej Spoločnosti by vobec nemal zmysel, keby sme
nemali mládež, ktorá ovláda vlastný mate-
rinský jazyk. Všetkým by na tom malo zá-
ležať. Hovorím o tom preto, že v tejto ob-
lasti nie je najlepšia situácia. Totiž ľudia,
ktorí mali v minulosti so školstvom zlé skú-
senosti, nechcú zapísť svoje deti na slo-

venčinu. Musíme túto situáciu zmeniť a urobiť všetko, aby sme na základných ško-
lach na Orave a Spiši mali slovenský ja-
zyk ako povinný predmet. Treba rozhodne
presadiť na základných školách aspoň to, čo
mí byl na lice v Jablonke, že slovenčina a
ruština budú rovnocennými predmetmi. To
znamená, že žiaci si z nich môžu vybrať ja-
zyk, ktorý sa chce učiť. Takto návrh treba
predložiť školským úradom, iste by to
prospelo rozvoju výučby nášho materinského
jazyka na Orave a Spiši.

Pri vyučovaní máme hodne učebných po-
môdok, o.i. slovenské časopisy, ktoré nám
posiela Matica slovenská. Srdcne je za to
ďakujeme. Používame aj nás časopis Život.
Lenže ostatná mládež všetky tie časopisy re-
čta. Nečita ani Život, hoci by mal tú naj-
lepšiu náplň, keďže veľa deň neovláda slo-
venčinu. A nám záleží na tom, aby všetci
vedeli, čo sa v Živote piše. Práve preto slo-
venčina na základných školách musí byť.
Musia si to uvedomiť všetci rodičia a za-
pisovať deti na slovenčinu. Napriek zlym
dívym skúsenostiam treba ich o tom pres-
vedčiť. Navrhujem tiež, aby členovia Spoloč-
nosti, ktorí majú členské legitimacie a vy-
bavili si pasy, mohli ľahšie dostať prácu na
Slovensku. Iste by sa tam chlapci aj ženili
a dovezli k nám do Poľska Slovenky, bu-
dúce matky, ktoré by nepochybne viac dba-
li o to, aby sa ich deti učili slovenčinu.

V Poľsku sú rôzne nárečia, niektoré z nich
sú pre nezasvätencov skutočne nezrozumiteľné.
Podobne Spiaci a Oravci majú svoje
vlastné nárečia a tie isté nárečia sa používajú
po oboch stranach hranie. Nikto nám
nemôže zazlievať, že naši krajania hovoria
nárečím, že nepoužívajú spisovný jazyk. Spi-
sovňom jazykom sa má hovoriť v škole, v
úradoch, v tlači a inde. Musíme sa starať o to,
aby naša mládež sa vedela správne slo-
vensky vyjadrovať. Začíname od detí už v
predškolskom veku a vtedy iste zvíťazime.
Nebudeme mať žiadne problémy s predplat-
ným Života, s existenciou našej Spoločnosti.
Ako Slováci budeme plne existovať. V opa-
nom prípade Spoločnosť môže odumrieť.
Nebudeme mať nástupcov. Keď my odideme
z našich funkcií, kto ich po nás preberie?

Časou otízkou sú naše divadelné krúžky,
ktoré pôsobia v našich oravských a spiš-
ských dedinkách. V správe ustúpujúceho
ústredného výboru sa veľmi pekne hovorilo
o divadelnom krúžku v Podvilku, ktorý nám
svoje schopnosti ukázal i tu zjazde. Ale
nikto nevie, v akých ďalších podmienkach
pracuje. Stretávajú sa v súkromných bytoch,
v suterénoch. Veď viete, ako to je, že ľudia
do pekne zariadených bytov hercov nepustia.
Skutočne nemajú podmienky, aby mohli pri-
praviť hru na takej úrovni, akú by sme si
želali. Preto bolo by dobre, aby im budúci
ústredný výbor pomohol a zabezpečil klubovňu
pre ochotníkov z Podvilk.

**EUDOMÍR
MOLITORIS**
tajomník
UV KSSČaS

Ja nebudem hovoriť o veľkých, ale o ma-
ličkých veciach, ktoré však tvoria vlastné
tie veľké. Začnem o časopise Život, ktorý
je našim tlačovým orgánom a vydáva ho
Robotnícke družstvo RSW Prasa-Książka-
Ruch. Hovorí sa u nás, že potrebujeme vy-
chovávať mladých a najbastejšie sa výchovne
pôsobi prostredníctvom novín, časopisov,
televízie a pod. Ja už dlhší čas písem historické
články, polemiky a iné materiály. No
stáva sa, že mi polemika častejšie vyjde v
inom časopise ako v Živote, a to je jeden
základný problém. My totiž v Živote akosi
milo hľajme vlastné záujmy. Život má po-
merne malý počet stálych spolupracovníkov
a napr. otázky kultúry by sme mohli ro-
biť vlastnými silami, ved' máme ľudi, ktorí
by to mohli stále pripravovať. Bude to sve-
decťo našej kultúry, vzdelenosti krajnov a
mládeže. To je taký základný bod, ktorý
by rozhodne priblížil Život ku krajancom.
Vlastne každý by mal hľať záujmy svojho
Spolku, ku ktorému patrí.

Teraz otízka predplácania Života. Ako je
známe, v I. štvrtom roku stojí jedno číslo 200
zl a pošta za jeho doručenie zažiadala do-
datovo 100 zl. čiže polovicu ceny Života.
To je neuveriteľné. Za 200 zl. treba Život
pripraviť a dovezť do Nového Targu, kym
pošta ho za 100 zl rozesie po dedine. Pošte
sa pracovať nechce a my na to doplácame.
Veď predtým, keď bol tento poplatok men-
ší, vo viacerých obciach pošta vôbec ne-
chcela roznášať nás časopis.

Pred zjazdom sa naša Spoločnosť ocitla v
čaške finančnej situácie. Zastavili nám do-
tice a my sme dokonca nemali peniaze na
zjazd. Preto sme museli začať organizovať
rôzne podujatia a zábavy, ktoré nám vlast-
ne uhradili finančné dluhy. Na tieto zábavy
a koncerty sme pozývali kapely a sú-
bory z Československa, o ktoré je v našom
krajanskom prostredí mimoriadny záujem.
Stali sa činitelom aktivizujúcim krajanov a
pomohli nam získať pre naše hnutie hodne
mládeže. V tejto čaške situáciu sme zistili,
že v miestnych skupinách je viac takých
ľudí, ktorí nám chcú pomôcť. Je to naozaj
krásny príklad krajanového záujmu o spo-
ločné dianie. Tento postoj krajanov ma ve-
mi milo prekvapil.

V súčasnosti sa bežne hovorí, že nič ne-
bude existovať, na čom sa nezárába. Dopo-
siaľ sme mali určitý rozpočet, podľa ktorého
sme realizovali plnú prácu Spoločnosti.
Aj keď neboli postačujúci, dával pocit určitej
istoty. Teraz sa dostávame do neistoty.
Od roku 1990 nás berie pod opatru Ministerstvo kultúry a umenia, ktoré má doto-
vávať našu činnosť. Zatiaľ nič nie je jasné.
Budúcnosť ukáže, či naše obavy boli opod-
statnené. Tak či onak v nastávajúcom ob-
dobí musíme vyvíjať hospodársku činnosť,
ktorá by nám zabezpečila potrebné prostriedky.
Lenže hospodársku činnosť sa nedá za-
čať len tak z ničoho. Na to je potrebný
čas a značný kapitál. Ostatne o hospodársku
činnosť sa už niektorí naši krajania pokú-
šali. Príkladom je miestna skupina KSSČaS
v Kacvine, ktorá kúpila niekoľko podielov
v urbáre. Prati tomu sa postavil miestny
farár, predsedá urbáru, tajomník strany v
Nižných Lapšoch a náčelník gminy, ktorým
najviac prekížalo to, že šlo o slovenský
spolok. A tak nečudo, že vec sa prefahuje už
niekoľko rokov a nie je podnes vyriešená.

Teraz ďalší príklad sťažovania našej čin-
nosti. Ide o Nedecu, kde existuje veľmi
aktívna miestna skupina, pri ktorej pôsobí
vynikajúci folklórny súbor Veselica. Nedec-
čania majú svoju klubovňu v budove sta-
rej školy, o ktorú kedysi nikto nemal zá-
jem. My sme urobili opravu a v jednej
miestnosti zriadili klubovňu, kym v ostat-

Čítaj!
Predplácaj!
Propaguj - ŽIVOT

ných je detská škôlka. Gminný úrad chce nám túto miestnosť zobrať pre potreby škôlky. MS za to požiadala o miestnosť v kultúrnom dome, v ktorom sa prakticky po celý rok nič nerobí, len občas nejaká schôdza. Je tam aj jedna miestnosť stále zavretá. Opäť sme sa stretli s odporom. Dokonca gminný inšpektor vyhlásil, že vraj občania Nedeca si neprajú, aby miestni Slováci mali klubovňu v kultúrnom dome. Gmina nám potom navrhla, že ovšem, dá nám miestnosť na klubovňu, ale spolu s inou organizáciou. Lenže s tým nemožno súhlasit, lebo keby v jednej miestnosti hospodárieli dve organizácie, mohlo by dojstí ku konfliktom. Okrem toho nikto predsa nevezme na seba zodpovednosť za mnohomiliónový majetok, keď kľúč od klubovne bude mať aj niekto iný. A tak vec je naďalej nevyriešená. Je zaujímavé, že štát má peniaze na úvádzky pracovníkov kultúrnych domov, ktorí nič nerobia, kým pre tých, čo chcú pracovať, peňaži niet.

Kedysi pred rokmi naša Spoločnosť podnikla kroky pre vybudovanie medzi Krempachmi a Novou Belou centra slovenskej kultúry. Ústredné orgány s tým súhlasili, ale okresné boli proti tomu. A tak z toho nič nevyšlo. Neskôr namiesto toho vznikli kultúrne domy v Krempachoch, Nedeci a Dolnej Zubrici, vybudované taktiež z našej iniciatívy a za aktívnej spoluúčasti krajanov. Preto by som navrhoval dať do uznesenia, aby tieto kultúrne domy boli odozvané našej Spoločnosti. Budú iste lepšie využité.

Cirkevné otázky tu už boli spomínané, ale chcem uviesť príklad z Tríbša. Tam je krajana sa obrátili na krakovskú metropolitnú kúriu, aby im vysvetlila, prečo u nich nebolo čítané posolstvo pápeža k svetovému dňu mieru. O úcte k menšinám. Odpoveď znala, že nebola taká povinnosť, lenže interpretácia miestneho knáza bola taká, že Slovákov v Tríbši niesie, že sú to ľudia platení Spoločnosťou v Krakove, ktorí majú robí nepokoju v kostole. Kedže sme to považovali za neopodstatnený útok proti Spoločnosti, požiadali sme kúriu o vysvetlenie, žiaľ, odpovede sme sa nedočkali.

Kedže ide o dvojjazyčné tabule, je to problém, s ktorým sa boríme už dlhé roky. Ich nielenie v niektorých obciach je prejavom obyčajného chuligánstva našich neprajnákov. Tak bolo aj Nedecu po oslavách 40. výročia KSSCaS, kde došlo k devastácii týchto tabúl. Myslím si, že bola to odpoveď na to, že sme si dovolili usporiadať oslavu v tejto obci. Samozrejme, prípad sme hneď oznamili na bezpečnosť, ale píchateľ sa, žiaľ, nenašiel. To je neuveriteľné, žeby na 30 prípadov nielenia tabúl páchatelia neboli nikdy odhalení. Jednoducho vyšetrovania sú nikdy nekonali. Ako máme pôsobiť, keď ten istý zákon ináč platí pre občanov poľskej národnosti a ináč pre nás, Slovákov. Je to naďalej aktuálna otázka.

Všetci vedia, aké fažkosti sme mali so sídlom ústredného výboru. Šlo o vystáhovanie dvoch podnájomníčok z miestnosti pri delených našej organizácií. Obracali sme sa s tým na všetky možné úrady, no nikde sme nenašli pochopenie, nikto sa nám neusiloval pomôcť. A tak nie div, že celá vec sa tiahla 8 rokov.

Naďalej aktuálna je otázka našich odborárov. Mnohí z nich dodnes nemajú vybavené príslušajúce im odborárske výsady. A predsa bojovali proti nacistickým okupantom, v Československej armáde, v Slovenskom národnom povstani. Preto uvažujem, či by sme sa v tejto otázke nemohli obrátiť priamo na Československo, aby sa im odtiaľ dostalo pomoc, ktorú si iste zo slúžia.

Na záver navrhujem dať do stanov otížku národnej činnosti a upevňovania národného povedomia, ktorá by mala patríť k základným úlohám v pôsobení našej organizácie, lebo doposiaľ to máme zaznamená-

né dosi okrajovo. Veď našim základným poslaním je predsa činnosť na slovensko-českém národnom poli, na princípe demokracie a rovnosti.

JÁN ŠPERNOGA
člen predsedníctva
ÚV a predseda MS
KSSCaS vo Varšave

V správe ÚV prednesenej na tomto zjazde sme počuli, že naša Spoločnosť dosiahla hodne úspechov, že zorganizovala veľa rôznych podujati, že sa pravidelne konali zasadami ústredného výboru a jeho predsedníctva atď. To všetko je pravda. Boli to však väčšinou iniciatívy a podujatia organizované zhora, vedením Spoločnosti. Pozrite sa však, ako to vyzerá dole, v miestnych skupinách, prípadne obvodoch? Tam už tých samostatne zorganizovaných podujati bolo menej, aj to iba v niekoľkých MS, tých aktívnejších, nehororiac o výročných schôdzach, ktoré sa spravidla konajú len raz za štyri roky. Aj to s veľkými fažkostami. Preto sa nám tak veľmi pretiahla predzjazdová volebná kampania, veď väčšina volebných schôdzí sa konala v druhom a nezriedka i v treťom termíne.

Prečo sú s tým také problémy? Ja si myslím, že preto, že v našej doterajšej činnosti sme zabudli na jednu veľmi dôležitú vec, akou je široko chápana príca s krajanmi, najmä na národnouvedomovacom poli. Súhlasím s tým, že organizovanie podujati v MS povzbudzuje ich členov k aktivite, je viditeľným dôkazom, že existujeme. Je to však rozhdne málo. Tu je potrebné sústavne rozvíjať a upevňovať národného poviedomia medzi krajanmi, aby ich účasť a aktívita v našom hnutí vyplývala z presvedčenia a vedomia, že sú príslušníkmi slovenskej alebo českej národnosti. Musíme sa preto zamyslieť, ako to urobiť a rýchlo sa do tejto práce pustiť, ak sa nechceme ocitnúť v situácii, že zanedbalo nebudeme mať vôbec pre koho s kym pracovať.

Zvlášt dôležitá je národnouvedomovovacia práca s mládežou a deťmi, ktoré veľmi rahnko podliehajú vplyvom okolia. Hlavná zodpovednosť za krajanškú národnú výchovu spočíva na rodičoch. Neurobi to za nich ani škola, ani cirkev. Práve naopak, dotečne zohráli najväčšiu úlohu pri polonizácii našej mládeže. Príkladom zanedbanosti alebo nedostatočnej národnouvedomovacej práce s mládežou je aj nízky počet žiakov na vystevujúcich hodiny slovenčiny na spišských a oravských školách. Máme však aj iný príklad, že keď sa chce, možno v tejto veci veľa urobiť. Svojho času redakcia Života spolu s niekoľkými členmi ústredného výboru a miestnym aktívom podnikla akciu pri zápisoch na slovenčinu a navštívila deťi v rodinách. Výsledok bol prekvapujúci. Nie lenže pribudol veľký počet žiakov, ale aj niekoľko nových škôl, kde sa po viacročnej prestívkove začala výučba slovenčiny. Boli to: Čierna Hora I., Čierna Hora II., Tríbš, Lapsánka, Harkabuz, Podhradie, Veľká Lipnica, Skočiny, škola č. 2 v Podvilku a škola č. 1 v Hornej Zubrici. Miestnym skupinám treba pomáhať, ale mne ide o niečo iné, že všetci národné uvedomeli rodičia mali by sami, bez presvedčovania, zapisovať svoje deti na vyučovanie materinského jazyka. K tomu treba spieť.

V úsili o rozvoj slovenskej výučby musíme získať ďalších spojencov, učiteľov slovenčiny. Donedávna sa viacerí z nich nemohli aktívnejšie zapojiť do činnosti KSSCaS pre nátlak buď priamy zákaz školských orgánov alebo vedenia škôl. Teraz sa však už ničoho netreba obávať. Samozrejme, niekoľko učiteľov po celý čas pôsobilo v našich radoch a niektorí sú dokonca delegáti na

tomto zjazde. Bolo by načim získať všetkých.

Kedže som už pri výučbe slovenčiny, musím zdôrazniť ešte jednu vec. Napriek zdaniu dobrým a pomerne častým stykom z Kuratóriom osvety a výchovy v Novom Sazci, školské orgány, — napriek viacerým príslubom, — zanedbávali slovenskú výučbu. Možnože ústredný výbor mal byť dôslednejší a viac na tie orgány tlačiť. Tak či onak školské orgány pre nezabezpečenie učiteľov slovenčiny, — k čomu boli zaviazané, — sú priamo zodpovedné za zrušenie slovenskej výučby v niekoľkých školách, medzi ním v Podvilku, Harkabuze, Skočinách alebo napr. v Podškli, kde sa zapísalo vyše 20 žiakov, ale Kuratórium im učiteľa nezabezpečilo. My sa však nemožeme spoliehať len na školské orgány, ale v rámci našich možností musíme i sami dbať o výučbu materského jazyka.

Teraz prejdem k otázke Života. V zjazde referiť som si zapamätal vetu, že kym sa neodstráni oneskorene časopis, niet sanci na zvýšenie počtu jeho predplatiteľov. Neviem, ako sa na to dívajú ostatní delegáti, ale mne sa takto nastolená otázka predplatiteľa zdíť byť neseriózna a nepochopiteľná. O príčinách oneskoreného tlačenia sme už veľkrič hovorili a redakcia napriek mnohým snahám nemá na to vplyv. Chcel by som sa však tu spýtať, či si ľudia predpáčajú nejaké noviny preto, že im chodia načas, alebo preto, že ich chce čítať, že si ich oblúbili. Keď teda máme jediný krajský časopis, tak hlavným dôvodom k jeho predplácaniu by hľadom malo byť to, že je venovaný našej menšine, píše o krajanoch a ich starej vlasti v ich materinských jazykoch. Napokon Život ako mesačník nemôže prinášať bežné správy ako noviny. Preto aj keby vychádzal načas, dlhší výrobný cyklus spôsobi, že aj tie najberstvnejšie správy v Živote pridú k čitateľovi aspoň s dvojmesačným oneskorením.

Tento rok, ako sa tu už spomína, sa trochu skomplikovali zásady predplácania Života. V súvislosti s rastom inflácie, popri zvýšení ceny je aj ďalšia fažkost, že časopis možno predplatiť len na štvrtrok. To znamená, že krajský aktív musí štyrikrátku roka zbierať predplatné. O dodatočnom poplatku za roznášanie ani nehovorím. Prvé správy z MS svedčia o tom, že počet predplatiteľov badateľne klesol. A tu sa opäť dostávam k otázke nedostatočného národného uvedomenia. Točí sa, ak sa niekto číta Slovákom či Čechom, tak ani oneskorenie, ani zvýšená cena, — podľa mňa nie až tak vysoká, — by nikoho nemala odraziť od predplácania svojho časopisu. Skutočnosť je však iná.

Počul som tu slová kritiky, že Život nechce publikovať materiály kr. Molitorisa. Mohlo sa stať, že niečo nevyšlo, ale obrovská väčšina bola uverejnená. Tak isto kr. Čengva mal v Živote uverejnených toľko článkov, že dokopy by vytvorili celé číslo, ba aj viac. A už vôbec nie je pravdou, že keď Život neuverejnili nejakú poslanú alebo neobjednanú polemiku, že tým nebráni žiujmy Spoločnosť. Či bráni alebo nebráni, môže sa o tom presvedčiť každý čitateľ, stačí prezrieť ročníky Života.

Okrem našej Spoločnosti v Poľsku existujú aj ďalšie menšiny, ktoré majú svoje organizácie. Ich príslušníci sú veľmi angažovaní. Svedčí o tom aj fakt, že napr. orgán ukrajinskej Spoločnosti Naše slovo, — napriek podobným fažkostiam a novej cene — zvýšil dokonca počet svojich predplatiteľov. Ide mi však o to, že by sme mali užiť spolupracovať s týmito menšinovými organizáciami, lebo máme hodne spoločných záujmov a spoločnými silami dosiahneme skôr to, čo sa nám doteraz odopieralo a čo nám právom patrí. Patri k tomu i náležité zastúpenie menšín v miestnej samospráve, zastupiteľských orgánoch, v tom i v parlamente. Je ešte ďalšia vec. Naša menšina mala by byť zahrnutá do dohody o poľsko-československej spolupriči. Nechceme ďač viac, len podobnú starostlivosť, akú dostáva poľská menšina v Československu.

**BRONISLAV
KNAPČÍK**
člen predsedníctva
ÚV a podpredseda
MS KSSČaS
v Tychách

Zastupujem tu jednu z najmladších budek našej Spoločnosti — zo Slezska, a som rád, že sa môžem zúčastiť tohto zjazdu. Počuli sme v referáte o našich výsledkoch, problémoch a vyhliadkach do budúcnosti, o tom, že máme plné právo cítiť sa rovnoprávnymi občanmi. Počuli sme tiež o útočkoch proti našej menštine, spochybňujúcich našu národnosť. A predsa v dobe vzniku našej Spoločnosti 95% Oravcov bolo Slováktmi. Podobne bolo na Spiši. Sám som kedysi pôsobil ako učiteľ v Krempachoch, kde na 150 žiakov len 7 chodilo do poľskej školy. Snažili sme im však vytvoriť čo najlepšie ovzdušie. Vtedy aj spolunažívanie občanov rôznych národností bolo lepšie ako dnes.

Stretli sme sa tu, aby sme rokovali o našej ďalšej činnosti. Pre každého, kto chce pracovať, je miesto v Spoločnosti, v radoch nášho aktív. Pôsobia v ňom krajania rôznych generácií, medzi nimi i prví absolventi slovenského lycea v Jablonke. Teraz máme viac vzdelaných krajanov, ktorí študujú na Slovensku. Musíme sa snažiť zapojiť ich do krajanskej činnosti. V tomto úsilí nesmieme zabúdať ani na učiteľov, najmä tých mladých, a užieť s nimi spolupracovať.

Naša miestna skupina na Slezsku pôsobí medzi krajanmi, ktorí sem prišli po vojne najmä zo Spiša a Oravy. Máme už 100 členov, no krajanov je tu vyše 2000, sú teda vyhliadky na rozšírenie členskej základne. Činnosť sa nám pekne vyvíja. Stretávame sa pravidelne 4-krát do roka, organizujeme rôzne podujatia, ako napr. k 10. výročiu našej MS, zájazdy do Československa a pod. Máme dobré styky s Československým generálnym konzulátom v Katowiciach, ktorý sa nám v rámci svojich možností snaží pomáhať.

V minulých rokoch som pôsobil v školnej komisií PRON, kde som predložil viačeré naše požiadavky týkajúce na školstvo, v tom aj otázku letnej rekreácie našich žiakov v Československu v rámci výmeny medzi našimi krajinami. Dnes už PRON neexistuje, ale k týmto otázkam by sme sa mali vrátiť a snažiť sa o ich realizáciu.

O kultúrnej činnosti nebudem opakovať to, čo už iní povedali. Chcem len zdôrazniť, že napriek ľahkým podmienkam máme vyhliadky na úspešné rozvíjanie kultúrnej činnosti. Hovorí o tom naše doterajšie výsledky. Vedľajšie aj tu sme videli, ako naši neprofesionálne vedúci dokážu pripraviť divadelný krúžok na veľmi slušnej úrovni.

Už dlhší čas znepokojujúcim javom je ničenie slovenských nápisov a iných historických pamiatok v sakrálnych objektoch. Takéto nápis pri Križovej ceste boli svojho času zamaľované počas opravy kostola v Zubrici. Rozprával som sa o ich prinávanií s miestnym farárom, ktorý so mnou súhlasil. Neskor prišiel dokonca maliar, vraj akademický, ktorý mal nápis prinavratiť do pôvodného stavu, lenže skončilo to tak, že peniaze zobrať a viac sa neukázal. Hovorím o tom, preto, že my sami musíme dbať o slovenské historické pamiatky a nedopustiť, aby boli zničené. Tak isto musíme dbať o staré pamätníky na cintorínoch, lebo aj to je svedectvo o nás. Veľmi dôležitou vecou je zavedenie slovenských bohoslužieb v našich kostoloch na Orave a Spiši. Navrhujem, aby tak ako v Novej Belej či Krempachoch, krajania v každej obci dôrazne žiadali zaviesť slovenské spevy a obrady v kostoloch. Viem, lebo som sa s tým aj ja stretol v Zubrici, že farári sú proti tomu, ale máme na to právo. Nesmieme dopustiť, aby sa nám mládež odcudzila.

Na tunajšej zjazdovej výstave sme videli rad rôznych dokumentov, medzi ním o dejinách nášho hnutia. Týchto dokumentov by malo z roka na rok pribúdať a všetci by sme sa o to mali starať. Myslim si, že by už bolo načase spracovať tieto dokumenty a pripraviť knižnú ilustrovanú publicáciu o našej menštine a Spoločnosti.

Chcel by som ešte venovať niekoľko prípadom finančným otázkam. Zdá sa mi, že v poslednom období sme napriek rastúcim dotáciám dostávali v skutočnosti, — keď ide o ich hodnotu, — stále menej finančných prostriedkov. Ide mi o to, aby sa tie prostriedky náležite rozdeľovali medzi miestne skupiny. Sú totiž aj také, ktoré pôsobia bez peňazí a patrí k nim i naša MS v Tychách. Práve nedostatok prostriedkov spôsobil, že sme si pre klubovňu mohli prenajať len maličkú, nevyhovujúcu miestnosť. Chceme sa však rozvíjať, rozširovať členskú základňu a preto aj naše potreby budú väčšie. Vieme, že je ľahká situácia a všetko sa naraz nedá vybaviť. Ale myslím si, že aspoň tie základné podmienky činnosti sa dá v každej miestnej skupine zaistíť.

**VENDELÍN
VENGRÍN**
člen ÚV
a predseda
MS KSSČaS
v Dolnej Zubrici

Svoj príhovor by som chcel začať poďakovaním Matice slovenskej a Československému ústavu zahraničnému za pekné časopisy, ktoré nám posielajú do klubovní. Chcel by som, aby taký pekný a mnohofarebný bol aj krajančí časopis Život.

Naše klubovne, o ktorých sa toľko hovorí na všetkých schôdzach, pracujú v rôznych, často veľmi ľahkých podmienkach. Myslim si, že by už bolo načase urobiť v nich dôkladnú kontrolu a zistíť presný stav ich vybavenia a na tomto základe vypracovať zoznam potrieb, aspoň tých najpilnejších, ktoré treba zaradiť do realizácie. Tých potrieb je na Orave hodne. Jednu z nich mi nedávno predstavili u nás — kontrabas.

V minulých rokoch sa v Jurgove, Vyšných Lapšoch a Krempachoch na Spiši konali veľmi vydarené podujatia — prehliadky dychových orchestrov, ktorých sa zúčastnila i naša dolnozubrická dychovka. V súvislosti s tým by som chcel navrhnuť, aby sa nasledujúca prehliadka — v roku 1990, uskutočnila na Orave, najlepšie v Dolnej Zubrici. Bol by to povzbudzujúci činiteľ pre našich krajanov.

Ešte pári slov o pracovných príležitostach na Slovensku. Každý rok hodne obyvateľov Oravy chodí sezónne pracovať na Slovensko, kde si môžu veľmi slušne zarobiť. Napríklad roľnícke družstvo z Jablonky posielat tam vykopávať zemiaky tých pracovníkov, ktorí v družstve odpracujú 30 prípadne 20 dní. Chcel by som viedieť, preto my tam nemôžeme posielat našich krajanov, členov Spoločnosti? Je to len pre vyučených? Zdá sa mi, že niečo nie je v poriadku. Nemožno predsa za povolenie či odporúčanie na prácu na Slovensku žiadat takú daň, akou je odpracovávanie istého počtu dní na jablonskom družstve. Je to nespravodlivé.

Na záver chcel by som vyjadriť srdiečne podakovanie nášmu dlhoročnému predsedovi obvodného výboru na Orave, krajanovi Alojzovi Sperliákovovi, za jeho aktivitu a mnoho-ročnú obetavú krajančí prácu, ktorej sa, žiaľ, zo zdravotných dôvodov musel vzdáť. Do ďalších rokov mu želám mnoho zdravia a pekných, pokojných dní.

MATEJ ANDRÁŠ

SLOVÁCI V POLSKU

(5)

Za vyvrcholenie protislovenskej aktivity poľského kléru možno označiť udalosti, ktorým došlo v roku 1966 v spišskej obci Nová Belá. Tu sa od pokolení spievalo v kostole po slovensky, čisto po slovensky, nie nárečím. Po pripojení Spiša a Oravy k Poľsku roku 1920, poľskí farári začali systematicky vytlačovať slovenských kňazov i slovenčinu z kostolov. Bola to politika reprezentovaná kňazom Ferdynandom Machayom, rodákom z Oravy, stúpencom bezohľadnej polonizácie tejto zeme. Jednako však čo sa týka spevu v kostole, zachovával sa istý kompromis, ktorý bol záväzny — hoci nie všade — ešte aj v roku 1966: jednu nedelu sa spievalo po slovensky, druhú po poľsky, a v čase veľkých svätkov — do pozdiho hovorania po slovensky a po pozdiho hovoraniu po poľsky, alebo naopak. V Novej Belej sa však spievalo výlučne po slovensky. Pôsobil tu po dlhé roky kňaz Moyš, za ktorého bol v obci pokoj. Po ňom prišli kňazi poľskej národnosti — lebo Moyš bol Slovák — ale aj s tým sa akosi Novobelčančanov dohovorili, ako napríklad s farárom Galasom, ktorý tu pôsobil do roku 1963: spieval po slovensky, ale dve piesne sa naučili po poľsky a spievali ich napríklad, keď prišiel bisкуп. Na jeseň roku 1963 prišiel do obce nový farár menom Zbigniew Baczkiewicz, ktorého farári prijali s úctou a s nádejou, že všetko ostane po starom. Ale on už v jednej zo svojich prvých kázni oznámil, že „prišiel k Poliakom“ a že teraz sa tu bude spievať po poľsky a keď obyvatelia vyslali k nemu delegáciu, aby bránili svoje práva, tak sa nazlovl a vykrikoval, že keby aj mury kostolnej populácií, on neustúpi. Došlo to tak ďaleko, že sa v kostole súčasne spievalo po slovensky i po poľsky, jedni, napríklad z chóru — spievali v jednej reťi, a druhí — z lavíc — v druhej. Ešte horšie sa začalo diať, keď farár rozhdadol, akoby tým chcel urobiť ústupok Slovákom, že jedna spievana omša bude len po poľsky, tá prostredná, a pred ňou a po nej po slovensky. Slovákom sa to nevidelo, lebo už mali s farárom Baczkiewiczom svoje zlé skúsenosti a vedeli, že to bude na ich škodu: ak má v nedele odslužiť tri omše a ešte štvrtú vo filiáke v Krempachoch, tak naostatok v Novej Belej ostane pri tej jednej, poľskej. Teraz už dochádzalo v kostole nielen k prekrikovaniu piesňami, ale začali padat nádavky. Ľudia sa opľúvali, hádzali do seba čo im prišlo pod ruku a po odchode z kostola sa púšťali do bitiek. Napokon prišiel z Krakova arcibiskup Karol Wojtyla a rozhdadol, že odteraz budú všetky omše len tiche, bez spievania. Tak to bolo niekoľko mesiacov, ale ľudia to natrvalo vydržali nevedeli, lebo čo je to za omša bez spevu? A keď začali spievať odrazu jedni aj druhí, tak sa to znova vystrilo. Dochádzalo k rozličným výstupom, najmä pod vplyvom alkoholu, potom nasledovali súdy. Skončilo sa to tým, že arcibiskup Karol Wojtyla vyhlásil nad Novou Belou interdikt, kostol zavrel, veriaci ostali bez služieb božích, bez náboženských obradov, krstov, posledných pomazanií, sobášov.

Ked farára Baczkiewicza navštívil poľský novinár Jerzy Lowell, ktorý o celom prípade uverejnil podrobnej reportáž v krakovskom literárnom časopise Žycie Literackie dňa 24. apríla 1966, na otázku, preto sa nezhody v dedine začali až po jeho prichode — vtedy predtým vládol súlad a pokoj, odpovedal farár, že súlad bol zdanlivý a vypĺňal zo slabosti jeho predchodcov, ktorí nevedeli alebo nechceli uspokojiť práva tých farníkov, ktorí sú Poliakmi a — keďže sme predsa v Poľsku — chceli by sa v kostole cítiť ako

v poľskom kostole. Predchádzajúci knazi, pre svätý pokoj, podiehali vplyvu slovenskej väčšiny v obci. Na novinárovu otázku, či Slováci majú väčšinu, odpovedal, že áno, ale v podstate nie až takú veľkú..." Nazdával sa, že Poliakov je vyše 40 percent a tí vo mne privítali toho, ktorý konečne zariadi, že sa budú môcť modliť a spievať po poľsky...

Novú Belú navštívil v čase otvorených národnostných rozbrojov pre užívanie slovenčiny v kostole dvakrát vtedyži krakovský arcibiskup Karol Wojtyla — okrem neho navštěvovali obec aj kapitulní kanonici — ktorí sa mali akoby usilovať o sprostredkovanie, no v skutočnosti podporili Bäckiewiczovu politiku. Veď napokon preto ho tam kapitula vyslala. Arcibiskup vyriešil potom pripad uvalením interdiktu nad Novou Belou. Tento prípad naozaj nevyžaduje ďalší komentár.

Svoju úvahu by som chcel ukončiť dvoma poľskými, nezaujatými hlasmi.

Jerzy Tomaszewski vo svojej práci Rzeczpospolita wielu narodów (Republika mnichov národov, Czytelnik, Varšava 1985), píše v kapitole „menšiny takmer neznáme“, že oproti českej menšine „značne tažšie je skúmat slovenskú menšinu (rozumie: v období rokov 1920—1939). Pri sčítaní ľudu sa neuvedala slovenská národnosť, preto nem me o nich nijaké priame údaje. Nazdávam sa však, že sa dajú sformulovať isté závery nepriamo. Slovaci bývali predovšetkým v pohraničných dedinach Nowotarského okresu. Sčítanie ľudu z roku 1931 zachytilo v tomto okrese 1011 osôb s materinským jazykom iným, ako sú uvedené v štatistických výkazoch, zatiaľ čo v susedných okresoch do tejto rubriky bolo zapísaných niekoľko inobec menejpočetnej skupiny. Medzi tými „inými“ bolo 868 osôb rímskokatolíckeho vyznania. Vieme, že slovenské dedinské obyvatelstvo bolo v drívnej väčšine preto veľmi vyznania. Umožňuje nám to — hoci len približne — dospiet k záveru, že asi 800 osôb uviedlo slovenský materinský jazyk.. Je tiež pravdepodobné, že v niektorých prípadoch sčítací komisi vyplňovali rubriku „materinský jazyk“ podľa svojho názoru. Spominájú o tom výpovede goralov, citované v správe čs. konzultu v Krakove z roku 1934. Týchto prípadov bolo pravdepodobne veľa, keďže šlo o územie, ktoré bolo predmetom sporu poľsko-československého bezprostredne po získaní nezávislosti.“

A nakoniec troška nostalgie z pera poľského autora Michala Moňku „Slowakovi pod Czarną Góre“ (Kultura, č. 29 zo dňa 19. júla 1989):

„Slovensko odchádza zo Spiša, berie so sebou živú reč a Spiš pomaly, z roka na rok, prestava byť spoločnosťou, ktorej spopisom bol vždy jazyk, kraj, architektúra, rytmus života.“

Spisské dediny — ospalé Repiská, slnečné Lapši, zatienený Jurgov, Čierna Hora pri Bialke — už sa ničim zvláštnym neodlišujú od susedných podhalanských dedín, alebo gorských (pohorie Gorce na sever od Nového Targu, pozn. aut.). — neodlišujú sa od Bialky, Groňa, Bukowiny.

Po vojne Čierna Hora hovorila po slovensky. Ale už na počiatku päťdesiatych rokoch čoraz viac obyvateľov začalo hovoriť po poľsky...

Najpočetnejšou národnostnou skupinou v škole sú Poliaci, nazývaní Spišiakmi. Je ich 68. Na druhom mieste sú Cig ni: 52 žiakov. Na treťom Slovaci: 28, taktiež nazývaní Spišiakmi...

Škola v Čiernej Hore zamestnáva 11 učiteľov... Všetky triedy navštěvuje 149 žiakov, z toho 28 navštěvuje jednu z troch tried spojených s vyučovaním slovenského jazyka. (Vyučuje sa v nich ako nepovinný jazyk slovenský, (pozn. aut.)...)

Riaditeľka školy paní Trzopová ukončila pred rokmi čiernohorskú školu. To bola ešte slovenská škola. Dokonca aj počty a náboženstvo sa učili po slovensky.

— Ale slovenčina mi akosi vypíchala z hlavy, — hovorí. — Hovorí, to áno — hovorím, rozumiem, čo mi hovoria Slovaci, — horšie je to s písaním. No, už by som sa nepodujala vyučovať po slovensky písat.

Slečny Mária a Bernadeta Mlynarczykové ako-ak ovládajú slovenčinu. Možno pôjdu tohto leta na kurz do Bratislavu a po návrate do Čiernej Hory, budú učiť slovenčinu. Možno... ak budú záujemci, ak bude kde učiť...

S vyučovaním zemepisu je to najľahšie — stačí mať mapy, glóbus a praktické vedomosti: do Poľska sa ide nadol, a na Slovensko — dohora. To znamená, že byt Slovákom na poľskej strane nie je ľahké, skôr je čoraz tažšie.“

Barbara Michalowska uverejnila v Polityke č. 9 dňa 3 marca 1982 článok „Orava — kraj blahoslavený“, v ktorom konštatovala: „A každý obyvateľ Oravy má na výber tri cesty (tou treťou je indiferencismus). Oravskí Slovaci sú Slovaci k vlastnému rozhodnutiu, oravskí Poliaci — Poliakmi podľa narodenia. Poľská cesta je prostá a prirodzená — slovenská tažká a komplikovaná.“

Ale vrátime sa k Moňkovmu článku: „Slovensko odchádza z poľského Spiša, odchádza nenávratne. Pravda, počut ešte, v Čiernej Hore alebo v Repiskach slovenské piesne, ale sú to piesne z platní, z priesiek polianých z Bratislavu.“

Slovenský jazyk — materinský jazyk Spišiakov učí v čiernohorskej škole... na položivčí uvádzok Mária Krzysiková, učiteľka na dôchodku.

— Nemôžem tu veľa naučiť, — hovorí paní Krzysiková. — Časy sú iné... Vyučovala som tu slovenčinu po desaťročia. Dnes je to bol prvý jazyk. Dnes je — druhý... Každý rok chodím na stretnutia, na kurzy do Bratislavu. Tam spievame, pláčeme. Ale to sa končí, som už stará a nástupcu nemám.“

Až to znepokojuje riaditeľku školy v Čiernej Hore, Małgorzatu Trzopovú.

— Odchádza reč, končí sa akýsi svet, — hovorí riaditeľka. Tu je všetko ešte pomenované po slovensky: miesta, rastliny, potoky. Ako tomu porozumieť po poľsky? Neviem, čo bude, až od nás odíde paní Krzysiková. Spolu s ňou bezpochyby odíde slovenský svet.“

Po uplynutí posledných desaťročí vyrvalé úsilie o asimiláciu Slovákov na Hornej Orave a Severnom Spiši prináša svoje ovoce. Slovenské školy prestali existovať a Slováci dôľa bojovali aspoň o vyučovanie slovenského jazyka, ako nepovinného predmetu. Slovenčina bola vytlačená z koštolov.

Prečo k tomu došlo? Pokúsim sa na to odpovedať a uvediem aspoň dve, podľa mňa hlavné príčiny. Prvá príčina tkvie vo vývoji v Československu v päťdesiatych rokoch. Prijala sa téza, že národné práva Slovákov v Československej republike sa vyrášla automaticky socialistickou industrializáciou. Súbežne prebehla likvidácia slovenských „buržoáznych národníkov“ na čele s Vladimírom Clementisom, Ladislavom Novomeským a Gustávom Husákom. Takto sa vytvorili podmienky pre postupné okliešťovanie slovenských národnostných práv, budovaných najmä na odkaze Slovenského národného povstania, až sa nakoniec opustila Ústava 9. mája a v Ústave z roku 1960 sa tak oklieštili právomoci slovenských orgánov — Zboru povereníkov (to znamená slovenskej vlády a SNR — slovenského zákonodarného zboru) a samotné tieto orgány, — že došlo vlastne k návratu k centralistickému štátoprávneemu usporiadaniu vzťahu našich národov z doby prvej republiky, len sa nepríkročilo k vyhláseniu československého národa. Bol výrazne oslabený stupeň výkonávania slovenských národnostných práv ako štátoprávneho subjektu, a to tak vo vnútroštátnych, ako aj medzinárodných vzťahoch. Prijatie zákona o čs. federácii z 27. októbra 1968 zabránilo ďalšiemu zhoršaniu spolunažívania našich dvoch bratských národov a obnovili sa práva slovenského národa ako subjektu — spolu s českým národom — Československej socialistickej republiky. V reláciach medzinárodných (napríklad konkrétnie k Slovákom v Poľsku) sa to však už neprejavilo.

Druhá príčina je v politike poľských orgánov, ktoré využili oslabenie záujmu zo slovenskej strany, podmieneného oslabením postavenia slovenskej reprezentácie ako subjektu v československej štátnej politike a

usilovne pokračovali v asimilácii slovenskej národnnej skupiny na Orave a Spiši, postupným odbúraním slovenského školstva, vytisnutím slovenčiny z kostolov, atď., takže ostala len skromná spolková činnosť a krajančí časopis Život, ako niekde v USA, kde asi majú Slováci väčšie práva v kostoloch.

Pritom poľská národná skupina v Československu — za prispenia tolerantnej česko-slovenskej politiky i pomoci z Poľska — rozvíja bohatý kultúrno-politickej život, o čom sa možno dozvedieť napríklad aj z poľskej tlače, ktorá tento stav s uznaním kvituje.

Kapitola spišsko-oravských Slovákov v Poľsku ostane naproti tomu v našich poľsko-slovenských vzťahoch ako kapitola napĺňajúca nás trpkosťou.

V Hornom Smokovej, 25. septembra 1989.

DOSLOV

Niektočí čitateľov možno prekvapilo, že v tomto článku boli uvedené občirne výňatky z knihy Władysława Machajka Ráno sa prehnal uragán. Ako nám autor vysvetli, použil ich predovšetkým na dokreslenie vtedajších pomerov na Podhradí a na ukázanie nepriaznivého postoja okresného vedenia Poľskej robotníckej strany v Novom Targu k otázkam slovenského obyvateľstva na Spiši a Orave. Samozrejme, napriek istým faktografickým údajom, Machajkova kniha obsahuje celý rad nepresnosti, často uvádzajúce nepravdivé fakty a skresľuje udalosti. Dúfame, že práve takto ju chápou čitatelia Života.

OPRAVA

V januárovom čísle Života sa už po korektúre rozspäral vys dzaný text článku Slovci v Poľsku a došlo k premiešaniu niekoľkých odstavcov. V treťom stĺpici na str. 10 po 20. riadku zdola má správny text znieť nasledovne:

dozvedel od pamätníkov tých dní, keď som 12.9.1989 navštívil Lesnicu. Poliaci neomeškali po svojom prichode ihneď vyhnúť slovenského kňaza a nahradili ho vlastným kňazom, ktorý zaviedol do kostola polštinu. No ako mi hovorili lesnické ženčky, miesto spevu sa kostol ozýval plátom.

Opomenutie poľského Ministerstva zahraničných vecí žiadalo oravské dediny Hladovku a Suchú Horu bolo na základe prof. Semkowicza rýchlo napravené.

Rozhorčenie slovenského obyvateľstva bolo spontánne a obrovské. Svedčili o tom udalosti na Orave i na Spiši, kde čs. orgány museli chrániť členov poľskej časti delimitačnej komisie pred hnevom a fyzickým napadením zo strany obyvateľstva. Pri obsadzovaní oblasti Javoriny postupujúce poľské vojsko prekročilo vyznačenú demarkačnú čiaru na Prislopce v snahe vniknúť do obce Ždiar. Čs. vojaci ich zastavili palbou, pričom zahynul major poľskej armády.

Tak sa uzatvárala jedna kapitola, — i keď nie dlhá, ale tragicá. — slovensko-poľských stíkov za roky 1918 — 1939. Chýbal už len posledný akt tejto tragédie: prepadnutie Poľska hitlerovským Nemeckom 1.9.1939 a účasť vojska Slovenskej republiky po boku Wehrmachtu. Výsledkom tejto slovensko-poľskej nevyhliásenej — vojny bolo obnovenie starých hraníc spred roku 1918 a teda prinávratenie všetkých poľských záborov i z roku 1920 a z roku 1938. Hitler vrazil ponukol Tišovi až Zakopané, ale našťastie ani Iudáci neboli celkom na hlavu padnuti.

Druhá svetová vojna sa skončila víťazstvom spojeneckých mocností a Československo i Poľsko oslobodili Červená armáda, bok po boku ktorej bojovali aj československé jednotky pod vedením generála Ludvíka Svobodu. No ani národ doma nesedel so založenými rukami. 29. augusta 1944 vypuklo Slovenské národné povstanie, v ktorom bojovali vojaci teraz už bývalej armády ako príslušníci československej armády a partizáni.

Za tým nasleduje správny text na str. 11, ktorý za začína 27. riadkom zhore: „V rámci útvarov... atď.“

Rukopisy českých bratří

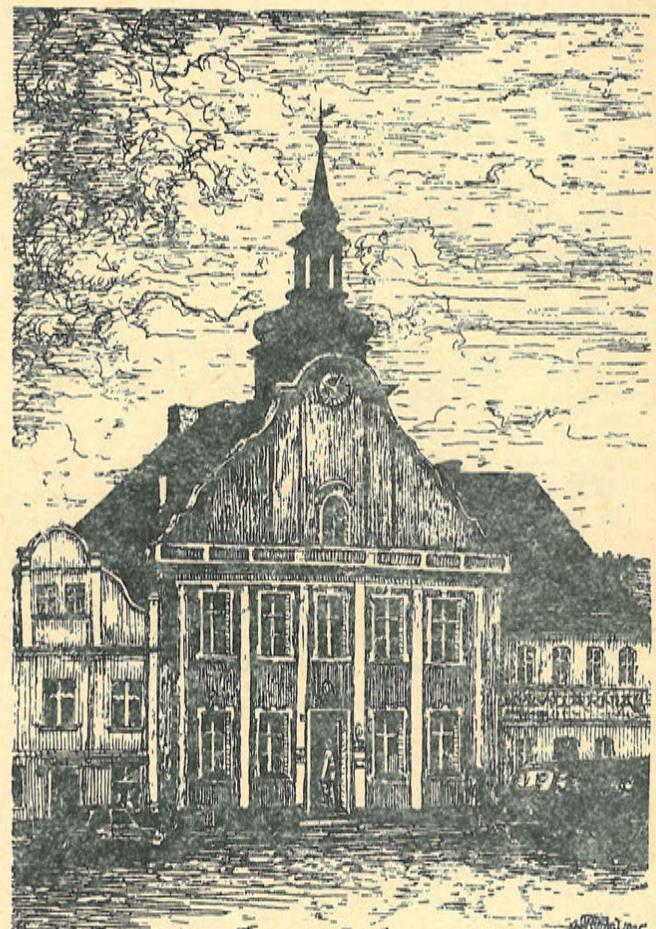
Literární působnost českých bratří, zejména některé překlady a původní díla z druhé poloviny 16. století, mají velký význam a závažné místo v dějinách českého pisemnictví. Jsou napsána jednoduchým, srozumitelným, každému přístupným jazykem, čistým a s neobyčejně bohatou zásobou slov. Tato díla, především dokonalý překlad bible (Bible kralická, šestisvazkové dílo vydané v letech 1579–1593 v Kralicích na Moravě) pomohla zvládnout mateřský jazyk mnohých později slavných spisovatelům, začínajícím tehdy psát. Patřili k nim mj. Václav Budovec z Budova, Karel ze Zerotína a Jan Amos Komenský. Dvě stě let později, v době českého národního obrození, značně přispěla k vzniku nového českého literárního jazyka, schopného vyjádřit všechny myšlenky a vědecké pojmy, jakož i poetické obrazy a dojmy.

Mistrovská díla literatury českých bratří se šířila většinou v opisech, dostávala se do vesnických chalup, kde byla od roku 1547 čtena potaji a v úkrytu. Tiskem vyšla v polovině 16. století jen nevelká část. Teprve později začaly důležitější práce vycházet tiskem. Z období první emigrace do Polska psal Jaroslav Bidlo v „Jednotě bratrské v prvním vyhnanství (1548–1561)“: „O počátcích Jednoty bratrské ve Velkopolsku, především v Poznani a jejím okolí, nemáme téměř žádných současných zpráv.“ Velký význam mělo zpřístupnění nalezených rukopisů, které se určitou dobu nacházely v Národní knihovně ve Varšavě. Byly to dva svazky v době zachovalém vázání z bílé kůže. Na přední straně byl vytiskl slechtický erb, pod ním rok zakončení práce — 1631 a nad ním písmena GSZS, kryptonym Jiřího Sadovského ze Sloupna, přítele Jana Amose Komenského. Sadovský přijel s Komenským v roce 1628 do Lešna a dal pro své potřeby přepsat některá díla českých bratří. Bylo to v letech 1630–31 na zámku v Lešně.

Kromě toho je v Národní knihovně rukopis z Cieplic vázaný v světlé kůži s nápisem Ein M.S.T. von böhmischen Sachen. Obsahuje převážně německé překlady, mj. některých děl obsažených v rukopisech v českém jazyce.

Krátce popis vyhnání českých bratří z Čech obsahuje rukopis „Krátké vypsaní o vyhnání bratří z Čech za krále Ferdinanda I. léta 1548 a co se s nimi v Polsce a v Prusech dalo“. Dne 5.X.1547 král vydal dekret proti pikardům (urážlivá přezdívka stoupenců Husa a českých bratří), zakazující náboženské praktiky. Jejich majetek král konfiskoval. Ještě ostřejší dekret vydal Ferdinand I. 20. ledna 1548. Nařizoval, aby všichni kazatelé a bratrští učitelé byli zatčeni a převezeni na pražský hrad. Tehdy Poláci podali Čechům ruku na pomoc. Bratři vyhnáni z vlasti našli útočiště na předměstí Poznaně, v sídlech Andrzeje Górecky, Jakuba a Stanislawa Ostrorogů, Rafała Leszczyńskiego a dalších. V archivu města Domažlic se zachoval dopis bratra Gabriela Danielova, vyhnance z Litomyšle z července 1548 bratru Matějovi, krejčímu z Domažlic. Píše v něm mj.: „Pan starosta poznaňský nás tu do Poznaně přijal a o bydlení na tu dobu se nám postaral, všechny zásobil jídlem i nápoji a byl by rád, kdybychem se tu pod jeho péčí usadil, jí, Kmochan, Havel a jiní, a o to se s četnými dalšími pány u Jeho Královské Milosti stará. Včera uplynuly dva týdny od sjezdu, který se konal v Kórniku, a bylo na něm ze 4 tisice pánů a zemanstva. Byl jsem při tom, když

Rydyna na Poznaňsku, město, kde žili čeští bratři, exulantí ze 17. století. Na kresbě radnice v Rydzyně, postavená v roce 1752.

se usnesli, že u krále vyjednají, aby nám v celém Polsku bydlet dovolil, kde se nám bude libit. (...) A slibují nám a jsou ochotní dát to písemně, že budeme mít plnou svobodu, zejména v náboženství a ve všem ostatním...“ Putování a příhody vyhnanců liší Tomáš Prachař z Boleslaví. O příchod u emigrantů do Prus a jejich osudech v prvních měsících pobytu piše Jiří Bidlo, o tom, jak duchovní luteráni kladli delegaci českých bratří takové otázky, jako: „Co myslíte o sňatku duchovního, může se vás kněz oženit nebo ne, a kdyby mu žena umřela, může se oženit s jinou? Co se týká našich obřadů, například zpívání žalmů, které se u nás zpívají, že místo nich byste chtěli svoje písni zpívat... Protože nevíme, jaké písni máte, dovolime vám, abyste své písni na svých kázáních zpívali, ale abyste dbali o to, aby byly vybrány takové, které by se shodovaly s kázáním a celý obřad měl jedno téma...“

U Čechů na Střelinsku lze najít staré české tisky: berlínské a vratislavské kancionály, díla Komenského aj. Ve Velkém Táboře u Kepna se zachovala Chronik der Gemeinde Gross Tabor z roku 1880. V soukromých sbírkách Kokocińskeho v Kepně je archiv sboru a osady Velký Tábor, mj. zakládací listiny Velkého Táboru z 24. února 1749. Myslím, že Kulturně sociální společnost Čechů a Slováků v Polsku by měla učinit všechno, aby získala tak cenný archiv.

V Sycově byl několikrát v letech 1837, 1895 a 1907 vydán Kancionál, to jest kniha žalmů a písni duchovních Jana Teofila Eisnera. Alexander Petrozelin piše v knize obsahující kopie akt a zápisů o sňatech a úmrtí (1803–1821) ve sboru Zelov: „Dne 15. IX. 1802. Cestou přes Czermín jsem byl Václavem Pytlíčkem pozván k rychtáři, kde jsem potkal různé lidi z Czermína a Táboru a ti mi řekli, že chci koupit usedlosti v Polsku a prosili, abych jim pomohl Pak Šel Miller do Bochovic domluvit se s ostatními, a když se vrátil, uzavřeli se mnou následující kontrakt, jímž mne ustanovili speciálním plenipotentem ve všech činnostech v této věci.“

V roce 1903 byly ve Varšavě vydány české písni se společným názvem „Samému Bohu Trojjedinému budiž sláva a čest.“

Známý spisovatel a překladatel z češtiny

Pawel Hulka-Laskowski napsal u příležitosti stého výročí vysvěcení zelovského kostela tu-to báseň:

... Oto garść wygnaniców mała
Idzie, a w oczach drga im gorzka Izza.
Przemoc im wrogów wszystko odebrała
i w obcy świat ich na tułaczkę gna.
Idą samotni, smutni, opuszczani,
Jak wichrem z drzewa oderwany liść,
W duszach Ika żałosć, świat jest pełen cieni
a skroś te mroczne cienie trzeba iść...
Ostatnia gorzka Izza w milczeniu spłynie,
Na ich ojczyzne pokonany lan...
Zaliż ich Bóg opuści w tej godzinie?
Zaliż ich smutkiem pozostały Pan?
Idą wygnani spod ojczystej strzechy,
Ojczyzne wydarł im skrwawiony miecz,
I nikt nie rzucił im słowa pociechy,
Gdy zażwawionym okiem patrzą wstecz.
Obcego świata pustka ich przestrasza
I uśmiechem ściga ich zwycieski wróg...
Wtem pieśń się ozwie: Bóg ucieczka naszą!
Któz przeciw nam, gdy z nami Wielki Bóg!

V horách na pohraničí v okolí Kudovy žili četní čeští bratři v Pstražné, Sloném, Brzozově, Lewině a Czermné. V Pstražné, založené koncem 15. století, se četly Bible kralická, Labyrint světa a bratrské kancionály.

V mnoha českých rodinách v Zelově, Kušově, Husinci, Pstražné jsou dodnes četné tištěné materiály a rukopisy, týkající se jejich sboru, založení osady apod., které jsou obklopeny ctí a péčí starých osob. Co se s nimi stane po jejich smrti? Přišel čas na založení Muzea českého osadnictví v Polsku. Jeho cílem by bylo nejen sbírání těchto materiálů a jejich muzejní zpracování, ale popularizace sbírek pomocí pořádání výstav, publikací v tisku spod. Takové muzeum by se stalo Mekkkou pro Čechy a Slováky žijící v Polsku. Nemusím snad dodať, jaký prospěch by přinesla realizace tohoto předsevzetí. Svůj apel adresuji Kulturně sociální společnosti Čechů a Slováků v Polsku, Československému kulturnímu středisku ve Varšavě, Československému velvyslanectví ve Varšavě, Ministerstvu kultury a umění a místním orgánům, zainteresovaným založením takového muzea na jejich území.

ZBIGNIEW TOBIAŃSKI

Slovenčina v kostoloch na Spiši a na Orave

Slováci v Poľsku obývajú severné časti Spiša a Oravy inkorporované Poľskom v r. 1920. Ide o malé územie majúce plochu 583 km², ktoré po rozhodnutí Veľvyslaneckej rady v Paríži z 28. júla 1920 bolo pripojené k Poľskej republike a je doposiaľ súčasťou poľského štátu (okrem 6-ročného obdobia Slovenskej republiky, kedy patrilo k Slovensku). Po rozpadе Rakúska-Uhorska bolo to jediné územie, ktoré sa po delení Uhorska dostalo Poľsku. Z 583 km² — co predstavovalo len 0,17% celého Zalitavska — 170 km² (t.j. 4,6% bývalej spišskej župy) pripadalo na Spiš a 413 km² (20,46% bývalej oravskej župy) na Oravu. Podľa prvého povejnového sčítania obyvateľstva, uskutočneného 30. septembra 1921, severný Spiš (14 dedín) a hornú Oravu (13 dedín) obývalo 22.648 osôb.

Z administratívneho hľadiska bolo postavenie Spiša a Oravy veľmi zvláštne, keďže dve enklávy, rozdelené pomerne širokým Podhalím, tvorili jeden spiškooravský okres, ktorého sídlom bol Nový Targ, situovaný na území susedného novotarského okresu. Spiško-oravský okres — v poľskom meradle výnimcoňa jednotka administratívno-územnej delby štátu — mal ešte jednu zvláštnosť: expositúry starostva, neznáme na ostatnom území Poľska, v Jablonke pre Oravu a v Nižných Lapšoch pre Spiš. Unikátny okres, zriadený na jeseň 1920 na podnet prvého a zároveň jediného jeho starostu — dr. Jana Bednarského — bol zrušený v lete 1926 pripojením k novotarskému okresu. Inkorporácia malých častí svätoštefanskej koruny k Poľsku po prvej svetovej vojne viedla nevyhnutne k recepcii uhorského práva, nadálej platného na Spiši a Orave. Postupom času poľský zákonodarca zužoval priestor platnosti uhorského práva v severných výbežkoch bývalej spišskej a oravskej župy. Posledné normy uhorského práva v Poľsku stratili svoju platnosť 1. januára 1946.

Jediným miestom, v ktorom slovenčina pretrvala ako verejný jazyk, boli v medziwojnovom období katolické bohoslužby. Otázka používania slovenčiny v bohoslužbách nebola v rokoch 1920 až 1939 právne upravená. V rokoch 1920—1925 Spiš a Orava patrili k spišskému biskupskému úradu. Ku krakovskej metropole boli pripojené až v roku 1925, v dôsledku konkordátu z 10. februára 1925 r. Tesne po inkorporácii Spiša a Oravy k Poľsku bola slovenčina používaná v kostole takmer v plnom rozsahu, keďže vo farnostiach nadálej pôsobili slovenskí knáazi napríklad F. Mós v Tríbiši, A. Kubášák v Jurgove, Š. Andrašovský vo Fridma-

Novovybudovaný kostol v Dolnej Zubrici na Orave. (1986). Foto: D.S.

ne, P. Drbiak v Krempachoch, J. Patak v Kacvine, V. Patak vo Vyšných Lapšoch, F. Rajtšán v Novej Belej. Na Spiši pôsobil do roku 1928 F. Urvay, ktorý bol v tom istom roku preložený do oravskej Bukoviny-Podsklia. Titulárny kanonik S. Andrašovský pôsobil vo Fridmane do svojej smrti v roku 1937. Ešte v r. 1926 bol v Vyšných Lapšoch slovenský knáz Andrej Hric, zdá sa však, že najdlhšie sa udržal František Mós, administrátor farnosti v Novej Belej a Krempachoch, odkiaľ definitívne odišiel v roku 1946. V tých farnostiach v ktorých nadálej pôsobili slovenskí knáz, sa slovenský jazyk v kostole používal nie len v podobe spevu, ale aj modlitieb veriacich, v kazuciach, a v prípade Františka Móša aj vyučovania náboženstva v Krempachoch a v Novej Belej, na čo dostal povolenie krakovského arcibiskupa. Po rokoch, v nových podmienkach, prečítame v zápisníci z 11. augusta 1968, že sa slovenský jazyk používal v novobanskéj farnosti až do roku 1946, keď jej farár — František Mós — bol po návrate z väzenia v Novom Targu vyhnany poľským knázom Benedyktom Kwaśnym. Môžeme predpokladať, že slovenčina v bohoslužbách bola vtedy výsledkom dvoch faktorov určitej tolerancie krakovskej arcibiskupskej kúrie a faktu, že slovenskí knáz nepoznali dobre poľský jazyk. Výnimkou bol azda len F. Mós. Dokazý nezložnosť poľsiny nachádzame v korepondencii niektorých slovenských knázov a krakovským arcibiskupstvom. Fridmanský farár, titulárny kanonik Stefan Andrašovský, korespondoval s Krakovom v latinčine. Zdá sa, že takto vyhýbal používaniu poľsiny, ktorú asi dobre nepoznal.

Postupne boli do slovenských obcí na Spiši a na Orave menovaní poľskí knáz, čím sa priestor slovenčiny zúžil len na čiastočný spev veriacich. Slovenskí katolici aj nadálej používali v kostole slovenské knižičky a spevníky, a to aj napriek úsiliu nadriadičných cirkevných orgánov a novotarského starostva, aby používali poľské vydania, ktoré

boli vo veľkom rozdané bezplatne. Farníci objednávali ve veľkom množstve katolícku literatúru zo Spolku svätého Vojtecha v Trnave, ako na to poukazuje A. Bielovodský. Novotarský starosta sa obrátil na farára Móša s prípisom, v ktorom ho žiadal, aby zakazoval ľudom odberať slovenské kalendáre a inú slovenskú literatúru, ktorú objednávali v Trnave. Pre urýchlenie násilnej polonizácie Spiša a Oravy, v roku 1926 žandári habali po domoch kalendáre Spolku sv. Vojtecha a v roku 1930 sa novotarské úrady rozhodli za asistencií policie — konfiškovať v Kacvine veľké množstvo slovenskej náboženskej literatúry.

Z pamäti F. Móša vysvetlá, že v roku 1933 v Krempachoch ani 1% veriacich nechcelo spievať v kostole poľské piesne. V Novej Belej a v Krempachoch slovenčina pretrvala aj napriek administratívnemu tlaku okresného úradu v Novom Targu, ktorý v liste z 15. mája 1933 zaslanom F. Móšovi prosí farára o osobnú angažovanosť, aby sa pobožnosť a piesne odbavovali len po poľsky: „Ze względu na czysto polski charakter Spisza, proszę uprzejmie Wilebnego Księźza Proboszcza o laskawie użycie swego osobistego wpływu w tym kierunku, aby w kościolach w N. Bialej i Krempachach odbywały się nabożeństwa i śpiewy jedynie w języku polskim“. Náčelník sľuboval svoju pomoc zasiáním — v prípade potreby poľskej náboženskej literatúry: „Jeżeli zachodziła potrzeba przysłania do parafii Ks. Proboszcza księczek do nabożeństwa, czy śpiewników, proszę z całym zaufaniem zwrócić się do mnie, a ja natychmiast zajmę się ich dostarczaniem“. Školský úrad v Novom Targu viackrát žiadal zriaďiť osobitné bohoslužby pre mládež, na ktorých sa modlila a spievala po poľsky: Krakovská arcibiskupská kúria, na ktorú sa školský dozorca obrátil o pomoc, vyjadril názor, že: „Równocześnie zwraca się uwagę Przew. Ks. Proboszcza, że po 20 latach przynależności do Polski należy pomyśleć poważnie o wychowaniu młodzieży w duchu polskim“.

Kedzie matričné veci viedli v Poľsku — okrem bývalého pruského záboru — až do 31. decembra 1945 farári (úrady pre občianske záležitosti boli v Poľsku zriadené až na základe dekretov z 25. septembra 1945 o manželskom práve a o aktoch týkajúcich sa občianskych záležitostí — a niekoľki slovenskí farári viedli matriky podľa slovenského pravopisu), novotargský okresný náčelník žadal občas, aby sa mená do matrik zapisovali poľským pravopisom.

V archíve Metropolitnej kúrie v Krakove sa nachádzajú materiály z dvoch spišských farností (Vyšné Lapša a Jurgov), poukazujúce na rozsah používania slovenského jazyka počas bohoslužieb vo Vyšných Lapšach v roku 1926, a v Jurgove v roku 1932. Z archívov vysvetlilo, že vo Vyšných Lapšach, kde pôsobil slovenský knúz Andrej Hric, sa ešte aj po šiestich rokoch po pripojení Spiša k Poľsku používala v kostole takmer výlučne slovenčina. Iný stav môžeme na základe archívnych prameňov rekonštruovať v Jurgove. Po smrti Antona Kubasáka — oravského rodíka zo Zubrohlavy — v roku 1922 bol za administrátora jurgovskej farnosti menovaný Anton Sikora, zástupca polonizačných tendencií reprezentovaných Ferdinandom Machayom. Po nástupe Sikoru boli kívne výlučne v polštine, proti čomu bezmocne protestovali občania Jurgova, Repíša a Čiernej Hory. Slovenčina ostala čiastočne len v slovenských spevoch. Zdá sa, že pôsobenie administrátora Antona Sikoru smerovalo k úplnej likvidácii slovenčiny ako jazyka kôstolných obradov, čoho dôkaz môžeme nájsť v sťažnosti richtárov z Jurgova, Čiernej Hory a Repíša z 26. marca 1932, adresovanej metropolitnej kúri v Krakove. Autori listu žiadajú: „dokad nie dorošne mlodziež wyczała fizycznie i duchowo po poľsku, aby na ten czasokres były śpiewy kościelne w języku słowackim w naszej parafii“. Žiaľ, nepoznáme odpoveď metropolitu Adama Stefana Sapiehu na túto žiadosť. Nakoľko slovenčina pretrvala v kôstolných snevoch jurgovskej farnosti až do začiatku druhej svetovej vojny, môžeme hovoriť o určitom úspechu autorov uvedenej sťažnosti.

Slovenské spevy sa zachovali aj v dvoch oravských obciach — Suchej Hore a Hladovke, okupovaných Poľskom v období takmer jedného roka. V liste richtárov týchto dvoch obcí zo 14. mája 1939, adresovanom metropolitovi Sapiechovi, richtári pišu: Ludnosť tej parafii absolutne wyznania rzymsko-katolickiego, przeważnie pochodzenia słowackiego i taką też gwarą się posluguje w swej pracy codziennej tudzież w modlitwie i podezias nabożeństwa (śpiewy) w kościele.

Prinavrátenie územia severného Spiša a hornej Oravy Slovensku, čo poľskí autori tendenčných populárnych prác a materiálov nesprávne nazývajú slovenskou okupáciou, znamenalo plné restitutio in integrum v postavení slovenčiny v bohoslužbách. Slovenčina bola zavedená v plnom rozsahu nielen do života katolických farností na Sniši a Orave, ale aj do ostatných oblastí verejného života, t.j. predovšetkým do administratívy a škôl.

Po zmene hraníc v r. 1945 nastali aj zmeny v cirkevnnej správe. Dekrét „Okolnosti a potreby posledných dní“ nariadił, že od 1. novembra 1945 územie Sniša a Oravy, to znamená spišský a oravský dekanát, ktoré siedu zahrnovali 18 farností, bude patriť do jurisdiccie krakovského arcibiskupa. Z dokumentov Komiteetu pre utecencov zo Sniša a Oravy vysvetlilo, že aj po uzavretí zmluvy o priateľstve z 10. marca 1947 sa používanie slovenčiny v kostoloch stretávalo s väčším prekážkami. V rezolúcii súlnomocnených predstaviteľov ľudu horného Spiša a hornej Oravy, zjednotených vo Výbere oslobodenia Sniša a Oravy, zaslanej o.i. prezidentovi Československej republiky, Výboru pre oslobodenie Spiša o Oravy v Pittsburgu a Mierovej konferencii v Paríži predstaviteľa spišsko-oravských Slovákov protestovali o.i. proti „3. násilnému zavedeniu poľského jazyka v našich kostoloch, ktoré vždy boli a budú slovenské; (...) 6. proti ničeniu našich slovenských kníh, ktoré ostávajú jediným potešením nášho ľudu“. V žiadosť z 21. júla

1947, prípravej teda už po štyroch mesiacoch po uzavretí zmluvy, obyvatelia dedín severného Spiša konštatujú: „naša Kalvária sa ešte neskončila“, a žiadajú, aby „Poliaci dodržiavalí menšinové práva na Spiši a na Orave. A keby s tým Poliaci nesúhlasili, žiadame aby boli zakázané poľské školy v Tešíne, ako sú zakázané slovenské na Spiši a Orave, a aby boli zakázané kostolné spevy Poliakov v Tešíne, ako sú zakázané slovenské na Spiši a na Orave“.

Odluka štátu od cirkvi znemožnila štátu právnu úpravu jazykovej otízkou v bohoslužbách. Zatiaľ nepoznáme ani vnútorné nariadenia krakovského arcibiskupa v tejto veci, pravda za predpokladu, že vôbec existujú. Je možné, že celý súhrn problémov bol riešený len ústnymi direktívami krakovského centra. Nevieme pritom, do akej miery rozhodujú v jazykových otízkach autonómne samotní mestní farári.

Keďže slovenskí knúz, pôsobiaci vo farnostiach Spiša a Oravy za čias Slovenskej republiky, odišli po skončení II. svetovej vojny na Slovensko, na uvoľnené miesta boli krakovským arcibiskupom menovaní poľskí knúz. Týmto sa podstatne zúžil priestor používania slovenčiny v kostoloch. Sice do II. vatíkanského koncilu bola podstatná časť bohoslužieb v latinčine, ale slovenčina zmizla natrvalo z čítania, evanjelia, z kízni, z tých častí svätej omše, ktoré aj do konca boli odbávané v národných jazykoch. Po roku 1945 sa v kostoloch spievali slovenské piesne striedavo s poľskými. Týkalo sa to tiež katolických liturgických spevov počas nešporov a pohrebov. Treba zdôrazniť, že tento stav, ktorý vo väčšine spišských farností pretrval dodnes, bol následkom polonizačných tendencií poľského kléru, a nie nedostatku knúzov ovládajúcich slovenčinu. Slovenčinu ovládal napríklad jurgovský farár Anton Sikora, pôsobiaci v jurgovskej farnosti v rokoch 1922 — 1939 a potom od roku 1945 v Kacvine. Postupne však aj tento nepatrny podiel slovenčiny v katolických bohoslužbách bol likvidovaný na Orave, kde sa dnes už v žiaľdom kostole nespieva po slovensky, kým na Spiši, slovenské piesne úplne zmizli v kostoloch Durštie, Fridmane, Lapšany, Čiernej Hory (od strany Tribša). Vo všetkých kostoloch, kde sa slovenčina aspoň čiastočne udržala, farári zakázali spievať slovenské piesne počas prvej nedelnej omše, určenej predovšetkým pre deti a mládež, pod zámienkou, že mladá generácia už slovenčinu nepozná.

Pri renovácii objektov sakrálneho charakteru

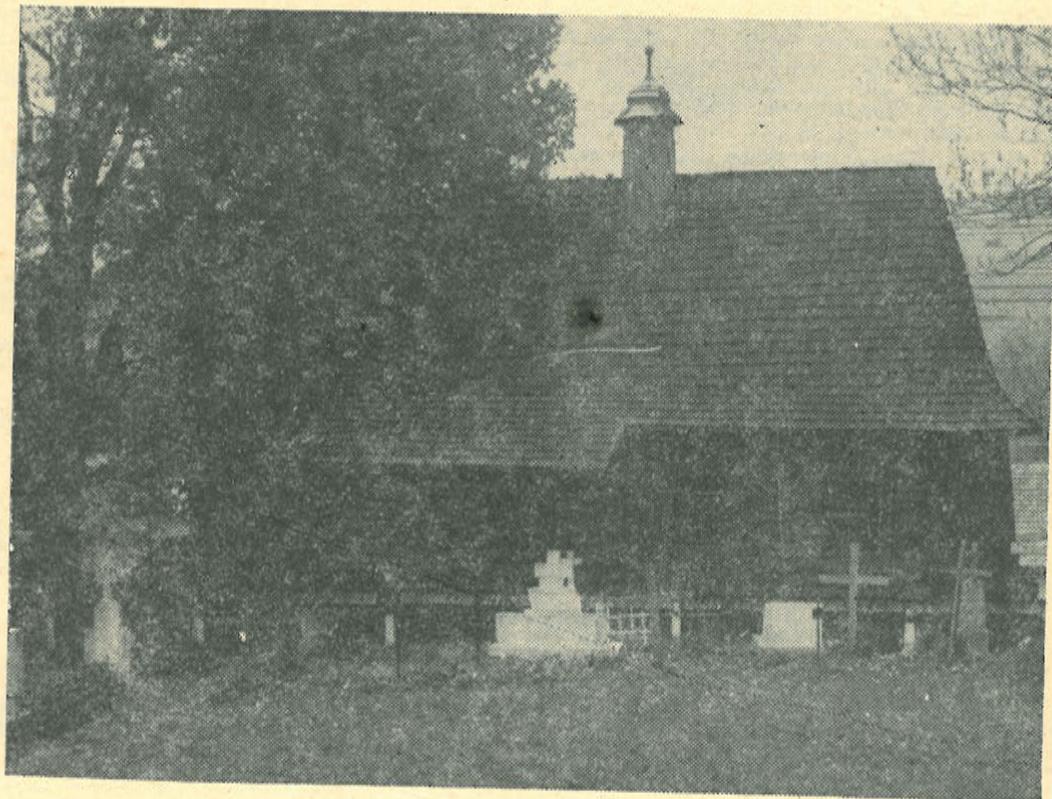
teru boli vo viacerých lokalitách zatreté slovenské nápis.

V decembri 1963 žiadali veriaci Novej Belej, Krempach, Kacvina, Nižných Lapšov, a v januári 1964 občania Fridmana prinávratenie slovenčiny do bohoslužieb. Žiadosti boli zaslané Ústrednému výboru Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Z chronologického hľadiska v prvej žiadosť (15.XII.1963) veriacich z Novej Belej, opatrenie 243 podpisom sa hovorí: „Nás kňaz zaviedol v kostole spevy podľa nového rituálu v poľskom jazyku. My veriaci občania chceme udržať svoje tradičné slovenské piesne, ktoré máme v našom slovenskom kostolnom spevniku na každú príležitosť, keďže sme u nás doteraz v kostole vôbec nespievali kostolné piesne v poľštine len v slovenčine.“ Veriaci z Kacvina žiadali viacej: „V spojnosti so zavedením poľským episkopatom niektorých modlitieb a cirkevných obradov v národnom jazyku, žiadame, aby sa v našej farnosti všetky tieto obrady, ako aj vyučovanie, odbávovali v našom národnom slovenskom jazyku“. Širšiu náplň mali tiež žiadosti veriacich z Krempach (z 8. decembra 1963 a z Fridmania (z 30. januára 1964 r.) obsahujúce 276, resp. 94 podpisy.

Nová žiadosť a zároveň aj sťažnosť z farnosti Krempachy bola zaslaná Ústrednému výboru už 27. decembra 1963 s poznámkou, že zo 140 rodín odmietlo podsať 6 rodín, ktoré hovorili, že im je to jedno, ako bude, tak pristánuť na všetko“. Uvedieme niektoré úryvky z tejto sťažnosti, ktoré pre Krempachy a Novú Belu znamenali začiatok novej etapy boja o slovenský jazyk v kostoloch týchto dvoch spišských obci: „nový kňaz, občan Baczkiewicz Zdzisław, ktorý prišiel do našej farnosti 8. septembra 1963, poviedal na úvod v kízni, že prichádza do poľských rodín, hoci sme očakávali a predvívali, že ako kňaz prichádza do katolických rodín bez rozdielu národnosti. (...) Prišiel k nám prinášať nás spievať poľské piesne, ktoré sme v priebehu vyše 600 rokov v našom kostole vôbec nikdy nespievali, a prekáža nám spievať slovenské piesne, ako to bolo v nedeľu 20. októbra 1963 (...) Začal vykrikovať že: ja som pánom kostola, ja budem rozkazovať, a ty Slovák nauč sa spievať po poľský atď.“ Sťažnosť uzatvára veľa: „Preto my veriaci z Krempach žiadame a prosíme, aby nás obsluhoval kňaz, nás rodák, ktorý býva vo Vyšných Lapšach a je bez zamestnania, alebo taký, ktorý ovláda slovenčinu“.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Pamiatkový drevený kostol v Tribši. Foto: J.S.

Karel Poláček

Bylo nás pět (5)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČISLA

A když jsem přišel domů, maminka mně pravila, kde porád courám, já jsem pravil: „Nikde,” a maminka mně pravila abysem donesl boty ševci, jelikož mají sešmajdané podpatky a nařídila mně, abysem vyřídil, že se nechá poroučet, kdy by to mohlo být a abych dal pěkné pozdravení a tak jsem vzal boty a po cestě jsem si to opakoval, abych to nespletl.

Jak jsem si to opakoval, tak přišel ke mně Bejval a pravil: „Nazdar, kam jdeš?”

Já jsem viděl, že dolejzám, tak jsem mu pravil, že se s každým nebabím.

On se mně ptal, jestli se zlobím skrz to kolo. Já jsem mu odpověděl, že se na jeho pitomé kolo vykašlu, ať mne nechá být. On pravil, že skrz to kolo nemusí být zlé, jelikož mně kolo půjčí, kdykoli budu chtit.

Když jsem mlčel, tak pravil, že vymalezl ohromný vynález a všechni budou kult vočadla. Já jsem s ním vůbec nechtěl mluvit, když je takový, a ptal jsem se ho, jaký je to vynález.

On pravil tichým hlasem, že byl tuhle na poli a tam v mezičce vynalezl vosí hnizdo. I pravil, že bysme to hnizdo mohli využít a pláště s malými donesemi domů a založíme si vosí úl. Vůbec se diví, že lidé chtějí jenom včeličky, gdyž přece vosy snáší také med. Až bude mít hodně medu, tak ho bude prodávat a bude mít peněz habadě.

Já jsem pravil, že je to prauda, jenomže se vosy musejí ochočit, aby snášely med.

Bejval pravil, že to je to nejmenší, že si je ochočí, že ho vosy budou poslouchat na slovo a ptal se mě, jestli půjdu s ním do spolku.

Mně se to líbilo, ale abych dělal milosti, tak jsem pravil, že se ještě uvidí, nýcko však že musím jít k ševci skrz ty rozšmajdané podpatky, tak nevím.

Tak Bejval pravil, abych si vzal jeho kolo, že tam budu rychleji a ono to také lépe vypadá, když se jede k ševci skrz ty rozšmajdané podpatky na kole než když se jede jen tak.

Já jsem odvětil, že je to prauda, tak on hnedle přitáhl to kolo a já jsem si sedl na to kolo, pravil jsem mu: „Tak ahoj!” a jel jsem si jako pán a koukal jsem, jestli se lidé koukají.

A když jsem přijel k ševci, tak jsem pravil: „Pan Šafka, maminka se nechá poroučet, abyste spravil ty boty a když ty boty mohly být, aby to zas netrvalo věčnost.”

Pan Šafka odpověděl: „Mladý pane, řekni, že se nechám poroučet, že by ty botičky mohly být s neděle, když já řeknu slovo, tak to platí.”

Tak jsem zase vseďl na kolo a jel jsem, ale nejel jsem přímo domů, abych to užil. Tak jsem jel kolem školy a školník dělal na zahrádce, nechal všechno a koukal se a já jsem byl rád, že se kouká.

Když jsem přišel domů, tak jsem šel pryč a maminka se ptala: „Kampak? To nemůžeš chvilku doma posedět?” Já jsem pravil, že musím do houslí, ale šel jsem k Jirsákům.

Čenda Jirsák už věděl, že se jede na všechny a taky doma povídal, že půjde do houslí.

My totiž chodíme do houslí tři, já, Čenda

dou od toho pryč a my pak to hnizdo vykopeme a půjdeme s ním domů.”

A Bejval na to pravil: „Tak jo” a my jsme nosili pejíku, až toho bylo hodně a pak jsme to podpálili.

Avšak brzy jsme poznali, že se stala chyba. Dneska už víme, že ty vosy nejsou tak hloupé a že jsou chytřejší než všechni hoši. Ony už asi věděly, že je budeme chtít vykoupat a tak si pro každý případ vydlabaly ještě jednu douru, o které jsme nevěděli. Pročež nás děsně převezly.

A tak, když to hořelo, převlece rychle vyletěly druhou dourou a kroužily ve výšce a hrozně bzučely, neboť byly dožrané moc. A byla jich velká síla a točily se kolem dokola a koukaly, kde by byl jejich nepřítel. Jakmile nás spatřily, tak nás začaly počítat a viděly, že nás bylo pět.

Tak se ten roj rozdělil na pět houfů a každý houf si jednoho z nás vyhledal, aby mu to vykreslil.

My jsme velmi kříčeli a rozutekli se na všechny strany, utíkali jsme neobyčejně rychle, ale platné nám to nebylo nic, jelikož vosy jsou milionkrát rychlejší než hoši. Tak nás honily po polích semo tam a štipaly nás do rozličných částí těla. Pajdu štipla jedna do čumáku, pročež neobyčejně řval a strčil čumák do měkkoty, aby se ochladil. My jsme řvali čím dál, tím více a oháněli jsme se větvemi, ale tím jsme vosy ještě více namíchli a bylo nám do bréče.

Tak jsme utíkali porád, až jsme přišli do naší ulice a potkali jsme méblák a koně vedli Jakub od Bejvalů. Když viděl, jak nás vosy zídily, tak se zasmál neobyčejně silně a pravil: „I heleme se.”

A když jsem přišel domů, tak se mne tatínek ptal, kde jsem byl. Já jsem, pravil, že v houslích.

On pravil: „Tak proč máš křivou hubu, když jsi byl v houslích?”

To byla pravda, že jsem měl křivou hubu a oteklý nos a místo očí úzkou škvíru, takže jsem vypadal jako Čínan.

A když se mne tatínek porád ptal, tak jsem porád lháhal, že jsem byl v houslích, ale lháhal jsem málo, pročež tatínek odepnul písek a já jsem dostal velice, abych po druhé nevrdlouhal.

Potom jsem nesměl tři dny na ulici, aby mně otok nezastydil, jelikož bych pak musil celý život chodit s křivou hubou a to bych měl za všecko.

Víckrát už na vosy nepůjdou, jelikož mne to nebabí a raději budu doma pomáhat, aby se vidělo, že jsem se polepšil. A Bejvalovi Antonínovi řeknu do očí, že nemí žádný vynálezce, ale trouba ze všech nejtroubavatější.

* * *

A skutečně jsem po třech dnech pravil Bejvalovi, že je trouba a on odvětil, že já jsem ještě větší, já jsem pravil, že jsem kvůli mně dostal a on odvětil, že dostal kvůli mně. A pravil, že si zas k němu můžu přijít vypůjčit kolo, že mně zkvakne. Já jsem pravil: „Nevidíno,” a od té doby s ním do smrti nemluvím.

Eda Kemlink odjel k babičce na Moravu, ona tam žije na vejminku a jelikož je moc špatná, tak chce mít někoho kolem sebe. Ale taky dostal velice moc skrz ty vosy.

Čeněk Jirsák pravil, že skrz ty vosy ho maminka zavřela ke koze do chlivka a nedostal večeři. Ve chlivku u kozy rozjímal a sledoval, že velice zhrešil, jelikož vosy utiskoval, za což ho Pánbůh spravedlivě potrestal, neboť jak k tomu vosy přijdou, nám bv také nebylo milé, kdyby nám ulíčníci čudili pod nos.

Pročež nyní se nesmí se mnou kamarádit, ale musí doma pomáhat šít bačkory a čepice. Taktéž se musí plně cvičit v hudbě, aby ho jednou pan Rektorys vzal, aby mu pomáhal vyhrávat o funusu jako tatínka. To

Kresba: Areta Fedaková

mluvil velice tiše a díval se při tom k němu.

Já měl vzteka, že tak mluví a pravil jsem mu: „Je vidět, že jsi přece jen Krakonoš, tvůj brácha jest Krakonoš, tvůj tatínek jest Krakonoš a tvoje maminka jest Krakonoška. A všechni Krakonošové mně můžou vlézt na hrb.“

On odvětil: „Ty smrade jeden, dal bysem ti jednu, až bys nevěděl, či seš, ale nesmím už hřešit a to je tvoje štěstí.“

A Zilvar z chudobince se nýčko spolčil s Habrováky, tak s ním nic není.

Pročež jsem nyní velice hodný a chodím sám a nejsou na mně stížnosti a všecko čtu, nejvíce krváky, abych byl vzdělaný. Já se vůbec neperu a když se Peru, tak jenom s Rampepurdou, ale to jenom tak, my se při tom smějeme.

Takéž musím hlídat Mančinku a nosím ji v peřinci po pokoji zabalenou v peřinci a zpívám jí: „On jmenoval se Harward Bill, narodil se v Nevadě, ženu propil v Arizoně, zlato v Kanadě,“ což se jí velice líbí. Když usne, tak ji postavím do kouta a ona spí, opřena o stěnu a je hodná a já čtu v knížce.

Naši jsou rádi, že se starám o sestřičku, jelikož maminka musí pomáhat tatínkovi v krámu odbejvat lidi. My máme koloniál a vede me všecko. Kávu, cikorku, cukr, lili k pálení, běže, kartáče, čaj a likéry všechno druhu, jakož i citrony, ba i čekuládu. Vším posloužíme. A chodi k nám moc lidí, taky čtu v knížce.

Já jsem nejradší, když přijde před náš krám valník Bejvalů a přiveze zboží, které tatínek objednal z Prahy i ze zámořských osad. Tu nejdřív vstoupí do kvelbu Jakub a praví: „Zdravíčko! Tak bysme byli tady.“ Následně pacholci složí bednu a když jsou hotoví, dostanou po skleničce horácky, kteroužto vypijou a řeknou: „Pán bůh naděl,“ a jdou pryč.

Ihned potom začnu bednu obskakovat a tatinka mořit, aby začal pakovat a tatínek dělá drahoty a praví: „To má čas, dej mi pokoj, radši si vezmi knihu a uč se.“ Avšak já neprestávám mořit a když je tatínek umuřený, tak popadne sekáček, kladivko a kleště a počiná otevřít bednu. On to dělá velice pomalu a při tom po mně po očku šíhá, a já vím, že se mi směje, jelikož jsem celý netrpělivý.

A já jsem netrpělivý proto, jelikož jsem žádostivý, jaké tam budou obrázky a jestli jich bude hodně. Jestli jsou v bedně obrázky, jakož i pohádky, to se pozná okamžitě. A jak se to pozná? Když je bedna celá špinavá a umouněná, tak v ní jistě není nic a já jdu od ní pryč, protože mně to nebavi. Ale když přijde bedna celá bílá a voní po syrovém dřevě, tak v ní jistě jsou obrázky i pohádky a taky plakát.

Když tatínek odklopí víko, tak to zaskřípe a rupne, pod tím jest papír, pak dřevitá vlna a hned navrchu plakát. Tatínek plakát rozdělá a na něm je vymalovaná krásná slečna, velice růžová a má modré oči a pijí kávu, při čemž se neobyčejně vesele usmívá. A pod ní jest napsáno tiskacím písmem: „Pověst letí kol a kolem, pijem jenom kávu se Sokolem“ a tatínek se podívá na plakát se zalibením a pak praví: „Mami, pojď sem!“ Maminka přijde, utíše si ruce a taky se podívá a řekne: „Ách!“ Pak přijde Kristýna z kuchyně, taky se podívá a řekne „ách“, neboť se jim to líbí. Ten plakát pak tatínek pověší do okna, aby to všechni lidé viděli a chodili kupovat cikorku.

Avšak potom přijde to hlavní, neboť pod plakátem jsou pohádky a jest jich habáděj. Ty pohádky potom čítám a je v nich o čarodějnících, obrech a trpajzlicích, o hodném králi a zlé princezně, co nechťela pit kávu se Sokolem, pročež byla zakletá do žáby, až byla vysvobozena princem, co by se po kávě se Sokolem utloukl a pročež jest strašlivě silný a děsně udatný a pojme princeznu za manželku a oni pak pijí kávu se Sokolem ve svornosti až do smrti.

Až budu velký, tak budu také kupcem, protože kupci to mají nejlepší. Kupci nemusejí nic kupovat, jednoduše jdou do krámu a vezmou si, co chtějí. Tatínek pravil: „Koukej, ať se máš k obchodu, já tu porád nebudu, abys to jednou mohl vzít po mně, neboť Láďa se udělá pro sebe.“ Tak si všechno všimám a stojím za pultem a zdravím lidi silným hlasem, abych byl jako kupec.

Ale ze všeho nejraději chodím upomínat lidi, co jsou nám dlužni za zboží. Jelikož vejdou do příbytku, dám slušné pozdravení a pravím, že tatínek se nechá poroučet a co je s placením, že nemůžeme čekat a lidi mají vzteka a praví, že nemusí být hned zle, že zaplatí až pak. Avšak já se jim nehnu a pravím, že nám také nikdo nečeká a že nesmím bez peněz přijít domů. Tak oni mně ráději peníze dají, při čemž říkají, abych koukal mazat.

Avšak děsně nerad chodím upomínat k cukrářovi Svobodovi, který od nás bere cukr, čekuládu, kakao a všelijaké věci. Pan Svoboda je zlostný a porád mne vyhazuje z krámu a praví, že ještě nikomu s dluhem neutekl. Já jsem rád, že má vzteka a hádal bych se s ním silným hlasem, jenom že bývá při tom Eva Svobodová a ta se kouká litostivě, pročež mluvím slabým hlasem. Tak jdu pryč a tatínek musí pana Svobodu upomínat písemně.

Tuhle jsem mu zas přinesl dopis, na němž bylo napsáno: „Veleváženým manželům Svobodovým. Zde. Když se pan Svoboda pojdí na obálku, tak velmi zčervenal a pravil: „Vyřid tatínkovi, že jsem cukrář Jaromír Svoboda a nejsem u nikoho velevážený manžel Svoboda.“

Tak jsem šel domů a pravil jsem tatínkovi, že pan Svoboda je cukrář Svoboda a zádný velevážený manžel Svoboda.

Tatínek odvětil: „Řekni pan Svobodovi, že u mně je velevážený manžel Svoboda, kdyby se rozkrájel, jelikož vím, co dělám.“

Tak jsem šel zpátky a pravil jsem panu Svobodovi, že u tatínka bude velevážený manžel Svoboda, kdyby se rozkrájel.

Pan Svoboda zčervenal ještě více než před tím a na čele se mu objevila žíla v podobě praku, co s ním střílíme po vrabcích.

A pravil: „Pořekej!“

A pak si sedl a psal a když to napsal, tak olzl obálku, bouchl na ni pěsti a pravil: „Tady máš a řekni, že se nechám poroučet. Tohle si tatínek nedá za rámcerek.“

Tatínek si to psaní přečetl a když ho přečetl, přišla holka od notářů, že bv chtěla čtvrtku octa, tatínek pravil: „Posloužím,“ a odložil dopis. Jak ho odložil, tak jsem ho rychle vzal, abysem si ho přečetl.

V dopise bylo psáno: „Velevážený Pán pan Vendelin Bajza, velkoobchodník. Zde. Velevážený pane velkoobchodníku. Jestli se mně to ještě jednou bude opakovat, že mně „Veleváženým manželům Svobodovým“ titulovat ráte, a koliv jsem již všeckrát prohlásil, že si tak nepřejí být titulován. Jelikož živnost běží na jméno mé a nikoli manželky, tak už k Vám všeckrát nebudu chodit vás kupovat.“

Když jsem dopis přečetl a nalezl v něm tv strašné hrubky, tak jsem vzal červenou tužku a tv pravonispné chvby jsem podtrhl. Načež jsem píšosil: „Vnější úprava všechno praví: Méně úhledná — Pravopis: Nedostatečná“ a zanesl jsem dopis zpátky, aby to pan Svoboda opravil.

Pan Svoboda se na to podíval, zařval ve-

lice a pravil neobyčejně silným hlasem:

„Tohle už přestává všecko! Já nejsem nikomu za tatínlíka, neboť nikdo si nebude ze mně dělat frňousy a daně mám v po-

řádku.“

Od té doby od nás nebene a tatínek se tomu moc diví a praví: „Já nevím, co ten Svoboda proti mně má, že chodí ke konkurenči.“

Já pravím: „Já taky nevím,“ ale vím to dobře, jenom že to nemůžu říct, jelikož by byl mazec.

KARAELO ČAPEK

Matka

Vláčí se po bytě s těžkým břichem a páteří vysedlou jako koza a hledá, pořád hledá. Zádný kout jí není dost skrytý a měkce vystlaný, aby v něm přivedla na svět svých pět slepých a pišticích koťat. Zkouší tlapičkou otevřít prádelník; panečku, tam určitě, na hromadách bělostného prádla, tam by se rodilo! Ohliží se po mně zlatýma očima: „Člověče, otevři mi tu věc, jo?“ To nejdé kočko; tady jsem ti uchystal vystlaný košík, co bys chtěla lepšího? Ale kočka hledá dál v mateřském neklidu.

Což o to, teď už v tom umí chodiť; ale když se poprvé blížila její hodinka, hledala svůj kout stejně znalecky vybírávě, jako by dopodrobna věděla, co ji čeká. Jako by si po kočičímu říkala: „Mně se zdá, že budu mít kočata. To si musím najít nějaký skrytý peníšek, kde by mé děti byly v bezpečí.“ Ale nic takového kočka neví; kdyby dovedla mluvit, řekla by: „To je divné, pořád mi něco říká: Hledej, hledej! Najdi takové jakési zvláštní místo — ne, tahle lenoška to není, ten polštář, na kterém spávám, také ne; co to mám vlastně hledat, a proč? Bože jaký je to nepokojo! Co to se mnou je?“ Vskutku se chvílemi dívá tak nesmírně vážně a soustředěně, jako by napjatě poslouchala, co jí to velitelské Něco chce říci. A jak to s velkou jistotou udělá, a my lidé tomu řekneme „pud“, aby to něco mělo alespoň jméno.

No dobré: jednoho rána — neboť tato nádlka přichází obyčejně v noci — bude v některém koutě pištět půl tuctu koťat: kočka jim bude odpovídat sladkým vrkáním, kteréžto rejstřík uchovává jenom pro ně; není to hlas, něbrž celá harmonický akord, velmi podobný akordu na foukací harmonice. Bude se rozplývat okázalém mateřstvím; každé ježi pohyb bude nekonečně ochranný a mýkký: její pocuchané břicho, trpílivě stojený hřbet i pozorné tlapky obejmou hemžici se kotata v jediném mateřský raněk; hle, jsme ještě jedno tělo. Jen na skok opustí své hnězdo, aby se klusem vracela, už z dálky volajíc a vrkajíc; bude to hotový fanatismus mateřství.

— Ale tak za šest neděl se vyhoupne tichém skokem z kotěčího pelíška a zmizí v horní neči, zatím co v dálce bude houkat drsně kočoura. Až ráno se vrátí s velkýma zelenýma očima a bude si olizovat rozčkaný kočiček: a přibíhne-li k ní kotě, aby se napilo nebo aby si pohrálo s její nervózní ohňátkou, vlepi mu tlapou pohlavek, až se užasle kotě převalí, a indigovaně odejde. Pojď sem, kotě; vidiš, tak to už ve světě chodí: tohle je konec tvého dětství — je na zase, abych ti našel místo.

Zády ke kočatům, hladce ulízáná, dívá se kočka oknem ven; patrně naslouchá, co ji Něco říká: „Musíš ven, musíš této noci ven, neboť on přijde.“

Kdybych jí na čtrnáct dní přinesl její vlastní kotě, bude na něj nepřátelsky syčet jako had.

Pestrofarebné kraslice sú oblúbeným suvenírom, preto ich pred Veľkou nocou predávajú vo všetkých väčších mestách

V Československu sa dodnes zachovali krásne ľudové zvyky. Zvlášť oblúbené sú tie, ktoré sa slávi v jarných mesiacoch. Začínajú sa pri tých najznámejších. Sú to sviatky jari — Veľká noc, ktorá tento rok prípadá prvú nedelu a pondelok po aprílovom splne. Zase poslednú nedelu v máji sa tradične koná známa jazda kráľov vo Vlčne na južnej Morave.

Veľkonočné sviatky sa popri náboženských motívach oddávna spájali s obyčajmi, vzťahujúcimi sa na jarný slnovrat, vitanie prebúdzajúcej sa jarnej prírody. Symbolmi týchto sviatkov sú maľované vajíčka — kraslice a korbát. Korbácom, spleteným zväzkom vrbových prútov, šľahajú chlapci dievčatá, ktoré ich za to obdarúvajú kraslicami.

Zvyk farbenia a zdobenia vajcových škrupín, z ktorých sa surový bielok so žltkom vyfukne dvomi protiahľymi otvormi na špičke a na spodku vajíčka, bol vraj v Čechách rozšírený už v 14. storočí a bol odávna známy i na Slovensku. Dodnes sa zachoval ako jeden z najzistnejších prejavov ľudového umenia. Kraslice z Čech, Moravy a Slovenska sa preslávili rôznorodnosťou ozdobovacej techniky, pre ktorú sa stali aj

oblúbenými suvenírm. Kraslice sa zdobia rôznymi spôsobmi — batikovaním, vyškrabávaním, leptaním kyselinou, polepovaním slamou. Bohatstvo a nápaditosť vzorov vytvárajú na malej ploche skutočne umelecké dielka.

Ked' si chcete sami kraslicu urobiť, je najjednoduchšie nakresliť ornament na vajíčko roztaveným voskom. Vajce treba potom ponoriť do farby alebo do odvaru z cibuľových šupín. Po vyschnutí sa vosk zotrie a miesta po ňom zostanú biele. Na tomto princípe vytvárajú ľudové umelkyne na južnej Morave jedny z najkrajších kraslic v Česko-slovensku. Používajú vosk a anilinové farby — žltú, fialovú, červenú, zelenú a čiernu. Ornamenty rôznych farieb sa postupne prikrývajú voskom a vajíčko sa postupne farbi v niekoľkých farebných kúpeľoch. Po zotretí vosku je farebná kraslica na svete.

Tradíciu Veľkej noci dotvárajú i ďalšie zvyky. Aké kúzlo má v sebe napríklad veľkonočný pondelok, ktorý je sviatkom bujnej radosti a veselosti. Chlapci s pripravenými korbáčmi sa snažia prekvapíť dievčatá. Vraj aby ich „omladili“, lebo z vrbových prútov prejde na ne mladá miazga. Záro-

veň však ich chcú poprekárať a dať im na javo svoju náklonnosť. A tak sa šibe veselo, kým sa dievčatá nevykúpia farebnými vajíčkami (v tomto pripade nie kraslicami, ale zdobenými vajíčkami varenými na tvrdzo) alebo i výslužkou. Vo veľkonočný utorok majú dievčatá právo chlapcom šíbanie opačit. Tento zvyk sa už tak veľmi nedržiava.

V niektorých krajoch, najmä na Morave a Slovensku, sa mladí ľudia vo veľkonočný pondelok polievajú studenou vodou. Podľa starej viery má voda človeka očistiť a dodat mu zdravia. V niektorých rodinách poďa dívneho zvyku rozdeľuje otec varené vajce na diely a celá rodina ich spoločne zdie, aby boli celý budúci rok zdraví a pochomadie.

Co sa na Veľkú noc jedáva okrem vajíčok? K typickým jedlám patrí sladký koláč alebo baranček. Baranček pečený vcelku bol kedysi na Veľkú noc na stole každej rodiny, keďže sa pestovalo hodne oviec. Keď ich chov skoro zanikol, mohli si túto pochúťku dopriať len ti bohatší, ostatní skutočného barančeka nahradzovať pečivom v podobe ovečky. Dnes baranček z kysnutého alebo treného cesta zobecnel.

L'U D O V É Z V Y K Y

...e konočný pondelok šľahajú chlapci dievčatá ozdobenými šibákmi

...á po vyšívaní obdarúvajú chlapcov vajíčkami

Snímky: ČTK

Ďalší tradičný zvyk — jazda kráľov sa zachoval na južnej Morave. Jeho malebnosť na svojich obrazoch zachytil moravský maliar Joža Šírka (1868—1940). Najviac sa mu pálila jazda kráľov vo Vlčnove, ktorú zoobrazil na veľkom plátnе. Zásluhou jeho príateľa, francúzskeho sochára A. Rodina, bol tento obraz vystavený na svetovej výstave v Paríži, kde získal jedno z najvyšších ocenení.

Jazda kráľov sa podnes každoročne koná poslednú nedeľu v máji. Jej organizátorom je vždy mužská mládež. Jazdy kráľov sa totiž zúčastňujú regrúti, teda chlapci, ktorí boli tento rok na odvode a boli odvedení. Za kráľa sa však volí vždy 10—12-ročného chlapca, lebo podľa tradície to musí byť panec. Je oblečený v ženských šatách, cez obliečaj má zaviazaný pentľu, aby mu nebolo vidieť tvár a v ústach drží ružu na dôkaz mládežnosti. Ku kráľovi sa volí dvoch pobočníkov. Sú taktiež prestrojení do ženských šiat, ale ozbrojení šabľami. Ostatní chlapci si rozdelenia funkcie vyvolávačov a vyberačov.

Okolo obeda sa všetci zidu pred domom „kráľa“, odkiaľ sa celý skupina poberá na pút: Chlapci v slávnostných krojoch, konejazdecov sa strácajú pod papierovými ružičkami, venčekmi a pentľami. Tieto ozdoby vyrábajú ženy a dievčatá z celého Vlčnova už dávno pred jazdou. V súčasnosti sa po obchôdzke obce k jazde pripráva krojovaný sprievod. Jazdci sa potom vracajú do domu kráľa, kde im rodičia chlapca pripravia slávnostnú hostinu. Potom večer spoločne idú na „kráľovskú veselicu“.

S pôvodom tohto zvyku sa spája legenda: český kráľ Jiří z Poděbrad zviedol v roku 1468 víťaznú bitku s uhorským kráľom Matyášom Korvínom. Ten potom utekal do Uhorska preoblečený do ženských šiat, chránený družinou najbližších. Dnes je tento zvyk predovšetkým oslavou mladosti. V priebehu slávnosti ožívajú aj ďalšie zvyky a obyčeje. Desaťtisíce návštěvníkov, ktorí každý rok prichádzajú do Vlčnova, dokazujú, že tieto hodnoty majú pre človeka zmysel aj v dvadsiatom storočí.

ZUZANA RÖSSLEROVÁ
T.A. Orbis

ZIVOT
Číslo 3/1990 Ročník 33 13

JAMES M. ULLMAN

SPRÁVNA INVESTÍCIA

Ked' Joey prechádzal okolo zaparkovaného auta, vyklonila sa z jeho okienka ženská hlava a zavolaala naňho: — Hej, Marco!

Zarazený Joey zostal stáť. Bol to štíhly, dobre stavany mladik v texaských a športovom tričku.

— Voláš sa Marco, — pokračovala žena v okienku. — Joey Marco?

— Hej, — prikývol a podišiel bližšie. Bola to príťaživo namaľovaná, asi tridsaťročná brunetka s jemnými črtami tváre. Nemal by si záujem o prácu? Dobre platenú, krátke pracovné časy.

— Podľa toho, o čo ide, — opatrne nadhodil Joey.

— Dobre, tak nastúp, — prikázala žena.

— Nebudeme sa predsa baviť na ulici. Ja som Helene.

Joey sa posadil vedľa nej. Len čo zatvoril dvere, auto prudko vyštartovalo.

— Ako ste prišli práve na mňa? — spýtal sa po chvíli.

— Trošku sme sa poinformovali, — odpovedala brunetka. — A dozvedeli sme sa, že si skvelý bežec. Teda — aspoň si býval, kym si sa nenechal chytiť pri tom lúpežnom prepadnutí.

Joey na ňu spýtavu pozrel.

— Koľko máš rokov? — spýtala sa žena.

— Dvadsaťdva.

— A ešte vždy vieš tak dobre utekať?

— Pravdaže. Ale akosi nechápmem...

— Vydrž. Chceš prácu. No kedže si len pred pár dňami vyšiel z ľapáku, sotva zoženieš čosi slušnejšie. Možno príležitosťnú robota, ak budeš mať šťastie, tu čosi vložiť, tam odnesť. Ale to predsa nie je nič pre teba, nemám pravdu?

Joey neodpovedal. O chvíľu žena zaparkovala auto v tichej uličke a viedla ho k obchodu, kde na vývesnej tabuľi stálo: Kreuger — obchod s použitým nábytkom.

Helene otvorila dvere a vošla dnu. V obchode neboli nikto, len kdeši zozadu dokrival k nim asi päťdesiatročný chlap, ktorý sa pri chôdzi opieral o palicu.

— To je môj manžel, Carl Kreuger, — predstavila ho Helene.

— A ty si Joey Marco, — povedal chlap.

— Skvelý bežec, však?

Joey prikývol.

— Posad sa a ty, Helene, zamkn, nech nás nikto neruší, — prial Kreuger.

— Porozprával mi o tebe istý kamoš, ktorý sedel spolu s tebou. Povedal, že si ten najrýchlejší chalan, akého kedy videl.

— Hovorte k veci, — nervózne ho prerušil Joey.

Kreuger sa usmial. — Dobre teda. Počul si už čosi o prepadoch na telefonát?

Joey prikývol.

— Fajn. Takže len stručne: niekto zavolá z búdky do obchodu a pokladníkovi oznamí, že naňho mieria cez výklad obchodu ďalekonosnou zbraňou. Ak spraví čo len jeden zbytočný pohyb — je po ňom. Potom mu prialo, aby vybral z pokladničky všetky peniaze, vložil ich do tašky a vy-

hodil pred dvere obchodu. Zvyčajne všetko prebehne hladko, aj keď s tou zbraňou je to len trik.

— Takže na to potrebujete dobrého bežca? Aby vzal tašku s peniazmi?

— Presne tak.

Joe sa zamyslel. — A oplatí sa to vobec? Koľko trhnete na nejakom všiváckom obchode? Päťdesiat, šesťdesiat, dolárov? Aby sa to vyplatio, museli by ste to podniknúť každý večer, a to by vás už dávno mali.

— Máš pravdu, — súhlasil Kreuger, — no ja plánujem len poriadne záťahy, obchody, kde mali v ten týždeň slušné tržby. A raz za dva mesiace.

— A kde na také obchody chodíte? Ako viete, aká v nich bola tržba?

Kreuger sa uškrnul. — Mám na to Fudi. Za nejaký podiel mi dohodia tutovku. Ja vybavím telefonát, tý zhrabneš prachy a o ulici ďalej nasadneš k Helene do auta. Je to takmer hotová vec. Ak vyhodí peniaze pred obchod, zmizneš s nimi, ak nie, máš dosť času vypariť sa, kým prídu poliši. A to ešte nie je všetko. Aby som ti dokázal, že to s tebou myslím slušne, budem to každý týždeň posielat poštou štyridsať dolárov. Tu budeš mať na bežné výdavky, na ubytovanie a stravu. K tomu si samozrejme, môžeš čosi privyrobiť príležitosťnými prácam. Niečo robíš musíš — aby si bol krytý. Preto mám aj ja tento obchod s nábytkom.

Joey chvíľu premýšľal, potom sa spýtal: — A koľko bude predstavovať môj podiel?

— Dvadsaťpercent, — odpovedal Kreuger.

— To nie je fér, — ohradil sa Joey.

— Akože nie? Nezabúdaj, že ti budem vyplácať týždenňu rentu, človeče. To sú zhruba dve tisícky ročne len preto, aby si bol poruke, keď ťa budem potrebovať!

— Joey prikývol.

— Vedel som, že to vezmeš, — usmial sa Kreuger a potláčkal Joeya po pleci. — Je tu však ešte jedna vec, na ktorej sa musíme vopred dohodnúť. Svoj podiel z obchodu si budeš vkladať do banky, nebudete ho miňať! Jednak by to bolo nápadné, keby si odrazu veľa utrácal a potom, človek nikdy nevie, kedy bude potrebovať dobrého obchaju.

Joey sa ohradil. — Čo si spravim so svojím podielom, bude moja vec, nemyslime?

Kreuger naňho vrhol krutý pohľad. — To je moja podmienka, — dodal ticho, no rozhodne.

Každý týždeň v platoch dostal Joey poštou štyridsať dolárov. A potom raz v pondelok našiel v schránke odkaz, aby na druhý deň o deviatej ráno prišiel na roh Clayovej a Jacksonovej ulice.

Presne o deviatej zastalo na rohu auto. Nastúpil k Helene a chvíľu sa viezli mlčky. Konečne sa ozval Joey: — Môžem vám povedať čosi osobné? Ste krásna žena, Hele-

ne, a najmä mladá, i keď máte o pár rokov viac než ja, ale v našom prípade to nie je rozhodujúce. Ak dovoliš, budem ti tykať.

Prikývla. — A ďalej? — spýtala sa a na tvári jej pohrával úsmev.

— Nič. Ibaže ten Kreuger je pre teba trošku pristáry.

— Nepodceňuj ho. Je to nesmierne bystrý človek, — povedala Helene.

— Na to nenarážam, — nedal sa Joey. — Ja len...

— Pozri, Joey, — prerusila ho Helene. — Pripúšťam, že si fešák a že si mi sympatheticnej než všetci ostatní, s ktorými sme doteraz spolupracovali. To však na veci nič nemení. Carl je môj manžel. Mám ho rada a vážim si ho. Pred rokmi sedel spolu s mojím otcom. Otec vo väzení zomrel a Carl mu slúbil, že sa o mňa postará. — S týmto slovami zastavila pred akýmsi obchodom, kde už čakal Kreuger. Otvoril dvere a nemotorne vhupal na zadné sedadlo. Prešiel hneď k veci.

— Helene ťa priviezla sem, aby si si prezrel miesto činu za denného svetla.

— Vari ideme vylúpiť tento obchodík? — pochybovačne sa spýtal Joey.

— Nie, samoobsluhu naproti.

— Joe sa zvrtol:

— Všimni si, kde je pokladnica, — pochyboval Kreuger. — V piatok večer tam bude slušná hotovosť. Pokladnička je istá pani Waltersová, nervózna stareňa, ktorá sa na nás trik s telefónom zaručene chytí. Obchod sa zatvára o deviatej, takže okolo pol deviatej pojdeš tamto do tej búdky a keď pri pokladnici nikto nebude, zavoláš mi na toto číslo. Je to číslo telefónnej búdky o dobrých pár ulic ďalej. Necháš telefón štyrikrát zazvoní a položíš. Nezabudni, volaj len vtedy, keď pri pokladnici nebude nijaký zákazník. Ak sa do 20.50 neozveš, akcia sa ruší. Je to jasné?

— A čo bude potom, keď to klapne?

— Zavolám pani Waltersovú. Poviem jej, že na ňu hľadám z budovy oproti a mierim na ňu. Ak neposlúchne, o čo ju požiadam, zastrelím ju. Prikážem jej napchať tržbu do tašky a vyhodíť ju pred dvere obchodu.

— A čo bude mojou úlohou — spýtal sa Joey.

— Ty budeš stáť vonku a len čo baba vyloží tašku pred dvere, zhrabneš ju, pustíš sa do behu a za rohom nasadneš z Helene do auta. To je všetko. Helene ťa teraz odviezie späť, — povedal a vystúpil.

— Hádam by sme sa nemuseli tak ponáhľať, — navrhoval jej, keď osameli.

— A čo také si chcel robiť? — spýtala sa s nepatrnným náznakom úsmevu na tvári.

— Mohli by sme si zájsť trebás do parku, vypíti si pivo, čosi zajesiť a pozorovať, ako okolo beží svet.

Na jeho prekvapenie Helene súhlasila. Našli si odľahčile miesto v parku a rozložili sa na trávník. Helene vyzvala Joeya, aby jej porozprával o svojom pobytu vo väzení. Hovorilo sa mu ľahko, keďže jej otec i manžel takisto poznali väzenie zvnútra, a tak trvalo takmer hodinu, kým vylial zo seba všetok žiaľ a horkosť, ktoré sa mu usadili na duši.

Keď sa odmlčal, Helene sa ho odrazu spýtala:

— Joey, táto vec s Carlovom — prečo to vlastne robíš? Čo si od toho sľubuješ. Ty si predsa celkom iný ako Carl, si ešte mladý a máš pred sebou celý život, aby si si mohol nájsť slušné zamestnanie.

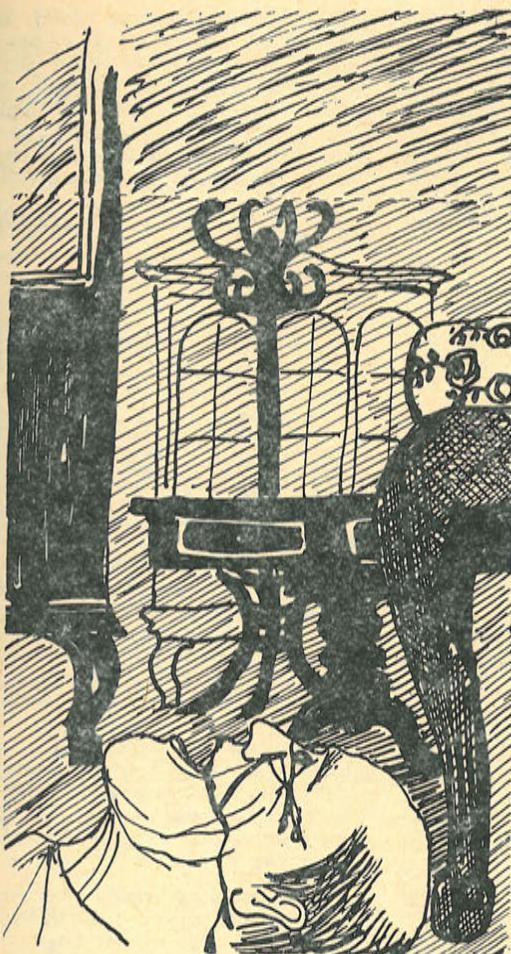
— A ty nie? — spýtavu sa na ňu pozrel.

Helene sa ľútostivo usmiala. — Pre mňa je už neskoro. Môj život je späť s Carlovým. Ale ty... Našetri si a otvor nejaký slušný podnik. Alebo odiď do cudziny...

Joey sa nahol a zlahka ju bozkal. Nebránila sa.

Nehovor viac o Carlovi. Ani o tej bláznevej predstave, že peniaze treba šetriť. Pe-

NA PSYCHIATRII

Kresba: Areta Fedaková

niaze sú tvojim najlepším priateľom, nestráj ich do banky, ale užívaj ich — to je moje heslo.

Z oblohy husto padali kvapky dažďa. To je dobré, aspoň bude v obchode málo ľudí. Bolo 20.32, keď Joey vkladol do telefónnej búdky. Pani Waltersová bola pri poľadničke sama. Nadišla vhodná chvíľa. Joey vytvoril číslo a s tlčúcim srdcom vyčkával, kým telefón štyrikrát zazvoní. Potom zložil slúchadlo a vyšiel z búdky. Urobil zapár krokov, keď tu zrazu videl, že pani Waltersová zdvihla slúchadlo. Odrazu zmeravala. Joey sa na okamik prekľakol, že to stará žena nervovo nevydrží a zosype sa, no o chvíľu na znova pozbierať, načahla sa za nákupnou taškou a zmätene začala do nej strkať peniaze z pokladnice. Potom chvatne podišla k dverám, otvorila ich a položila tašku na chodník. Vzápäť sa vrátila späť do obchodu.

Joey podišiel k taške. Kútikom oka zbadal, ako zo zadu náhľivo vyšiel muž v bielej plášti. Joey schmatol tašku a vyrázel dopredu. Vrážal do okolojdúcich, kým nebehol poza roh, kde naňho čakalo auto. S tlčúcim srdcom vhusil dnu a len čo zabuchol za sebou dvere, auto prudko vyrazilo.

— Už som neveril, že to dobre dopadne — vyhľkol Joey a pevným oblapil tašku s peniazmi. — Je pekne plná, čo povieš? Kto vie, koľko v nej je...

— Teraz to nechaj tak. Najprv sa musíme bezpečne odtiaľto dostat, — schladila ho Helene.

— Kam ideme? — spýtal sa Joey.

— Vyzdvihnut Carla a potom sa podeliť o korist, — povedala Helene už pokojnejšie. — Myslím, že nás nikto nesleduje.

Joey sa slastne zvalil na operadlo a polohil ruku na tašku s peniazmi. — Zhrabnem svoje podiel a na čas zdúchnem do Mexika. Ubytujem sa v hoteli a budem si pár týždňov užívať ako kráľ.

— Tak predsa mal Carl pravdu, keď vrazil, že to nevydrží a začne miňať, — zmyslene poznamenala Helene.

— Carl mi môže byť ukradenutý. Ja sa mu čudujem — mať za ženu takú krásaviciu a celý život len šetriť peniaze. Čo z toho života máte? Keby si bola moja žena, Helene...

— Na túto tému sme sa už raz bavili, — prerošila ho.

— ... vzal by som ťa, povedzme do Acapulca a ukázal by som ti, čo je to život, — zasnene pokračoval Joey.

— Carl pre mňa urobil veľa. A myslí na moju budúcnosť — sucho poznamenala Helene.

— Myslieť na budúcnosť je kravina. Človek musí žiť pritomnosťou. Zajtra ťa môže zraziť auto alebo čo ja viem čo a načo ti tie prachy budú? Vravím ti žiť musíš dnes. Helene neopovedala.

Joey sa odhodlal k poslednému kroku. — Pozri, čo keby si Carloví navrhla, aby ťa pustil na dva-tri týždne kdeši na dovolenkú. Mohli by sme sa tam stretnúť a...

— Tak už dost! — prekvapujúco ostro ho zahríakla Helene. Joey netakal, že bude hneď súhlasiť, no taký prudký náznak ne-súhlasu nečakal. Odmlčal sa.

Onedlho zastali na okraji parkoviska. Vzadu, z tieňa stánkov s občerstvením vystúpila postava.

— Tamto je Carl, — povedala Helene. — Chod' mu pomôcť. Dnes ho tá noha akosi mimoriadne boľí.

Joey vystúpil z auta a pobral sa k mužovi. Bol asi na pol ceste k nemu, keď si odrazu uvedomil, že to nie je Carl.

Tento chlap bol oveľa mladší, vyšší ako Carl a v ruke držal revolver.

Joe sa instinktívne zvrhol a pustil sa do behu. Uvedomil si, že ak sa mu podarí dobehnuť do nedalekého parku skôr, ako chlap stať vystrelit, je zachránený. Chlap zaujal polohu profesionálneho strelnca, zamieril a vzápäť sa ozval výstrel. Joey bol mŕtvy skôr, než stačil zmobilizovať telo k maximálnemu výkonu.

Carl Kreuger si zapálil cigaretu a pozrel na peniaze, úhľadne poukľadané v kôpkach na stole.

— Slušný úlovok. Vyše jednenásťisíc. Helene neprítomne hľadela kdeši do diaľky. Po chvíli sa ozvala.

— Nemal si to robiť, Carl. Bol to fajn chlapec. Mal si mu dať ešte priležitosť.

— Priležitosť mal až-az, — zahríakol ju.

— Povedal som mu, aby si peniaze odložil. Aj ty si mu to predsa vravela, no nepočúvol. Keby začal rozhadzovať, hneď by sa mu nalepili na päty fizli a lietali by sme v tom všetci.

Carl vložil peniaze do trezoru a zamkol ho. Potom si sadol do kresla. — Musí mi veriť. To, že sme sa ho zbabili, bola správna investícia. A potom, nezabudnaj, že by som mu musel vyplatiť dvadsaťpercent v podielu a okrem toho týždenne posielat tých štyridsať dolárov. A to by bol prívelký luxus, pretože teraz si dobré dva mesiace dámé pokoj. Zabudni naňho.

— Koľko vlastne už máme tých peňazí? — spýtala sa Helene.

— Asi deväťdesiat tisíc.

Helene sa rútostivo usmiala. Tak to by sme si už raz konečne mohli dovoliť nejakú dovolenkú, čo povieš? Povedzme do Mexika.

— Hlúpost! Myslel som, že z takýchto romantických predstáv si už vyrástla. Peniaze sú na to, aby plodili peniaze, treba ich investovať.

— Keď ja...

— Tak dosť. A nezabudni zaplatiť Floydi. Daj do obálky tisícku a odnes mu ju. To je priemerná taxa za vraždu na ob-jednávku.

Helene vstala. Vzala obálku a namiesto jednej, vložila dnu dve tisícky. Potom pozhasinala v obchode svetlú a vysila na ulicu.

Keď neskôr zazvonil v obchode telefon, Carl tam dokrivkal, zapálil a zdvihol slúchadlo. Predstavoval dokonalý terč. Floyd zaujal polohu, zamieril a vystrelil.

Preložila I. Sklárová

— Další! — zvolala sestra.

Do pracovne psychiatra vošiel ustatý brunet stredných rokov so zamysleným, smutným pohľadom.

— Čo, máte neprijemnosti v robe? — opýtal sa súcitne lekár.

— Ano, — prisvedčil pacient.

— Vo vedúcej funkcií?

— Vo vedúcej.

— Skupina? Oddelenie? Dielňa? Železničná stanica? Verejný kúpel?

— Skupina.

— Koľko?

— Sest.

— Mladých?

— V podstate áno.

— Ulievajú sa?

— Ani nehovorte.

— Chodia neskoro?

— Systematicky. Nachádzajú na to tie najrozličnejšie zámyienky.

— Pracujú, len keď na nich doupnete?

— Tahajú čas, to je všetko. Na ničom inom im, aktu to vidím, nezáleží.

— Skrátka, vytvárajú ilúziu, že sú tam.

— Máte pravdu, celkom sa zlajdačili. Len čo sa človek odvráti, hneď zaspia, tam kde práve sú. A ešte ako sa vedia durdiť, keď ich zobudí.

— Fajčiarske prestávky?

— Chválabohu, to zatiaľ nepoznáme. Je to skupina nefajčiarov.

— To dáva nádej.

— Zato rapocú celý deň. Aby si človek zapchával uši.

— Na obed sa chystajú dve hodiny pred-tým?

— Na nič iné sa ani nezameriavajú.

— Pokúsili ste sa porozprávať s nimi tak úprimne, od srdeca k srdecu?

— Každý deň do nich hučím.

— Odobrali ste im odmeny?

— Odobral, akože. Potom ma to až mrzelo. Koľko rokov robím, prvý raz mám do činenia s thou skupinou. Už mi chýba málo a budem sa vrhať na ľudu. Som hotový s nervami. Co by ste mi poradili?

— Je medzi nimi taký, na ktorého ostatní dajú?

— Pravdaže.

— Čo keby ste ha ho zbabili?

— Skúšal som to. Nik nechce o tom ani počuť. Všetci mi vratia: z kaše sa musí dostat sám.

— A cez odbory ste to neskúšali?

— Prosím vás, na nich to neplatí.

— Spávate v nociobre?

— Trpím nespavosťou. A ak aj zaspím, tlačí ma vždy rovnaká mora.

— To je zaujímavé. Vedeli by ste si spomenúť na najstaršejší predstavu?

— Pravdaže. Ze vchádam do klietky.

— Jasné.

— Vojdem. Vreštia, ziapu, až ma chytia triaka. Neviem na nich ani len pozrieť.

— Viete čo, milý môj. Mali by ste častejšia chodiť do lesa. Je tam menej ľudu. Príroda, zvieratá...

— Dajte mi pokoj so zvieratami, páni doktor. Ved o to práve ide, že si s tými tigrami neviem rady. Vzdám sa ich. Vezmam si radšej na starost levy. S nimi je vraj ľahšie. V mojom veku sa aj krotiteľ musí krotiť.

— Další! — zvolala sestra.

ZO ZASADANIA ÚV KSSČaS NA SPIŠI...

V klubovni MS KSSČaS v Novej Belej sa 4. februára konalo zasadanie obvodného výboru našej Spoločnosti na Spiši, ktoré viedol predseda OV Anton Pivovarčík. Bolo venované medzinárom situáciu časopisu Život, volbám do miestnej samosprávy a organizačným otázkam.

Účastníkov zasadania privítala predsedníčka novobelskej miestnej skupiny Júlia Štureková a zaželala im plodné rokovanie. Veľa pozornosti v nej venovali krajania otázke získavania predplatiteľov Života v nových, ľahších podmienkach, aké nastali tento rok. Hospodárska kríza a vysoká inflácia, ako zdôraznil tajomník redakcie Ján Šternog, postihli celú tlač, teda aj Život, čo sa odrazilo na zvýšení jeho výrobných nákladov a tým aj ceny. Na druhej strane zmenšili sa dotácie na jeho vydávanie. Dodatočnou ľažkostou, vyplývajúcou z rastúcej inflácie, je nový systém predplácania časopisu — namiešanie ročného štvrtročného. Teraz všetko závisí od aktívov MS a všetkých krajanov, či napriek týmto ľažkostiam a zvýšeniu cene budú ďalej predplácať Život, či sa prejavia ako zodpovední, národne uvedomeli ľudia, ktorým otázky našej menšiny ležia skutočne na srdci. Prítomní sa uznesli, že urobia všetko pre zachovanie doterajšieho počtu predplatiteľov.

V máji tohto roku sa po prvý raz v povoľových dejinách Poľska budú konáti slobodné, plne demokratické voľby do miestnej samosprávy. Pred našou menšinou sa skutočne otvára možnosť dosiahnuť náležité zastúpenie v miestnych samosprávnych orgánoch. Ako zdôrazňovali účastníci zasadania, volebný poriadok v predošlých rokoch nám zameňoval nielen navrhnutú primárnu počet kandidátov, ale zároveň vylučoval ich možnosť byť zvolením. Preto nie div, že v oblastiach obývaných našou národnostou menšinou sa do gminných národných výborov dostávali len ojedineli naši predstaviteľia. O vojvodských národných výboroch ani nemožno hovoriť. A tak sa tam, ako sa hovorí, rozhodovalo o nás bez nás.

Nové možnosti, aké sa pred nami otvárajú, musíme plne využiť. Treba sa preto aktívne zapojiť do volebnej kampane a v každej obci nielen navrhnuť najlepšich, ale neskôr ich aj zvoliť. Každá miestna skupina mala by teda pouvažovať o voľbe takých kandidátov, ktorí by ju potom dobre reprezentovali a bránili jej záujmy.

V ďalšej časti zasadania si prítomní vypočuli správu o činnosti obvodného výboru od jeho zvolenia v minulom roku. Poukazovalo sa v nej na potrebu zvýšenia aktivizácie krajanov a zlepšenie práce miestnych krajských klubovní, ich pravidelné otváranie, zdokonalenie práce knižnic, rozvíjanie čitateľstva a

pod. Zároveň bolo dohodnuté, že treba čo najskôr zožbierať členské za uplynulý rok a súčasne, v súvislosti s rastom inflácie — primerane ho zvýsiť.

Počas diskusie tajomník ÚV Ľudomír Molitoris odovzdal krajanom pozdrav od prezidenta Československa Václava Havla a prvého podpredsedu federálnej vlády Jána Černogurského, ako aj prísľub ich pomoci nášmu krajskému hnutiu. Oboznámiť tiež prítomných s prácamu ÚV smerujúcimi k začiatku hospodárskej činnosti v našej organizácii.

Diskusia bola bohatá a všeobecná. Krajania v nej medzinárom kritizovali televízny program o Novej Belej a uznali ho za neobjektívny. Voľby do miestnej samosprávy považujú za významný aktivizačný prvk, pričom jednohlasne navrhli, aby všetky spišské obce tvorili jeden organizačný celok — spišskú gminu. Zaujali tiež stanovisko k otázkam náboru pracovníkov do Československa zdôrazňujúce, že v tejto veci by príslušníci našej menšiny mali mat prednosť, tak ako sa o tom hovorí v dohode medzi našimi krajinami.

Z organizačných otázok členovia OV uznali za nutné uskutočniť v obvode dôkladnú inventariáciu majetku Spoločnosti a súčasne prijať návrh, aby jednotlivé zasadania obvodného výboru sa zakaždym konali v inej miestnej skupine.

A.P.

...A NA ORAVE

2. februára t.r. sa v Jablonke konalo zasadanie Obvodného výboru KSSČaS na Orave, ktoré viedol predseda OV Augustin Andrašák. Hlavným bodom rokovania bolo pôsobenie Života v nových ekonomických podmienkach krajinu a zabezpečenie predplatného na II. štvrtrok. Napriek závažnej tematike sa, žiaľ, predstaviteľia viacerých miestnych skupín na schôdzku nedostavili. Ti, čo prišli, sa však zaviazali, že vyvinú úsilie pre získanie čo najväčšieho počtu predplatiteľov, aby Život mal dostatočnú čitateľskú základňu a mohol ďalej nerušene vychádzat.

VEĽKÁ LIPNICA

Rastie nám tá drahota, ceny sa menia zo dňa na deň a ľuďom sa žije stále ľahšie, nielen na Orave. Napriek vyššej cene sa nám vo Veľkej Lipnici podarilo získať na I. štvrtrok 90 predplatiteľov Života. Vynasnažíme sa to zopakovať aj v II. štvrtroku.

Neviem, či je to výsledok horších pomeroў, ale v posledných rokoch sa nám zhoršila situácia aj v iných oblastiach nášho krajského života. Napríklad vo Veľkej Lipnici máme 5 základných škôl, ale len v jednej z nich — v Privarovke sa vyučuje slovenčina, kde sa tento predmet učí 18 žiakov. Naproti tomu

v škole č. 3 v Skočikoch, sa na slovenský jazyk zapísalo asi 30 žiakov, lenže škola a vôleb skolské orgány nezabezpečili učiteľa, preto sa tam nás materinský jazyk nevyučuje. Podobná situácia je aj v iných obciach na Orave. Chcem tu poznamenať, že niekde učitelia dokonca sú, ale nechcú ísť slovenčinu učiť napr. do susednej školy.

Ešte nie tak dávno, hádam pred 10–15 rokmi, bola situácia v slovenskom školstve u nás oveľa lepšia. Tak isto s časopisom Život, ktorý mal u nás vyše 200 predplatiteľov. My, starší, dobre vidíme ten rozdiel. Ešte jeden príklad — kultúra. Keby sme sa rozhliadli po jednotlivých miestnych skupinách a klubovniach na Orave zistili by sme, že aj kultúrny život veľmi ochabol. Možno že aj tu sú na vne ľahké pomery a ľudia musia venovať viac času existenčným otázkam. Máme malo folklórnych súborov a divadelných kruhov, lebo chýbajú inštruktori a choreografi a našich mladých ochotníkov nemá kto učiť. Som totiž presvedčený, že keby bol, skoro v každej obci by sa našli ochotníci, ktorí by iste rádi pôsobili v krajskom kultúrnom hnutí.

V júni uplynie 50 rokov, keď našu obec a Jablonku navštívil slovenský prezident. Odvtedy žiadom predstaviteľ československej vlády nebol u nás. A predsa naďalej existujeme, udržujeme si staré tradície, zvyky, máme svoj časopis Život v materinskom jazyku, slovenské nápisy na obchodoch, no a našu krajskú organizáciu.

Je teda čo robiť, a myslím si, že nielen na Orave, ale aj v iných obvodech, aby sme to všetko opäť priviedli do pôvodného stavu. Hoci dnes všetko

pokuľháva, nestrácame nádej, že ešte svitnú lepšie časy, že sa krajská kultúrna i osvetová činnosť opäť rozbehne na plné obrátky. Netreba sa vzdávať, musíme pretrvať terajšie ľahké obdobie a napriek všetkému s optimizmom hľadiť do budúcnosti.

VENDELÍN STERCKLA

JABLONKA

Chcem dnes napísat niekoľko pripomienok k práci miestnej skupiny našej Spoločnosti v Jablonke. Ide o to, že táto práca v poslednom období veľmi očakávala a prakticky skoro vôlebne neexistuje. Pre zdôvodnenie môžem uviesť, že od volebnej schôdzky 5. marca 1989 sa podnes, teda už viac ako rok, nekonala ani jedna schôdza miestnej skupiny, čo ma veľmi znepokojuje. Totiž netýka sa to iba posledného obdobia. Poukazoval som na to už v lane v ankete Života, keďže aj predtým sa v MS neveľa robilo. Podľa mňa členské schôdzky by sa mali konáť aspoň raz do roka a zasadania výboru MS najmenej raz za štvrtrok.

V novembri sa konal 8. celostátny zjazd našej organizácie. Výbor MS mal už dôvodne oboznámiť krajanov s výsledkami jazdových rokovani. Možno by ich to povzbudilo k aktívnejšej činnosti, vedľa máme toľko problémov, ktoré treba čo najskôr vyriešiť. Patrí k nim i otázka popularizácie nášho krajského časopisu Život a získavanie jeho predplatiteľov. Je to dôležité tým viac, že sa tento rok počet odberateľov Života badateľne zmenší, žiaľ, aj v Jablonke. Prítom nezdá sa mi, aby hlavnou

VÝZVA

KRAJANUM VE SVETE

Obracie sa na Vás na počiatku roku 1990, do ktorého Vám prejeme hodně zdraví, spokojenosť a úspech v krajské práci a spolupráci se starou vlastí — svobodným a demokratickým Československom.

Politické zmény ve staré vlasti vytvárají významné podmínky pro činnost ČSÚZ a rozvoj krajského hnutí. Celá československá veľkost se zájmem sleduje rozvoj kontaktu s našimi krajanmi ve všech sférach hospodárskej a spoločenského života. Zároveň se problematika krajského hnutí středem pozornosti československých sdělovacích prostredků. Československý ústav zahraniční tedy navazuje ve své činnosti na nejlepší tradice z let svého založení v roce 1928 i na mnohé výsledky v letech pozdějších.

ČSÚZ nadále hodlá působit jako nepoliticke vlastenecké společenská organizace, jejím cílem je rozvíjení styků se všemi krajanmi bez rozdielu. Usiluje o efektivní působení v kulturní, školské, vědecké, informační, eko-

nomické a obchodní oblasti. Budeme se zabývat hlavními problémami krajského hnutí a jeho sepětím s domovem.

V této souvislosti bychom Vás chteli upozornit na některé zajímavé akce, které pro Vás připravujeme již v těchto dnech. Jedná se o Pražské tělovýchovné slavnosti, které se uskuteční v Praze ve dnech 29.6. a 30.6. 1990. Dále o dva kurzy českého jazyka v Praze a Brně v termínu od 3.7. do 24.7. 1990. Podrobnosti sdělime v nejbližší době. Zároveň u příležitosti Všeobecného sletu v Paříži hodlá ČSÚZ vydát gramofonové desky se sokolskými pochody a písničkami, které budou prodejně. Rádi bychom znali Vaše stanovisko, zda a v jakém množství budete mít zájem o jejich zakoupení.

Milí krajané, uvítali bychom Vaše osobní náramky a návrhy na konkrétní spolupráci spolků, redakcí a jednotlivců s naším Československým ústavem zahraničním i Vaši osobní návštěvu. Přejeme Vám v krajské práci hodně úspěchů.

Za Československý ústav zahraniční s krajským pozdravem.

Ing. LADISLAV OPATRNÝ
místopředseda ČSÚZ

príčinou bola vyššia cena — 1000 zl za číslo. Veď iné časopisy sú dokonca aj drahšie.

Na začiatku februára sa sice v tejto veci konala schôdza obvodného výboru v Jablonke, ale bez širšej účasti jablonského krajanského aktívna. Ani ja ako predsedu reviznej komisie MS som o tom nevedel. Neviem, aký výsledok pre život prinesie táto schôdza, ale podľa mňa sa v Jablonke neveľa zlepší. Úspech by zaručila len spoločná akcia celého aktívna našej miestnej skupiny. Treba konečne pochopiť, že dobrá organizácia práce je od davná našou slabinou a treba ju rozhodne a rýchlo zlepšiť. Týka sa to aj rozšírovania čitatelskej základne Života.

Už je načase, aby sa v miestnych skupinách začalo seriózne pristupovať k činnosti nášho spolku. O členských schôdzach MS by mal oznamovať richtár pri kostole, tak ako sa to robilo kedysi vo väčšine obcí. Však sme oficiálnej, riadnej zaregistrovanou, celoštátnou organizáciou, pôsobime v medziach zákonov a nemáme sa s čím skrývať. Naopak, na nás pôvod možeme byť právom hrdí.

Na záver by som chcel vyjádriť ešte jedno želaní, aby Život publikoval viac historických článkov týkajúcich sa nášho územia a jednotlivých obcí. Ide mi medziiným o podobné materiály ako bol kedysi napr. článok o Spišsko-oravskom starostve. Každý krajan by mal dobre poznati dejiny svojej vlasti, regiónu, obce a svojej organizácii.

ALOJZ BUGAJSKÝ

Ako si čitelia iste všimli, už niekoľko mesiacov uverejňujeme historické materiály, o akých piše autor tohto príspevku. Budeme v tom pokračovať.

Redakcia

REPISKÁ

Chtem napísat o kraji učupe nom pod horskými velikánmi — Tatrami, ktoré tak často ospievajú slovenskí básnici a spieva sa o nich v mnohých piesniach. Jedna z nich Ej chlapci spod Tatier, tvrdé pásťe máte, sa spieva i u nás. Spiš zo severnej strany Tatier, kde fúka studený vietor, je drsnejší a neveľmi prajný. No jednako tunajší ľudia prilnuli k tomuto kraju. Roztratené chalupky sú učupené pri lese, na vrškoch a vrchoch, ktoré tu akoby sa spájali s Vysokými Tatrami. Kam sa ľovec pozrie, vidí na svahoch a v dolinách úzke kamenisté roličky, na ktorých gazdovia krvopoteľne pracujú na svoj každodený chlieb.

Práve v takomto drsnom, ale peknom podtatranskom kraji sa nachádza jedna z našich spišských dedín — Repiská, ktorá tvoria vlastne tri osady — Bryjov Potok, Vojnáčkov Potok a Grocholov Potok a každá má svoj osobitný ráz. Nazrime do jednej z nich — Grocholovho Potoka.

Vždy som si myšiel, že keď človek chce navštíviť tú časť Repísk, musí si obut priam horolezecké topánky, lebo je to už riadna výška. Vysvitlo však, že nemusí. Pobral som sa od Jurgova asfaltovou cestou, takou, aké sú medzi našimi dedinkami. Tiahne sa pekne do kopca modzi úzkymi roličkami a lesom. Keď však človek dôjdje na sán vrch, otvorí sa veľkolepý pohľad na Belianske Tatry, za ktorými čnejú štity Vysokých Tatier. Je to naozaj úchvatný pohľad, najmä pre turista spoza tohto kraja. Nemožno odtrhnúť zrak od prekrásnej panoramy. Hoci som vyrástol na drsnej spišskej zemi, túto panoramu nikdy nezabudnem.

Napriek ľahkým horským podmienkam, naši krajania majú tu niektoré výdobytky 20. storočia, teda medziiným elektrinu a s tým spojené rôzne elektrické spotrebiče. Ale na druhej strane majú i nedokončenú cestu. Ich nadriadený gminný úrad sa nachádza v Bukowine Tatrzanskej. Ako vieme je to obec, ktorá sa v posledných rokoch stala vyhľadávaným rekreačným strešiskom. V zime a v lete je tam čulý turistický ruch, peší a motoristický. Lenže tento turistický ruch už v Repískach nie je, lebo obec nemá ani jedno autobusové spojenie. K najbližšej autobusovej zastávke je pár kilometrov. Pre vyriešenie tejto situácie gminný úrad v Bukowine neurobil nič.

V Grocholovom Potoku žijú veľmi úsilovní a pracovití ľudia. Sú veľmi iniciatívni a vedia, že len spoločnými silami môžu niečo dosiahnuť. A tak si zaumienili, že v obci vybudujú protipožiarne nádrž, ktorá je skutočne nevyhnutne potrebná. Jeden z obyvateľov obce dal pre nádrž svoj pozemok a chcel dať ešte časť materiálu a pracovať pri výstavbe. Za to žiadal len pripojenie vody na svoje gádzovstvo. Gminný úrad s tým však neuslásil a tak k výstavbe nádrže nedošlo. Je to škoda najmä pre občanov Grocholovho Potoka a nie pre úrad.

V obci pôsobí dobrovoľný hasičský zbor, ktorý vďaka vlastnej iniciatíve dostal požiarnický automobil. Občania a hasiči plánovali stavbu remízu, aby mali automobil kde parkovať. Preto sa obratili o finančnú pomoc na gminný úrad. Ten však ich žiadlosť nevyhovel, aj keď veľa práce na stavbe chceli urobiť svojpomocne. To ešte nie je všetko. Ich deti do školy musia chodiť pešo. Taktiež obchod je veľmi zle zásobovaný. Príčiny zlého hospodárenia vidia občania Repísk v gminnom úrade v Bukowine Tatrzanskej, ktorý sa stará len o bližšie okolie a to ďalšie zanedbáva.

Myslím si, že občania Repísk, by mali naďalej tvrdovo trvať na tom, aby im podnik PKS predsa len zabezpečil autobusové spojenie do Repísk, tzn. do Grocholovho Potoka. Repiščanov by to veľmi potešilo a uľahčilo im život. Som presvedčený, že by sa rozvinula aj turistika v tomto zapadlom, ale veľmi peknom kúte. Všetci dobре vieme, že dnes turistika — to sú peniaze. Na tom mnohé štaty vo svete do-

Výučba slovenčiny po novom

Ministerstvo národnej edukácie na návrh Spoločnosti zmenilo niektoré zásady vyučovania cudzích jazykov na základných a stredných všeobecne vzdělávacích školách. Keďže sa to týka aj vyučovania slovenčiny, chceme stručne vysvetliť tieto zmeny.

1. V základných školách, kde vyučuje materinský jazyk — slovenčina ako dodatočný predmet, všetky iné cudzie jazyky budú od nového školského roku nepovinné. To znamená, že kto si vyberie slovenčinu, nemusí — ak nebude chcieť — navštěvovať hodiny ruštiny alebo iného západoeurópskeho jazyka, ak sa taký jazyk v danej škole vyučoval.

2. V základných školách so slovenským vyučovacím jazykom (Nová Belá a Jablonka) bude ruština taktiež nepovinným predmetom.

3. Vo všeobecne vzdělávacích lyciach, teda aj v Jablonke, môže riaditeľ školy zaviesť ako povinný predmet len jeden cudzí jazyk. To znamená, že žiaci, ktorí si vyberú slovenčinu, môžu byť osloveni od ruštiny buď iného západoeurópskeho jazyka, ktorý sa tam vyučuje.

Samořejme, kto bude chcieť, môže si popri slovenčine vybrať dobrovoľne aj iný jazyk. Zároveň informujeme žiakov, ktorí mienia pokračovať v ďalšom štúdiu a obávajú sa že na základnej škole nemali ruštinu, že v priebehu 2—3 rokov ruština zmizne z vyučovacích programov vo všetkých školách. Okrem toho vyvinieme úsilie pre zavedenie vyučovania slovenčiny na stredných a odborných školách v Novom Targu.

Nové zásady sú výhodnejšie než doterajšie, umožňujú žiakom slobodnú voľbu a zmenšia ich preťaženosť vyučbou. Dúfame, že všetci krajania využijú túto možnosť a zapíšu svoje deti na vyučovanie materinského jazyka.

bre zarábajú. Prečo by sme nemohli aj my? Odpoveď nechávam čitateľom.

ANTON PIVOVARČÍK

ZJAZD UKRAJINCOV

Koncom februára t.r. sa vo Varšave konal mimoriadny zjazd Ukrajinskej kultúrno-sociálnej spoločnosti. Zúčastnilo sa ho vyše 80 delegátov reprezentujúcich všetky hlavné strediská ukrajinskej menšiny v Poľsku, ako aj pozvani hostia z domova a cudziny, v tom predstavitelia Sejmu PR a vlády.

Počas dvojdňového zasadania zjazd prerokoval všetky najdôležitejšie problémy týkajúce sa nie len Spoločnosti, ale celej ukrajinskej menšiny v kontexte aktuálnej spoločensko-politickej a hospodárskej situácie v Poľsku. Kriticky zhodnotil doterajšiu činnosť, schválil nové stanovy a rozhodol sa zmeniť názov organizácie na Zväz Ukrajincov v Poľsku.

Zväz, hoci sa opiera zväčša o členskú základňu bývalej Spoločnosti, je v značnej miere novou organizáciou. Z predošej preberá všetko pozitívne, nezavrhne dobré skúsenosti ani v organizačnej štruktúre, ani vo formách práce. Chce sa stať zväzom zväzov a zdržiavať všetkých príslušníkov ukrajinskej menšiny bez ohľadu na ich svetonázar, politickú orientáciu a náboženské rozdiely — zdôrazňuje sa v schválenej programovej deklarácii. Môžu doň vstupovať i členovia iných ukrajinských organizácií, ktorí evzničili v poslednom období napr. zo Zväzu nezávislej

ukrajinskej mládeže, Spoločnosti Lemkov, Ukrajinského kresťanského bratstva sv. Vladimíra a ďalších.

Delegáti sa medziiným dožadovali utvorenia múzea ukrajinskej kultúry, vedeckého ústavu, účinnejšej ochrany kultúrnych pamiatok, rozvoja školstva v národnom jazyku, zaistenia náležitého zastúpenia menšiny v miestnej samospráve a v parlamente a pod. Ako vidíme, sú to v mnohom podobné otázky, aké nastolili v minulom roku 8. zjazd našej spoločnosti.

Zjazd schválil dve petície do Sejmu PR: Vo veci presidencia ukrajinského obyvateľstva uskutočneného v rámci akcie Visla a Vo veci národnostnej politiky štátu, v ktorej sa zdôrazňuje, že tato politika sa má uskutočňovať v helsinskem duchu a zaručovať menšinám rovné práva a demokratické slobody. Zjazd tiež schválil posolstvá adresované: Ukrajincom v Poľsku, Ukrajine, Ukrajincom vo svete a Poľskej spoločnosti. V tom poslednom sa medzinárom konštatoval, že všetky vzájomné krivdy, škody, nejasné okolnosti a udalosti treba rozdrobne odhaliť a svedomite vyšetriť.

Zjazd zvolil nové orgány — hlavnú radu a ústredný výbor plniaci úlohu výkonného výboru. Za predsedu zväzu bol zvolený Jerzy Rejt, zverolekár z Varšavy.

Treba ešte poznamenať, že Zväz Ukrajincov v Poľsku zdržuje aktuálne asi 8 tisíc členov, organizácie zoskupené v obvodech a miestnych skupinách roztrúsených v 22 vojvodstvach. Má svoj časopis — týždeník Naše slovo, vychádzajúci v náklade vyše 8 tis. výtlačkov.

JÁN SPERNOGA

Najčastejšie chyby na lúkach

Lúky a pastviny sú bohatým prameňom krmovín iba vtedy, keď sa ich náležite hnoji a ošetrouje. Na základe pozorovania možno poukázať na najcharakteristickejšie chyby, ktoré roľníci stále opakujú nesprávnym a neracionálnym využívaním lúk a pastvin. Sú to:

1. Zanedbané melioračné zariadenia a zastrené prieckopy znemožňujú náležité regulovanie vodných pomerov. Prieckopy musia stále fungovať, tzn. mali by voľne odvádzat nadmerné množstvo vody alebo — v súčasnom období — voľne ju privádzat. Preto ich treba čistiť najmenej dvakrát do roka. Odhadenú zeminu a múl možno využiť na kompost alebo rozhoďti. Nesmieme ich nechať pri prieckopách, aby sme nezmenšovali úžitkový povrch lúk a nevytrvárali podmienky pre rozvoj rôznej škodlivej buriny.

2. Ponechanie nerozehodených krtovisk spôsobuje značné zmenšenie úžitkovej plochy a stažuje kosbu. Zlomila sa na nich už jedna kosa. Na krtoviskách rastie spravidla nevhodnotná a dokonca škodlivá burina. Treba ich rozhadzovať prínamenom dvakrát do roka: na jar a na jeseň.

3. Príliš unáhlené plné obhospodárenie lúk a pastvin bez toho, aby majiteľ predtým zistil, či tak nákladný spôsob je skutočne nevyhnutný. Môže totiž vysvitnúť, že prinesie také isté a možno dokonca horšie výsledky, ako menej nákladné metódy.

4. Nesystematické plné minerálne hnojenie, najmä na novovytvorených lúkach (predovšetkým na rašeliných pôdach) sa odrazí na badateľnom, stálom poklesu úrody.

5. Zanechanie organického hnojenia. Lúky a pastviny treba aspoň raz za päť rokov hnojiť maštalným hnojom (200 q/ha) alebo raz za tri roky kompostom (400 q/ha).

6. Zanedbávanie boja s burinou na novohospodárených lúkach a pastvinách. Vyplienenie buriny prispieva k lepšiemu rozvoju trávy a súčasne k spevneniu mačiny.

7. Príliš skoré využívanie novovytvorených lúk na pastviny spôsobuje vytrhávanie slabo zakorenencích rastlín a diery v mačine.

8. Jazda po lúkach a pastvinách na vozoch, ktorých kolesá nemajú pneumatiky, zanecháva hluboké koľaje.

9. Príliš nízka kosba trávy poškodzuje korené a tým prispieva k vyhynutiu niektorých cenných druhov. Výška kosenia by nemala byť nižšia ako 5 cm.

10. Príliš neskora kosba spôsobuje obrovské straty výživnej hodnoty trávy určenej na seno alebo siláž. Lúky treba kosiť najneskôr v období kvitnutia trávy a nie vtedy, keď sa už začinajú zavádzovať semená.

11. Neplánovité využívanie pastvin je škodlivé pre rast trávy a prináša stratu vysokohodnotnej krmoviny. Pri neplánovanom vypásaní sa pastvina mení postupne na úhor.

12. Nedostatočné zabezpečenie prieckop pri pastvinách. Dobytok po nich šliape a ničí melioračné zariadenia.

13. Príliš skoré začinanie jarného vypásania bez ohľadu na to, aká je vlhkosť pôdy. Keď je mokro, mačina sa poškodzuje. Zasa príliš neskore začinanie vypásania zmenšuje výnosnosť pastvin, keďže skracuje obdobie vypásania.

14. Nerozhadzované lajné na pastvinách spôsobujú zmenšenie ich úžitkovej plochy a rozvoj buriny, ktorú dobytok nemá rád.

15. Nevykášanie nespasenej trávy (dobytok sa vyhýba týmto miestam). Treba ju nutne kosiť a určiť na seno alebo siláž.

16. Zabúdanie po skončení obdobia vypásania na minerálne hnojenie, najmä dusíkaté, čo znižuje výnosnosť pastvin.

KED KLESÁ DOJIVOST'

Klesanie dojivosti môže mať mnoho príčin. Odbornici napríklad zistili súvislosť medzi dojivosťou a telesnou hmotnosťou zvierat. Najvyššiu dojivosť na 100 kg váhy vlastného tela majú kravy s priemernou alebo malou hmotnosťou. Veľmi dôležitý je aj vek zvierat. Najnižšiu dojivosť majú mladé kravy po prvom otelení. Po ďalších oteleniach sa dojivosť postupne zvyšuje až po maximálnu úroveň, ktorá najčastejšie pripadá po šiestom otelení, teda približne vo veku 8 rokov. U veľmi starých krav sa dojivosť znižuje.

Veľmi veľký význam má tiež dĺžka obdobia presúšania a dojivosť počas predošej laktácie. Napríklad kravy, ktoré boli prišušené príliš neskoro pred otelením, majú pokles celkovej dojivosti. Tieto kravy aj vtedy, keď sú dobré kŕmené a ošetrované, po dosiahnutí rekordného množstva mlieka budú po ďalšom otelení reagovať nižšou dojivosťou.

Aj technika dojenia, jeho frekvencia a rýchlosť majú vplyv na množstvo získavaného mlieka. Nesprávny spôsob dojenia znižuje a správny zvyšuje množstvo mlieka. Príliš dlhé prestávky medzi dojením tiež spôsobujú pokles. Zistilo sa, že dojenie dvakrát denne spôsobuje zniženie množstva mlieka asi o 20 percent. A keďže roľníci čoraz častejšie doja dvakrát denne, treba sa snažiť, aby mladé kravy po prvom otelení, u ktorých sa musia rozvíjať mliečne žlázy, ako aj staršie kravy s vysokou dojivosťou boli dojené trikrát a dokonca štyrikrát denne.

Kvalitatívne, ako aj kvantitatívne nedostatky v kŕmení spôsobujú

bujú značný pokles dojivosti a majú záporný vplyv na kondíciu a zdravie kráv.

Nakoniec dva posledné, ale dôležité činitele, ktoré môžu spôsobiť zniženie dojivosti kráv: klimatické podmienky a zdravotný stav zvierat. Na tie prvé nemáme vplyv, tým viac, že ide hlavne o veľké výkyvy teploty, na ktoré kravy reagujú znižením produktivity mlieka. Niečo iné je zdravie zvierat. Tu základný význam má starostlivosť a ošetrovanie. Niektoré ochorenia, najmä mliečnej žlázy, môžu prechadne a neskôr natrvalo znižiť výrobné možnosti kravy. Polyuria — to je predovšetkým správne a hygienické dojenie, ako aj používanie vhodných prostriedkov na umývanie a dezinfekciu vemenia a cezov, vždy pred a po dojení. Tento základ významne chráni mliečne žlázy pred nakazením.

HYGIENA MLIEKA

Baktérie sú asi najväčším nepriateľom každého producenta mlieka. Čím viac baktérii, tým nižšia trieda a nižší zisk.

V pozostatkoch po mlieku alebo v tzv. mliečnom kameni, ktorý niekedy vzniká, sa baktérie rozvíjajú veľmi rýchlo. Pri ďalšom dojení sú nádoby a náradie špinavé, v súvislosti s čím do čerstvého mlieka preniká veľa intenzívne rozmnázajúcich sa baktérií.

Samo preplachovanie nádob, konvičí či dojacia zariadenia čistou vodou vôbec nestačí. Navyhnutné je umývanie a dezinfekcie vodnými roztokmi odporúčaných detergentových a chlórových prostriedkov.

Zakaždým po použití náradia treba nádoby najprv vypláchnuť

teplou, čistou vodou, aby sme odstránili znečistenie. Potom ich riadne umývame s použitím roztoku nejakého chemického prostriedku v odporúčanej teplote. Po umyti nádoby opäť opláchneme čistou, horúcou vodou, aby sme odstránili pozostatky po čistiacich prostriedkoch. Umyté náradie si sušime na vzdúšnom a čistom mieste.

Priamo pred opätným použitím nádoby treba ju opäť prepláchnuť najprv roztokom dezinfekčného prostriedku a potom horúcou vodou. Opätné použitie dezinfekčného prostriedku níči mikroorganizmy, ktoré mohli zostať v nádobach po ich nedokladnom umyti buď sa rozvinúť vo zvyškoch vody, ktoré zostali po umývaní a môžu znižiť kvalitu mlieka.

Nemali by sme tiež používať poškodené, hrdzavé alebo otlčené smaltované nádoby a konvy.

ZELENÁ KRONIKA

NAJLACNEJŠIE BIELKOVINY. Podľa nemeckého vedca Zimerra (INSR) z 1 tony zelennej pastvinovej trávy krava môže vyrobtiť (po odpočítaní množstva spotrebovanej krmoviny na existené účely) 333 lit. mlieka. Ak z tej istej tony trávy prípravíme senosiláz, získeame 262 lit. mlieka, zo siláže už 244 litre a zo sena sušeného na pokose — iba 80 litrov mlieka. Správny moment na vypásanie pastviny je vtedy, keď tráva má 12—20 cm. Vtedy tráva obsahuje, závisle od množstva dusíkatého hnojenia, 15—18 a dokonca 20 percent bielkovín, čiže toľko, ktoré obsahujú semená vikokvetých rastlín a strukovín.

Dajme tomu, že na 1 hektári dosiahneme úrodu 3 tony obil-

nín. Budú obsahovať asi 210 kg bielkovín. Úroda 20 t zemiakov z hektára prakticky znamená iba 200 kg bielkovín, ktorý úroda semien vikokvetých rastlín a strukovín vo výške 2 ton z hektára umožňuje dosiahnuť až 750—800 kg bielkovín, čo z energetického hľadiska znamená asi 10 000 ovocných jednotiek. S takouto úrodou môže súperiť len kukurica a cukrová repa.

* * *

MALÍ NENASYTNÍCI. Čím menšie zvieratá, tým má väčšiu chut. Krty zjed každý deň také množstvo pokrmu, ktoré dosahuje 60 percent vähy jeho tela. Malíčky piskor obyčajný — 100—150 percent, ktorý jeden z najmenších cicavcov, tzv. piskor malý musí zjesta denne také množstvo pokrmu, ktoré štvrnásobne prevyšuje jeho vähu. Mnohé zvieratá musia jesti veľmi často. Krty hynie už po 14—17 hodinách hladu, piskor neprežije bez pokrmu dlhšie ako 6—7 hodín. Naproti tomu kliešte môžu žiť bez jedla niekoľko rokov, niektoré z nich jedia iba raz v živote. Existujú aj zvieratá, ktoré po dosiahnutí zrelosti vôbec needia. Patrí k nim všeobecne známa podenka.

* * *

DÁŽDOVKY AKO KRMIVO PRE HYDINU. V obci Kreców pri Tyrawe Wołoskej v Bieszczadoch sa začína rozvíjať chov dáždoviek. Založila ho spoločnosť Veger. Chov je zameraný na výrobu humusu a krmoviny pre hydinu zo sušených a zomletých dáždoviek. Za pol roka podnik vyrobil 3 tony čistého humusu na vývoz. Za 1 kg tejto cennej prsti dostáva 2,5 západnouemeckej marky. Špeciálny chov dáždoviek pre poľnohospodárstvo vznikol aj v Spojených štátach, kde sa tamojším vedencom podarilo selektovať najprodukívnejšie druhy. Vývoz kalifornských dáždoviek je dokonca zamedzený embargom.

WETERYNARZ

PIELEGNOWANIE KOPYT
U KONI

Koń jako sila pociągowa traci swoją wartość w większości przypadków na skutek schorzeń i zniekształceń kopyt. Kopyta zwężone, pełne, krzywe, o rogu kruchym, lamliwym, z drażącymi w głębi szczelinami, z gnijącą strzałką, są następstwem niedostatecznej troskliwej opieki ze strony użytkowników koni, jak również niedociągnięć fachowych ze strony podkuwaczy. Jednym z najważniejszych warunków pielęgnacji kopyt jest terminowe i prawidłowe podkucie. Róg kopyt podkutych ściera się tylko w nieznacznym stopniu, narastający zaś nowy róg wydłuża kopyto, przez co staje się ono nieprzystosowane do podstawy i wskutek tego koń traci właściwe podparcie, potyka się i szybko się męczy. Termin odnowienia podkucia zależy od pracy konia, szybkości narastania rogu, rodzaju terenu i pory roku. Konie pociągowe w terenie twardego szybciej zużywają podkowy. Róg nie u wszystkich koni narasta jednakowo. W porze jesienno-zimowej oraz w terenie błotnistym podkowy szybko rozluźniają się. Z tych względów termin odnawiania podkucia wahając się od trzech do sześciu tygodni. Wczesniejsze terminy odnawiania podkucia są niewskazane, chyba że koń zgubi podkowę. Z drugiej strony nie wolno czekać z podkuciem, aż podkowa „wrośnie” w kopyto. Prawidłowe podkuwanie koni polega na dokładnym dopasowaniu

dobrze odkutej podkowy, dająccej pewne i równomierne podparcie całej powierzchni brzegu podstawowego kopyta. Drugim warunkiem właściwej i dobrzej pielęgnacji kopyt jest unormowanie ruchu i pracy konia. Ruch konia powoduje lepsze krażenie krwi, w związku z czym z tworzywa kopyta powstaje zdrowy i mocny róg. U koni przebywających dłuższy czas w stajni i pozbawionych ruchu — róg wysycha, staje się kruchy, butwieje. Ciężka i wyczerpująca praca powoduje szybkie zmęczenie konia, nieprawidłowy chód, strichowanie się, przedwczesne zużycie podków.

Trzecim warunkiem pielęgnacji kopyt jest ich higieniczne utrzymanie. Kopyta powinny być czyste. Dlatego po codziennej pracy całe kopyto należy staramie oczyścić, zwracając szczególną uwagę na podezwę, rowki strzałkowe i miejsca między podkową a podezwą. Utrzymywanie kopyt w brudzie powoduje różne schorzenia jak np. gnicie strzałki itp. W razie potrzeby należy kopyto umyć. Natłuszczanie się kopyta w tych przypadkach, gdy róg kopytowy jest bardzo suchy. Przed natłuszczaniem trzeba dobrze natłuszczyć kopyto wodą, a po wysuszeniu natłuszczać czystą wazelina lub tłuszczelem wieprzowym niesolonym. Nie wolno stosować żadnych smarów technicznych. Koniom nie podkutym — małe, lub rozkute na dłuższy okres — powinno się przynajmniej dwukrotnie w miesiącu oczyszczać róg przez usuwanie załamań i wyrównywanie brzegu podstawowego. To samo dotyczy żrebiąt w wieku 7–8 miesięcy. U rozkutych klaczy żrebnego należy zaniechać wszelkich zabiegów przy kopycie na 1–1½ miesiąca przed ożrebiem. Wreszcie pośred-

nim, lecz nieodzownym warunkiem pielęgnacji kopyt jest należne żywienie koni i trzymanie ich w stajniach czystych, dobrze wietrzonych. W razie stwierdzenia schorzeń kopyt, należy natychmiast zwrócić się po poradę do lekarza.

ZAPALENIE STAWÓW
U BYDŁA

U bydła spotyka się często schorzenia stawów. Przyczyny tych schorzeń są różne. W niektórych okolicach kraju przywiązuje się krowom między nogami drągi, aby ograniczyć im swobodę ruchów na pastwisku. Jeżeli taka krowa przestraszy się, zaczyna uciekać, a drąg obija jej nogi. Czasem obicia są tak silne, że w okolicy stawów przedniego kolana mogą wystąpić obrzęki. Podobne skutki może spowodować bicie kórow kijem po nogach, lub rzucanie kamieniami. Jeżeli w oborze jest kilka krów i wszystkie spuszcza się z łańucha jednocześnie, łatwo może dojść do przepychając się uderzyć o futryny drzwi uszkadzając sobie staw biodrowy. Przy skakaniu przez rowy, ogrodzenia, przy złym stąpieniu na wybojach, może również nastąpić uszkodzenie stawu i jego zapalenie. Zapalenie stawów może się zdarzyć również po przebyciu niektórych chorób zaraźliwych, jak brucelloza i pryszczyca, po porodzie, przy reumatyzmie. Zapalenia takie powodują kulawiznę. Przy omacywaniu chorego stawu stwierdza się ciepli, bolesny obrzęki. Na obrzękach stawy należy robić okład ściagający. Kawalek płótna zwilża się roztworem sporządzonym z tabletek ALTACET lub wodą zmieszana pół na pół ze słabym octem i

przykłada się na chore miejsca, obwiązuje jeszcze drugą szmatką, aby okład nie spadł. Taki okład spełnia swoje zadanie tylko wtedy, gdy jest wilgotny, dla tego też mniej więcej co godzinę trzeba go zwilzać tym samym płynem. Jeżeli obrzęk występuje w miejscu, w którym trudno jest przyłożyć okład, zastępuje się go gliną rozrobioną na rzadkie ciasto wodą zmieszana pół na pół z 3% octem. Okład z gliną trzeba co jakiś czas polewać roztoczeniem octem, aby gлина nie zaschła. Jeżeli po 2–3 dniach zwierzę nadal kuleje, należy wezwać lekarza.

ZWICHNIECIA I ZLAMANIA
U KRÓW

Wypadki te mogą powstać przy przeskakiwaniu przez przeszkode (ogrodzenie, rów), po potarciu przez samochód, wskutek poślizgnięcia się lub przewrócenia. Zwichnięta nogą jest lekko zgięta w chorym stawie i obrzękła. Chodząc zwierzę kuleje. Jeśli kulawizna trwa dopiero 1–2 dni, należy zwierzę umieścić na miękkiej ściółce, a na chory staw złożyć okład taki, jaki robi się przy zapaleniu stawu (patrz wyżej). Po 2–3 dniach zmienia się okład na rozgrzewający — kawałek suchego płótna skrapia się obficie spirytusem i obwiązuje nim chory staw. Przy zadawnionym zwichnieniu należy poradzić się lekarza. Przy złamaniu kości zwierzę nie opiera się na chorej nodze, która zwisa bezwładnie. Zwierzę takie przeznacza się na ubój, jeżeli jednak jest to cenna sztuka hodowlana, trzeba wezwać lekarza, który odrzeknie, czy złamanię w ogóle nadaje się do leczenia.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE
ROLNIKÓW 1990

2 marca tego roku zakończono prace nad ustawą o niektórych warunkach funkcjonowania ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i ich rodzin w 1990 roku. Od przyszłego roku ma obowiązywać całkowicie nowy system ubezpieczenia społecznego rolników.

Przede wszystkim podwyższone znacznie świadczenia. Na przykład zasiłek porodowy będzie wynosił 120 tysięcy złotych. Do 250 tysięcy złotych wzrośnie minimalna emerytura i renta. Niestety, przy podwyżce świadczeń nastąpi jednaczesne podwyższenie składek na fundusz emerytalny. Będzie ona wynosić 480 tysięcy rocznie od osoby i dodatkowo 78 tysięcy od każdego hektara przeliczeniowego. Tę drugą część składek rolnicy są obowiązani płacić do wysokości 2,5 miliona. Powyżej tej sumy składka jest dobrowolna.

Nastąpiły również pewne zmiany w instytucji przekazania gospodarstwa rolnego. Otóż rolnik może swoje gospodarstwo prze-

kazać następcy albo sprzedać lub wydzierżawić na co najmniej 10 lat. Jednakże z braku następców może dalej prowadzić gospodarstwo pobierając świadczenia w wysokości 75 proc. emerytury. Ponadto rolnicy, którzy ukończyli 75 lat życia, są zwolnieni od placenia osobowej części składek na fundusz emerytalny.

Stworzono także pewną ochronę dla dwuzawodowców czyli tzw. chłoporobotników. Jeżeli zostaną oni zwolnieni z pracy z przyczyn leżących po stronie zakładu pracy, ustanawia gwarancję im zwrot składek na ubezpieczenie społeczne rolników przez okres jednego roku. Ponadto mogą oni korzystać ze świadczeń przysługujących bezrobotnym, jeśli uczęszczają na kurs w celu przekwalifikowania (chodzi oczywiście o zasiłek szkoleniowy). Osoby te mają także możliwość skorzystania z bezwrotnej pożyczki w dość znacznej wysokości.

POSTĘPOWANIE W SPRAWIE
PRZYZNANIA EMERYTURY
LUB RENTY

J.K. z województwa nowosądeckiego pisze: Moja żona ma 64 lata, a ja 68. Wiek i zdrowie nie pozwalają nam już dłużej zajmować się prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Chcemy prze-

kać ją synowi w zamian za emeryturę. Wyjaśnijcie nam, w jaki sposób mamy to uczynić.

— Zamiar przekazania gospodarstwa rolnego w zamian za emeryturę lub rentę inwalidzką powinien być zgłoszony w urzędzie gminy (miasta, miasta i gminy, dzielnicy). Po wypełnieniu otrzymanego druku wniosku i potwierdzeniu danych przez dany urząd, wniosek jest przesyłany przez urząd do oddziału ZUS właściwego ze względu na miejsce zamieszkania rolnika.

Po otrzymaniu wniosku oddział ZUS sprawdza, czy zostały spełnione warunki do przyznania świadczenia w razie przekazania gospodarstwa rolnego, a jeżeli rolnik zgłasza wniosek o rentę inwalidzką, oddział ZUS kieruje go ponadto na badanie przez komisję lekarską w celu ustalenia inwalidztwa.

Jeżeli zostanie stwierdzone, że rolnik spełnia warunki niezbędne do uzyskania świadczeń emerytalno-rentowych, oddział ZUS wydaje decyzję przyznającą dane świadczenie, lecz nie podejmuje jego wypłaty. Decyzja ta informuje jednak rolnika, że wypłata świadczenia zostanie podjęta dopiero po nadesłaniu do ZUS dokumentów o przekazaniu gospodarstwa.

Po otrzymaniu powyższej decyzji, przyznającej emeryturę lub

rentę, rolnik może zgłosić się do biura notarialnego lub do urzędu gminy w celu sporządzenia dokumentu o przekazaniu gospodarstwa. Jeżeli zaś rolnik nie spełnia warunków do przyznania emerytury lub renty, oddział ZUS wydaje decyzję odmawiającą prawa do danego świadczenia z pouczeniem o przysługujących od niej środkach odwoławczych.

Ponieważ autor listu zainteresowany jest otrzymaniem emerytury, przypominamy, że przysługuje ona rolnikowi, który spełnia łącznie następujące warunki: wiek emerytalny (65 lat mężczyzna i 60 lat kobieta); prowadzi gospodarstwo rolne lub pracował w nim przez okres co najmniej 25 lat — mężczyzna i 20 lat — kobieta oraz za okres ten opłacone zostały składy na ubezpieczenie społeczne rolników; przekazał gospodarstwo rolne, a w razie przekazania gospodarstwa rolnego następcy, jeżeli wartość przekazywanego gospodarstwa nie uległa obniżeniu w okresie ostatnich 5 lat przed przekazaniem, chyba że obniżenie wartości gospodarstwa nastąpiło z przyczyn niezależnych od rolnika albo obniżenie wartości nastąpiło wskutek wydzielenia z niego działy budowlanych dla dzieci lub wnuków rolnika.

O divotvornom hrnčíčku

Boli raz dve deti, ktoré nemali ani otca, ani matku. Bývali v malom domčeku a veru im tam nebolo veľmi dobre, lebo nemali z čoho žiť. Zobral sa raz chlapček do hory niečo nazbierať. Ako tak ide cestou, vidí v jednej barine starú babku s vozičkom. Ničko ho nemohla vytiahnuť z bariny. Janko nelenivý skočil a pomohol jej. Babka mu podávala a vraví:

— Vezmi si tento hrnček a chod' domov. Nebudete viac hladovať, len mu povedz: „Var, hrnčíček, var!“ A keď budeš mať dosť, povedz: „Dakujem, hrnčíček, už dosť!“

S radosťou sa Janko podával a bežal domov k sestríčke, ktorá naňho netrpezlivu čakala. Povedal jej:

— Podí, Anička, ideme si navariť obed!

Postavil hrnček na stôl a riekoval mu:

— Var, hrnčíček, var, var, var!

I začala sa z neho sypať voňavá a dobre omasená kašíčka. Keď mali deti dosť, poďakoval sa Janko hrnčíčku a odložil ho na miesto.

Takto si dobre žili dlhší čas. Raz Janíček zase odišiel od hory a dlho sa nevracal. Anička už bola hladná, i vzala hrnček, že si sama navari. Riekovala mu:

— Var, hrnčíček, var! — a hrnček ju posluchol. A keď už mala kaše dosť, začala volať:

— Hrnček, dosť, hrnček, dosť!

Ale hrnček nič, len varil a varil. Aničke už aj do plaču bolo, a hrnček len varil a varil kašu. Už jej bola plná izbička, keď Janík dobehhol.

Zočil kopisko kaše i zvolal chytrou:

— Dakujem, hrnčíček, už dosť! — a hrnček prestal variť. Ale s kašou mali veľa roboty, ledva ju za deň vypratali.

SLOVENSKÁ LUDOVÁ ROZPRAVKÁ

MÁRIA TOPOĽSKÁ

Labutienky

Či tá výba náhodou sklonila sa nad vodou?

Čoby, to sa uzerá do zrkadla jazera.

Vidí sa tam? — Ale ba, vodenka sa kolembá.

Kto ju hojdá, kto ju čerí?
Dve labute s bielym perím.

Dve sestrenky-labutienky,
samý páper, kŕčik tenký.
Sú ako dve princezníčky.

Budú sa mi snívať sníčky,
že príde princ na koni
a tie biele labutenky
v krásne dievky premení!

Tulipán

rodom Holandčan,
hrdý ako mocný oceán,
v záhradnom tanci je
proste chuligán!

Rok čo rok dá si listy
vbok,

hlavu hore, kalich
zduje,

vykrúca sa, podupuje,
ako more poskakuje
kade-tade po záhrade
krok a skok!

KRISTA BENDOVÁ

BOCIAN

Výšiel bocian dlhonohý,
zaklepotal: „Klepi-klep,
prečo ja len nemám vlohy
urobiť aj žabí, drep?“
Kváklá žabka: „Kvaký-kvak,
protože si nanič vták!“

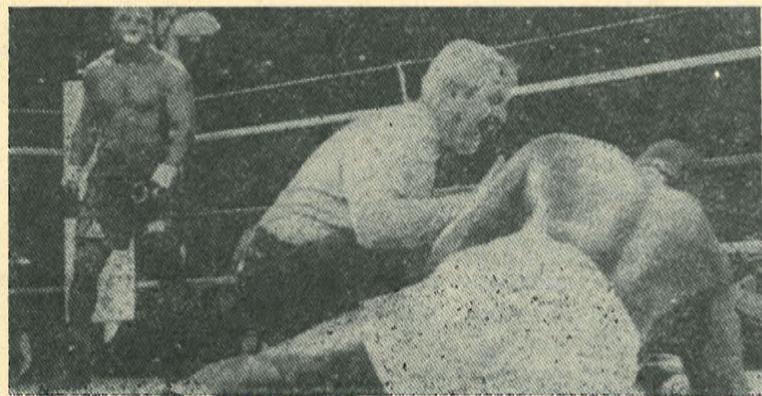
NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje vynikajúceho svetoznámeho španielskeho speváka, laureáta mnohých cien na medzinárodných festivaloch a iných podujatiach. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autov správnych odpovedí vyžrebujueme hodnotné knižné odmeny.

POKORENÝ TYSON

Pred rokom sme v Živote predstavili Mikea Tysona ako nepremožiteľného profesionálneho pásťiara v najťažšej hmotnostinej kategórii. Tridsaťtrikrát za necelé štyri roky knauteval 24-ročný Tyson svojich superov, nezriedka už v prvom kole. Skutočne sa zdalo, že ho dlho nikto nepremôže. A predsa našiel sa zdatný súper, James „Butler“ Douglas (29-ročný), ktorý vo februári t.r. bojoval v Tokiu s Tysonom o titul majstra sveta a neočakávanie ho knauteval (na snímke). Asi pravdu hovorí prislovie Kto mečom bojuje, od meča hynie.

V Živote č. 381/90 sme uvierili snímku poľskej herečky Magdaleny Zawadzkej. Knihy výrebovali: Zofia Glinkowska z Walcza, Roman Magera z Kacvina, Krištof Silan z Jurgova a Czeslaw Bryja z Čiernej Hory.

Vel'ká noc prichádza

Veľká noc prichádza,
každy sa raduje,
dievčatko spod Tatier
vajíčko maľuje.

Z KLENOTNICE ĽUDOVEJ HUDBY

Pomaly, voľne

Slovenska ľudová

Ja som bača veľmi starý

2. Ani kukuk, ani sova, ani sojka klebetná, nebude ma už viac prebúdať lastovička štebotná. Pomaly ovečky...
3. Ja som bača veľmi chorý, nespôsobný do hory, nevzľadzem u žpo vŕkoch chodiť, ani ovečky dojť. Pomaly ovečky...

Hviezdy svetovej estrády

Milli Vanilli

Takto sa nazýva nielen známa newyorská diskotéka, ale aj spevácke duo, ktorého nahrávky si získali veľkú obľubu milovníkov „ienej“ hudby. Duo tvoria Robert Pilatus a Fabrice Morran. Na koncertoch a pri nahrávaní ich sprevádzajú iní hudobníci, ale aj tak hlavná pozornosť divákov sa sústreduje na týchto vokalistov, ktorí nielen spievajú, ale aj znamenite tancujú, majú skrátka vysoké estrádne schopnosti.

Rob a Fab odnedávna vystupujú spolu, čo neznamená, že sú debutanti. Fab sa na-

JOSEF SLÁDEK

HOUSÁTKA

Zelená, zelená travička,
sešla studená rosička:
jarní slunko zlatou nití
vyšíva na lukách kvítí,
housátka se v trávě svítí
jako zlatá klubíčka.

Ve školce malovali kraslice.
Byla jich plná vývesní skriňka.
Splétali také ze tří proutků.
pomlázkou a zdobili ji stužkami.

Tomík měl starost.

Koho půjde vyšlehat? V jejich domě není žádné děvčátko, kamarádky ze školy bydlí daleko.
„A co Svobodova Alenka?“ řekl taťka. „Pojd, půjdeme tam spolu.“

Když zazvonili, slyšeli v síní dupot. V kukátku se ukázalo oko. Tatka zdravil a klaněl se, pomlázkou držel za zády. Tomík se přikrčil, aby ho nebylo vidět. Když paní Svobodová otevřela, taťka spustil.

„Hody, hody, doprovody.“

Tomík se se svým proutkem také přidal, ale přitom se ohližel po Aleně. V pokoji se dveře pootevřely a přibuchly, někdo tam kvíčí a směje se. Klapl klíč. Na skle se ukázaly dvě hlavy. Alena tu asi má kamarádku. Tomík se přikrčil a byl potichu jako myška. At si děvčata myslí, že odešel s taťkou do kuchyně.

Za sklem je hihot a šeptání. Potom klapne klíč a dveře se tičounce otvírají. Na to Tomík čekal. Hup, už byl v pokoji a pomlázka se třepí. Dostal vajíčko z čokolády. Snědli je všichni společně.

Pomlázká

KAMILA SEJKOVÁ

VESELO SO ŽIVOTOM

— Pán doktor, veľmi sa potím, keď pišem.

Ktoré zvierajú najmocnejšie?
(kámilS)

— Stále pišeš do kopca?

* * *

Do čoho nemožno dieru vyvŕtať?
(yvod oD)

— Mišo, prečo nemáš na žiackej knižke napísané meno?

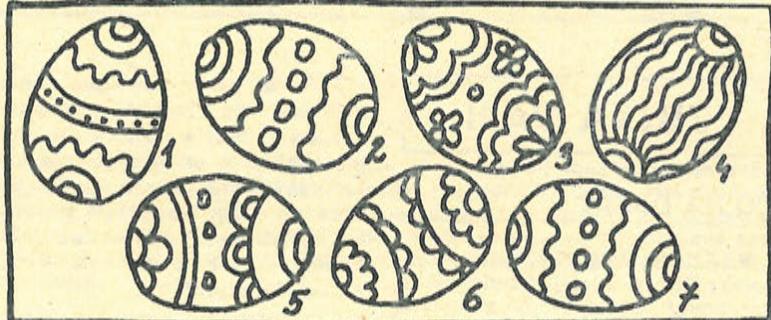
Co pride každý večer do domu?
(rebeV)

Co ked sa ti stratí?

Čo páli, a nie je oheň?
(avalhP)

— Kdeže, tú mi určite nikto nevezme!

MILÉ DETI! Tentokrát sme pre vás pripravili otázku — Ktoré dve z týchto kraslic sú rovnaké? Kraslice môžete krásne vymaľovať farbami ceruzkami. Odpoveď a vymaľovaný obrázok nám pošlite do redakcie. Na autorov najkrajších obrázkov a správnych odpovedí čakajú slovenské knihy. Prosíme uviesť svoj vek a adresu.

rodil v Port-au-Prince na Haiti, odkiaľ v r. 1970 odišiel do Francúzska, kde začal účinkovať ako tanecník a vokalista. Rob pochádza z New Yorku, ale už mnoho rokov býva v Mnichove, kde spočiatku pracoval ako predavač v textilnom obchode a vo voľnom čase hrával v skupine Empire Bizarre.

Stretnutie oboch vokalistov bolo veľmi plodné — rozhodli sa založiť skupinu Milli Vanilli. Na dôvažok mali šťastie, keďže sa dostali pod umeleckú opatru Franka Fariana, kedyž známejho výrobou a skladateľa, ktorému svoju popularitu vďačí medzi ľudmi taká známa skupina ako Bonny M. Farian uznal, že hudba Milli Vanilli sa poslucháčom bude páčiť najmä preto, že v poslednom období sa veľkej obľube tešia nahrávky v štýle „ethno-pop“ s prvkami štylizovanej ľudovej hudby, reggae, soulu a bluesu.

Už prvé pesničky dua Milli Vanilli, nahrávané pre výrobnu Hansa Records (nahrávala platne takých skupín ako Bonny M., Eruption, The Twins alebo Modern Talking), mali obrovský úspech. Napr. Girl, You Know It's True — nová verzia už zabudnutej skladby z repertoáru skupiny Numax, sa v interpretácii Milli Vanilli hned ocitla na

čele svetových zoznamov najpopulárnejších hitov a v niekoľkých krajinách získala cenu zlatej platne. Rob a Fab hned pripravili ďalšie hity: Baby, Don't Forget My Number, ako aj Blame It On The Rain. Nahrali tiež dlhohrajúcu platňu All Or Nothing, ktorá sa rýchlo vypredala.

Popularitu skupiny ešte viac upevnilo nedávne vydané turné po Sojených štátach, ktorého sa zúčastnili i Tone Loc, Paula Abdulová a Information Society, ako aj ceľa na medzinárodnej súťaži videoklipov. (jš)

MÓDA

LAHKO A ŠPORTOVÉ, to je heslo stále aktuálne v súčasnej móde. Tentokrát vám navrhujeme veľmi zaujímavý a praktický komplet z bavlny, ktorý využijete po celé letné obdobie. Na bundu potrebujete hrubšiu bavlnu pastelových farieb. Strih bundy je voľný, kapucňa štepovalaná, pohodlné a praktické vrecká a tunel s viazačkou v spodnej časti. Ozdobnými prvkami bundy sú čierne šnúrky a gombíky. Nohavice tzn. bermudy sú ušité z elastického úpletu, ktorý môžete zastípiť iným druhom úpletu, prípadne plátnom. Dĺžka nohavic je do kolien.

PÁSIK A KOCKA. Prinášame vám kolekciu, ktorá názorne ukazuje, čo všetko sa dá ušít z jednej tkaniny, alebo vzájomným kombinovaním s pribuzným materiálom. Naše modely majú obľúbené dve základné farby – bielu a čiernu. Pásik úzky, strednej šírky i široký a kocka malá, väčšia i veľká sú veľmi módné. Odporúča sa kombinovať s jednofarebným čiernym alebo bielym materiálom, ale vhodná bude aj kombinácia kocky s písikom, lenže základná farba tkaniny musí byť taká istá. Na našich modeloch vidite klasické kostýmy so sukňou, prípadne nohavicami s malými, ale dôležitými módnymi detailmi.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

FAZUĽOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 120 g bielej fazule, 80 g koreňovej zeleniny, 30 g masla, 30 g hladkej múky, 20 g cibule, majorán, 2–3 strúčiky cesnaku, 1 lyžička mletej červenej papriky, soľ.

Fazuľu preberieme, umyjeme, zalejeme mäkkou studenou vodou a necháme do druhého dňa stáť. Na druhý deň ju uvaríme do mäkká, pretrieme, rozriedime odvarom z koreňovej zeleniny, osolime, zahustime svetlou zápražkou pripravenou s cibuľou a dobre povařime. Nakoniec do polievky pridáme trocha majoránu, rozotretý cesnak a mletú červenú papriku.

Podívame s opráženou žemľou pokrájanou na kocky alebo s rezancami. Mäkkú zeleninu môžeme tiež pretríbiť do polievky.

PLNENÁ TELACIA HRUŠKA. Rozpočet: 800 g telacej hrušky, 40 g masti, 10 g hladkej múky.

Plinka: 50 g masla, soľ, 2 vajcia, 4 lyžice sladkej smotany alebo plnotučného mlieka, 80 g sŕňanky, zelená petržlenová vňať, muškáty kvet, citrónová kôra, 80 g suchej strúhanky.

Telaciu hrušku zvädzíme kosti, očistíme, spravíme do nej otvor, zvonka i znútra osolíme, naplníme plnkou a otvor zošíjeme alebo uzavrieme drievkom. Do pekáča na rozpálenú mast urovnáme kosti, položíme na ne mäso plnkou nahor a pečieme v rúre asi 10 minut.

Potom mäso obrátime plnkou nadol a pečieme asi hodinu. Nakoniec mäso znova obrátime a dopečieme do červena. Pri pečení podlievame vriacou polievkou z kostí alebo vodou. Mäkké mäso vyberieme, pokrájame a uložíme na misu. Štavu zaprášime mäkkou, podusíme, zalejeme polievkou, povaríme a podávame osobitne v omáčniku.

Plinka: Maslo vymiešame so soľou, pridáme zlťky, strúhanku navlhčenú smotanou alebo mliekom, posekanú zelenú petržlenovú vňať, mletý muškáty kvet, postrúhaný citrónovú kôru a nakoniec zláhka primiešame z bielkov ušľahaný tuhý sneh a suchú strúhanku. Do plinky môžeme pridať aj jedno vajce uvarené na tvrdzo a pokrájané na kocky, konzervovaný zelený hrášok a šunku alebo slaninu pokrájanú na kocky.

Podávame so zemiakovou kašou.

PALACINKY S LEKVÁROM. Rozpočet: 4 dl mlieka, 1 žltok, 1 vajce, 50 g práškového cukru,

250 g hladkej múky, 100 g oleja na pečenie, 100 g lekváru alebo škoricový cukor, vanilkový cukor na posypanie, soľ.

Do časti mlieka dáme žltok, vajce a cukor, trochu osolíme a za stáleho miešania pridáme po troche múku. Cesto dobre vypracujeme, aby v ňom nezostali hrôky, a nakoniec rozriedime zvyšným mliekom. Pancúcu dobre nahrejeme, potrieme olejom, nalejeme na ňu primearanú časť cesta a upečieme tenké palacinky z obidvoch strán do ružova. Hotové potrieme lekvárom alebo posypeme škoricovým cukrom, dvakrát preložíme a povrch ešte posypeme vanilkovým cukrom.

Podávame teplé.

SALÁT

OKURKOVÝ SALÁT SE SLANINOU (UZENOU). Rozpočet: 2 stredne veľké okurky, 100 g slaniny, 3 cibule, mletý pepř, 2 dl smetany, súl.

Okurky podélně překrojíme, semena vybereme lžíčkou, okurku nakrájíme na kostky. Pridáme na kostičky nakrájenou cibuli. Smetanu ochutíme pepřem, osolíme, rozšlehamo a smiehamo se zeleninou. Slaninu nakrájíme na kostičky, rozškvaříme a odcedíme. Salát rozdělíme na mi-

sky a doplníme rozškvařenou slaninou.

REDKVÍČKOVÝ SALÁT. Rozpočet: 3 svazky redkvíčiek, svazek cibule s natí, 1–2 vajce, 2 dl prírodného jogurtu, špetka cukru, citrónová štava, pažitka, súl.

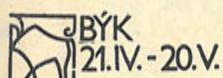
Redkvíčky nakrájíme na tenká kolečka, pridáme jemně sekánu cibuli a její natí, osolíme, zakapeme citrónem, osládime a přelijeme jogurtem. Dobре promicháme a povrch posypeme natvrdo vařeným sekáným vajcem a sekánu pažitkou. Před podáváním vychladíme.

ŠETRÍME V KUCHYNI

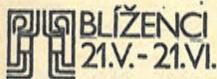
CIBULOVÝ KOLÁČ. Rozpočet: listkové těsto, 500 g cibule, 2 lžice oleje, sůl, 150 g tvrdého sýra, 2 vajce, 1 kelímek přírodního jogurtu.

Těsto rozvádíme a vyložíme jím kruhovou formu. Cibuli oloupíme, nakrájíme na kolečka a na oleji se solí podusíme. Do prochládlé cibule vložíme na kostičky nakrájený sýr, náplň rozetříme na těsto, zalijeme vejci rozšlehanými a jogurtem a asi 30 minut pečeme. Vlažný koláč nakrájíme a podáváme s čerstvým zeleninovým salátem.

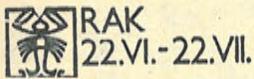
HVIEZDY O NÁS

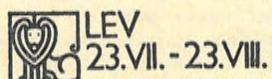
Zlepší se tvoje nálada, přibude ti energie a silné vůle. Nejlépe se cítíš v práci, tam je tvoje pravé místo. Snaž se, aby ten stav trval co nejdéle. Spatná situace nebude ani v rodině, a tvůj zdravotní stav se zlepší. Vcelku velmi dobrý měsíc.

Mnoho povinností v práci i v soukromém životě. Drobné konflikty a nedorozumění s blízkou osobou se vyřeší teprve v otevřeném, upřímném rozhovoru. Vaše vzájemné city se znova rozvinou. Dobře by vám udělal alespoň týden společné dovolené daleko od lidi.

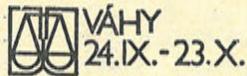
V první řadě se budeš muset zabývat rodinnými záležitostmi, mímnet spory, hádky a rozdílné názory. Nedovol však, aby celá rodina všechny potíže sváděla na tebe a na tvou zodpovědnost. Každý musí odpovídat sám za sebe a za své činy.

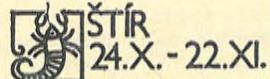
Nedivej se do budoucnosti v černých brýlích. I když tvé plány narážejí na překážky, nesmíš je zveličovat. Nepodařilo se dnes, zkus to znova později. Vytrvalost přináší žadoucí výsledky. Finanční situace nebude špatná, i když tě čekají zvýšené výdaje.

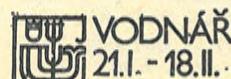
V soukromém životě se ti naskytne možnost většího předsevzetí. Nedej se odstrašit drobnými nepříjemnostmi, celá věc za to stojí. V práci se tvé povinnosti rozloží, ale celkem budeš spokojen. Zachováš-li dobrou náladu, máš všechny předpoklady pro úspěch ve svém podnikání.

V práci i ve tvém okolí dojde k mnoha změnám. Novým okolnostem se budeš muset přizpůsobit, i když to pro tebe nebude lehké. Nezanedbávej přátelské a společenské styky. Všichni kolem tebe nemusí vědět, že prožíváš těžké dny.

V práci máš dobré perspektivy. Tvoji nadřízení si všimli, že zodpovědně plníš nejen své základní úkoly, ale rovněž další povinnosti, které práce přináší. Přinese ti to nejen uznání, ale rovněž nemalý finanční prospech.

Musíš teď dát pozor na každý krok. Doslově i v přeneseném smyslu. Všechno bude důležité, každé rozhodnutí bude mít dalekosáhlé následky. Neslibuj nic, nemáš-li jistotu, že to bude moci splnit. Všechno si dobré rozmysli a potom jednej energicky a důsledně.

Nebude to nejlepší měsíc. Nechtekávané těžkosti a komplikace v práci tě přinutí k nejvyššímu úsilí, ale ani to nemusí stačit. Unava a nervozita se přenesou i do rodinného života. Nejsou vyloučeny spory a ostré srážky, především ve finančních otázkách.

Bude to bláznivý měsíc. Potřeboval bys tři páry rukou a den o 48 hodinách, abys stačil na všechny povinnosti důležité i malicherné, vážné i komické. V těžkých situacích tě může zachránit jen smysl pro humor a dobré rodinné zázemí.

Cas strávený v širší společnosti nebude časem ztracený. Pokus se tu novou situaci náležitě využít. Jedna z osob, kterou poznáš, může mít velký vliv nejen na tvoje životní plány, ale i na jejich uskutečnění.

Měsíc neveselých úvah: o ztracených přiležitostech, promarněných možnostech. Neopouštěj tě myšlenka, že v práci jiní sbírají pochvaly a odměny, které patří tobě. Rovněž v rodině neočekávej pochopení svých těžkostí. Teprve neočekávaná větší částka peněz přinese lepší náladu.

NÁŠ TEST

Máš rád sám seba?

Ked sa zúčastníš tejto psychozábavy, môžeš sa dozvieť niečo o sebe, a sice to, že čím viac máš rád sám seba, tým viac máš rád iných a preto aj iní ťa majú rádi. A to je už v živote veľa.

1. Cítis sa dobre, keď si tým, čím si a čo v živote robiš? áno nie
2. Myslí si, že si veľký smolar? áno nie
3. Ve svojom konaní prikladáš význam tomu, čo povedia alebo si pomyslia iní ľudia? áno nie
4. Rád si pripomínaš rozhovory a situácie z minulosti a zamýšľaš sa, čo si o tom mysleli iní ľudia? áno nie
5. Si neistý a nespokojný, keď ťa niekto nahlas chváli? áno nie
6. Vieš sa dlhší čas zaobriť bez spoločnosti iných? áno nie
7. Máš pocit, že tvoja osobná bezpečnosť závisí od tvojej majetkovej situácie? áno nie
8. Sprevádzá ťa často obava, že sa stane to, čo je najhoršie? áno nie
9. Máš ľažkosti, keď chceš niekomu prejaviť city? áno nie
10. Vieš sa postaviť na odpor spoločnosti, v ktorej žiješ? áno nie

Teraz spočítaj body: za každú odpoveď ÁNO na otázky od 2-9 si daj 5 bodov, za odpoveď NIE na otázky 1 a 10 — 5 bodov.

AK MÁŠ 50 — 35 BODOV Áno. Máš rád sám seba — teda máš rád iných a to vo veľkej mieri rozhoduje o tvojom úspechu a radosti zo života. Vďaka tomu od svojho okolia dostávaš kladné impulzy a ťa loď tvojho života pláva pod rozvinutými plachtami. Cítis sa dôležitý a veriš, že život má zmysel. V každom prípade vieš mu dať tento individuálny zmysel. Vieš správne oceniť hodnotu iných. To ti pomáha, že sa sám považuješ za hodnotnú osobu, ktorú možno mať rád.

SNÁR

Veríte snom? Nie? my neveríme, ale predsa nevadí pozrieť sa občas do snára! Ved' je to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívala Veverička — neočakávaná radosť; lúskajúca orechy — rodinné šťastie; chytat ju — dostaneš sa do nebezpečenstva; byť ňou pohryznutý — budeš mať nepríjemnosti kvôli manželovi alebo deťom. Väzni — vovedieš falosných priateľov do domu. Väzenie — získaš pevné postavenie. Veža — prospech, výhoda; vysoká — prekonáš ľažkosti; zrútená — budeš olípený o svoju slobodu. Hodiny na veži — z mnohých strán budeš mať otázky. Včely pri práci — pekné nádeje; rojace sa — rolnicky plodný rok, pre ostatných straty; včely chytat — zisk, výhra; usmrcovanie včiel — nešťastie a strata niečoho. Včelin — veľmi vysoký zisk. Vdova (vdovec) — môžeš dúfať v nové životné šťastie. Vidly — šťastie a bohatstvo. Kaplán — budeš potrebovať príhovor. Vináreň — si nestriedaj. Vinové poháriky, pekne brúsené — bohatstvo; rozbité — ľažké nešťastie. Vinový sud — pozveš mnohých hostov. Vinný očot — hádka a nevôľa.

MÓDA na mladých priateľov medzi staršími filmovými hviezdami a speváčkami je v poslednom období veľmi populárna.

Známa americká filmová hviezda Ali McGrawová, ktorá má za sebou dve nevydarene manželstvá a rôzne lúboostné dobrodružstvá, žije dnes s 26-ročným Rodom Strickerom, inštruktorem jogy. Je s ním vrah veľmi šťastná.

Jedna z najkrajších žien v Hollywode, Raquel Welchová, bola nedávno veľmi nemocná a musela sa podrobiť nebezpečnej operácii. Herečka, ešte stále pekná, má 49 rokov. Jej posledný, hodne mladší, 41-ročný manžel Andre Weinfeld sa neveľmi zaujal o chorú manželku. Zato tým, ktorý ju navštievoval v nemocnici a počas zotavovania, voził po nemocničnej záhrade vo foteli na kolieskach, bol 33-ročný Robert Moore. Povolením módny návrhár zoznámil sa s Raquel Welchovou počas natáčania filmu Right to die, kde bol poradcem v oblasti kostýmov. Vtedy sa zamiloval do staršej (o 16 rokov) Raquel, matky dvoch dospelých detí. Hviezda sa chce teraz rozvísiť s Weinfieldom a vydáť sa za Roberta Moorea. Teraz ďalšie príklady. 47-ročná Linda Evansová má novú veľkú lásku: 32-ročného gréckeho hudobného skladateľa Janiho a slávnu Jacqueline Bissetovú (45-ročná) nechala dlhorôčného priateľa pre 26-ročného Victora Perezu, s ktorým sa zoznámila počas nakrúcania filmu v Paríži. Perez bol vtedy štatistom... Na snímke: Raquel Welchová s novým snúbencom.

NAJMLADŠIA MATKA. Vela krát sme už počuli o mladých dievčatkách, ktoré sa stali matkami. Bolo to vždy v krajinách, kde dievčatá dozrievajú veľmi skoro — v Južnej Amerike alebo v južnej Ázii, v osadách nachádzajúcich sa ďaleko od centier civilizácie. V Európe sú takéto prípady zriedkavé. Ale sú...

Dnes najmladšou matkou v Európe je 12-ročná Melanie z NSR. O jej priezvisku a bydlisku tlač diskrétnie mlčí. Ale sním-

ky Melanie a jej maličkej dcérušky uverejnili niektoré časopisy.

Melanie ešte nemala 12 rokov a chodila do 6. tr. základnej školy keď vysvitlo, že je tehotná. Kto je otcom dieťaťa? Aj to je tajomstvo. Pôrod bol ťažký, dieťa sa narodilo dosť veľké, väzilo 2630 g. Narodilo sa predčasne a istý čas muselo zostať v nemocnici. Až po niekoľkých týždňoch si Melanie mohla vziať domov dcérušku, ktorá sa volá Lisa-Nicole. Mladučká Melanie, ktorá sama je ešte dieťaťom, je veľmi starostlivou mamičkou a stará sa o dcérku ako o najmilšiu bábiku. Pomáha jej v tom bábika, ktorá má iba... 29 rokov. S predčasným materstvom Melanie sa zmieril aj jej nevlastný otec. „Budeme považovať Lisu-Nicole za vlastné dieťa“ — povedal. Teraz mladá mamička opäť chodí do školy — musí opakovat 6. tr. Tentokrát sa celá vec skončila happyendom. Na snímke: Melanie s dcérouškou a so svojou sestričkou, ktorá sa ako dvojročná stala tetou.

ŠVÝCAR ULRICH INTERBINDEN je nejstarším horským průvodcem v Evropě a pravděpodobně i na světě. Pochází ze Zermattu na úpatí Matterhornu. Je mu 89 let a už 65 let vodi turisty po Alpách.

Je jedním z devíti dětí místního rolníka. Přes svůj věk je silný a zdatný. Nepomýšlí ještě na odpotinek, jen snad už nechodi do hor tak často. „Tento týden jsem byl s alpinisty na Matterhornu jen dvakrát,“ vý-

práv. A Matterhorn je 4500 m vysoký a výstup není snadný.

Svýcarští alpinisté i hosté z jiných zemí často považují slávho průvodce za lepšího než jeho mladší kolegové. Interbinden má obrovské zkušenosti a počasí předpovídá spolehlivěji než meteorologický ústav. Na snímku: Ulrich Interbinden.

SADE ADUOVÁ má 29 rokov, pochází z Nigérie, ale stále býva v Londýne. Je speváčka. Nemá sice bohviecký hlas, ale načo je moderná aparatura? Exotická kráska z Nigérie dosiahla značný úspech a prednedívnom získala Zlatú kompakt-nú platňu.

Sade Aduová vrah túži po svojej rodnej krajine, ale ju zriedkavo navštievia. „Prečo?“ — pytali sa jej. „Lebo zakaždým by som si musela prenajať celú lôd, aby som mohla priviesť dŕžky pre celú moju rodinu!“ — odpovedala speváčka. Prezradila, že jej starý otec mal veľké množstvo manželiek, z ktorých podnes žije osem. Tieto manželky majú veľa detí — pribuzných Sade. Speváčka má viac sestier a bratov a každý z nich má hromadu detí. Sade vypočítala, že jej najbližšia rodina má 108 osôb, aj keď medzi nich nepočítala tety, ujov, švagrov a švagrínov! „Všetci vedia, že v euróze som dosiahla úspech, preto sa s nimi nemôžem stretnúť s prázdnymi rukami,“ — hovorí africko-anglická speváčka. Na snímke: Sade Aduová.

nadanou zpěvačkou a docela dobrou herečkou. Nahrála už jeden desku a nyní vystupuje v jednom z nejlepších newyorských nočních klubů. Tam však její ambicie nekončí. Chtěla by natáčit thriller, ne ponurý, ale veselý, výhradně s černými herci. A samozřejmě by v něm chtěla sama zahrát...

Zatím ještě May May nenašla nikoho, kdo by chtěl za takový film zaplatit. Doufá, že ji pomůže tatinec. Na snímku: May May a Muhammad Ali.

TAHNEE WELCHOVÁ (na snímku) je dcérou hollywoodskéj krásavice Raquel Welchové. Tahnee je už dospělá a pokračuje v povolaní svojej matky. Hovorí sa, že Raquel je stále taká žiaduca a pekná, že mladá Tahnee má z toho mierne komplexy. Napriek tomu sa mladá Welchová presadila ako perfektná tanecnica i herečka vo filme Rona Howarda Cocoon. Povráva sa, že istý čas žila v Taliansku a robila osobnú sekretáru príťažlivej Ornelle Mutiovej. Raquel Welchová robí vo filmových kruhoch pre dôru čo môže. Teší sa z každého jejého úspechu i keď v poslednom čase mala pričinu aj na smútok: Tahnee sa rozvedla so svojim partnerom v Cocoone Steve Guttenbergom. Pred siedmimi rokmi Tahnee po prvý raz stála pred filmovou kamerou, a to so synom Tyrone Powerom s rovnomeným priezviskom i menom vo vedecko-fantastickom filme Zatomane.

DOSUD BYL ZNÁMÝ len její otec Muhammad Ali, v letech 1974—1978 boxerský mistr sveta v těžké váze. Ali nebyl skromný, říkal o sobě, že je největší a nejkrásnější. Jeho dcera, jednadvacetiletá May May Ali s ním vždycky souhlasila. Zbožňovala svého slavného otce.

May May chce však být stejně známá ako její černý tatinec. Samozřejmě ne na ringu. Je

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI. WYDAWCĄ: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Małerzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krzysztofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alżbeta Stojowska (tłumacz), Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačíková, Jozef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lida Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są tylko na okresy kwartalne w terminach: do 20 listopada na I kwartał roku następnego, do 20 lutego na II kwartał, do 20 maja na III kwartał oraz do 20 sierpnia na IV kwartał.

Cena prenumeraty na kraj w II, III i IV kwartale 1990 r. wynosi 1000 zł za numer.

Prenumeratę przyjmuje: Redakcja Żivot w Warszawie, przy czym odbioru zamówionych egzemplarzy dokonuje prenumeratorka w wyznaczonych punktach sprzedaży lub w innym, uzgodnionym sposobie.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granice przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne w terminach: do 31.X. na I kwartał, do 1.II. na II kwartał, do 1.V. na III kwartał, do 1.VIII. na IV kwartał. Wpłaty przyjmują: Redakcja Żivot w Warszawie. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW Prasa-Książka-Ruch, 00-375 W-wa, ul. Smolna 10. Zam. 38.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 21.03.1990 r., podpisano do druku 26.04.1990 r.